

הלכות חול המועד סימן תקמח תקמט

לאבילות: כ' אם עשרה ימים אחר החג שמע שמת לו מת בערב החג אע"פ שאם נמנה שעה אחת לפני החג שבעה ושבעת ימי החג ויום שמיני עצרת כ"א ועשרה ימים אחרים הרי ל"א אין לזה דין שמועה רחוקה אלא דין שמועה קרובה (נג) שאין הרגל עולה למי שלא נהג אבילות קודם לו כלל וכל שכן למי שלא היה יודע שמת לו מת:

א (ח) קביעת תענית לדורות הוא בכלל מצוה דרבנן ומה שיש בידינו (ד' זומות) הוא מומן שהיה עדיין נבואה. (אבל אין לנו רשות להוסיף תעניות נוספות על ד' תעניות הללו, אף אם אירעו צרות חדשות), דלף נבואה אין רשאי לחדש עד שמלא סמך צמורה, וכשם שהגרעון (מדברי תורה הוא) בכלל נלווה (פי'), סטיה) מהמורה, כן ההוספה על מצוות המורה (הוא) נלווה מהמורה. סיכום עפ"י קובץ אגרות ח"א ס"ו.

הלכות תשעה באב ושאר תעניות

תקמט להתענות ד' צומות. ובו ב' סעיפים:

א ברייתא ראש השנה י"ח

א (א) * חייבים להתענות בתשעה באב ובי"ז בתמוז (א) [א] ובג' בתשרי ובי' בטבת (ב) מפני

באר היטב

שערי תשובה

רק בשחרית צהנן התמה וע"כ שרי צמחה לקרותו לספר תורה עוד כחמשי שם צאם יום השביעי בשבת נוהגים קצת צעלי צמים לישב על הארץ כלילה שעה א' והוא טעות גמור אלא אם כן שמע שמועה רחוקה בשבת שאז נוהג אבילות שעה אחת כלילה ולא כצ"ח עיין י"ד סימן ת"צ ס"ק ד' מש"ס:

(ח) ובג'. ואיתא צ"ח בשם רי"ז דצ"ח נהרג גדליה ונדחה תעניתו על יום חול ולפ"ז היה נראה דאם יש מילה צ"ח דאין צעל צמית מתענה עד הלילה כמו צ"ח שחל בשבת ונדחה ליום א' אבל יש לחלק דהתם נראה לכל הדמיה צומנו דאנו רואים שציקר התענית של ט"ו חל בשבת אלא שנדחה ע"כ נשמנה דינו משא"כ צ"ח דפעם הראשון דחווה וגזרו להתענות ציום ג' לעולם חל הגזירה לעולם בשנה ואין נראה לנו הדמיה ט"ו: וכ"מ ממאי דאמרין צ"ח דמגילה רבי נטע וכו' וציקר לעקור ט"ו וכו' הואיל ואידחי אידחי וכו' ואם איתא דצ"ח חסוד נדחה א"כ ר' מעיקרא איך לא עקר צ"ח אלא ע"כ לומר דהתם מעיקרא כך קבלו עליהו לעשותו לעולם כיום שנהרג צו ממש ולא חסוד נדחה עיין י"ד אהרן. מי שטעה ואכל בהם יתענה צה"צ מהר"ל: (ב) מפני. כדי לעורר

משנה ברורה

ביאור הלכה

ואם שמע שמועה קרובה בשבת ערב הרגל שבת עולה לו ליום אחד וי"ט מצטל גזירת שבעה [אחרונים] כתב הפמ"ג קדיש י"ל דאין הרגל מצטל ויש לו דין שבעה ושלשים אפילו נהג שעה אחת לפני הרגל ע"ש: ב' (נג) שאין הרגל עולה וכו'. ומ"מ יולדת (לו) שמת לה מת שחייבת להתאבל עליו וה"ה שאר חולה וא"א להן להתאבל מחמת חלישותן כיון שהם ידעו מזה אך מחמת אונס א"א להן לנהוג אבילות והרגל פגע בחור ז' צטל מהן גזירת שבעה וה"ה לענין שלשים. ויתר דיני הפרטים השייכים לענין זה מצוה הכל צו"ד סימן שצ"ט ע"ש:

א (א) חייבים להתענות וכו'. והוא מדברי הנביאים כדכתיב צקרא (זכריה ח) ויום הרביעי ויום החמישי ויום השביעי ויום העשירי וגו' ואח"ל ויום הרביעי זה י"ז בתמוז שהוא בחדש רביעי למנין החדשים ויום החמישי זה ט' באב שהוא בחדש החמישי ויום השביעי זה יום גדליה שהוא בחדש השביעי ויום העשירי זה עשרה בטבת שהוא בחדש העשירי. וכל אלו הימים כל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם (ח) כדי לעורר הלבבות לפקח על דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשיו הרעים ומעשה אבותינו

הדברים אלו נשזר להטיב כמו שנאמר והמודו את עונם ואת עון אבותם וגו' (ב) ולכן חייב כל איש לשום אל לבו צלותן הימים ולפספס צמעי' ולשוב צהנן כי אין העיקר התענית כמש"כ בלגשי יינוה וירא ד' את מעשיהם ואמרו חז"ל את שקם ואת תעניתם לא נאמר אלא את מעשיהם ואין התענית אלא הכנה לתשובה (ג) וכך אוחס האנשים ששהם מתענים הולכים צטויל וצדצרים צטלים חפשו הטפל והניחו העיקר ומ"מ אין לפטור את עצמו בתשובה בלבד כי ימים אלו הם מ"ע מדברי הנביאים להתענות בהם וכמו שכתבנו למעלה: (ב) מפני דברים הרעים וכו'. כי צ"ו בתמוז ארעו צו ה' צרות צו נשמצרו הלוחות כשירד משה מן ההר כמפורש בתורה וצטל התמיד עוד מלהקריצ צמים הראשון והוצקעה העיר צחורצן צית שני ושרף אפוסטמוס הרשע את התורה והועמד אלם צהיכל. וצט"ז היה צו חורצן הגדול שנחרצ צו הצית הראשון וגם השני וצזה היום נגזר על אבותינו שצמדצר שלא יכנסו לארץ וצזה היום נלכדה עיר גדולה וציתר שמה והיו צה אלפים וצצבות מירצאל ונפלו כולם ציד העכו"מ ונהרגו כולם והיתה צרה גדולה כמו חורצן ציהמ"ק וצו ציום המוכן לפורענות חרש טורונסרופוס הרשע את ההיכל ואת קציו לקיים מה שנאמר ציון שדה חחרש. ויום ג' בתשרי צו נהרג גדליה צן אחיקס שמינוהו לראש

שער הציון

(לו) תשובה שנות יעקב ח"א סי' פ"ח וכן הסכים צישועות יעקב להקל וללא כנ"ש שחמיר צה. אח"כ מצאחי צו"ד סי' שצ"ו צפ"ח סק"ג בשם התם סופר משמע ג"כ שדעתו להקל דצכה"ג הרגל מפסיקו: (ח) רמב"ם: (ב) אחרונים: (ג) ח"א:

הגהות ותיקונים: א) לכו:

הלכות תשעה באב סימן תקמט תקנ

כג באר הגולה

דברים הרעים שאירעו (ג) בהם: ב [נ] אע"ג דכתיב בקרא בחדש הרביעי בתשעה לחודש הובקעה העיר אין מתענין (ג) (ד) בט' בו אלא ב"ז מפני שאע"פ שבראשונה הובקעה בט' בו כיון שבשניה הובקעה ב"ז בו תיקנו להתענות ב"ז בו משום דחורבן בית שני חמיר לן:

תקנ הבדל שיש בין ט' באב ליתר צומות. ובו ד' סעיפים:

א * הכל חייבים להתענות ארבע צומות הללו (א) ואסור לפרוץ גדר: הגה (ב) * מיהו * (ג) עזרות ומניקות שמטענות הרצה (ד) * אין להתענות (הגהות מיימוני והמגיד פ"ה) ואפי' אין מטענות אין מחויבות להתענות (ה) אלא שנהגו (א) להחמיר ודוקא בג' צומות אבל בט' נאז מחויבות להשלים (כדלקמן סי' תקנ"ד סעיף ה): ב צומות הללו חוץ מט' באב (ג) [א] (ו) מותרים ברחיצה

שערי תשובה

[נ] אף ע"ג דכתיב כו'. ועיין בעט"ו שאין מקדשין הללנה קודם שבת נחמו כו' ואנו נוהגין כמ"ש בקי' תק"ו בשם האר"י ו"ל לקדש צמחאי ט"ז ועיין בשנו"י ח"ב סימן י"א שהיה נוהג לטעום מידי קודם והבאתיו בש"ס ועיין לקמן סי' תקנ"א ס"ק כ"ה שכתב לשער ללנה כו' ונכרי' סי' תקנ"ט כ' לשער השכינה המכונה ללנה כו' ועיין בד"מ בשם מהר"ל אחד שכתב ואכל ביו"ד בטבת יש לו להתענות זה"ז וכתב בא"ר דפשוט דיו"ד בטבת עמלו צריך להשלים אחר שזכר. בקליחות ל"ז בתמוז קחתה בתטאתה בראשה ונכלל הוא טעום הדפוס ו"ל ונכלל בפ"א והוא ע"ש הכתוב כי לקחה מיד ה' כפלים נכלל חטאתיה ופתרון מלת בראשה הוא הקרן כמ"ש והשיב אשמו בראשו ע"ש: [א] מותרים. ענה"ט ועיין בפמ"א ח"ב סי' מ"ט מ"ש לתוך קושיה הט"ו מאי רותא דר' כו' ולפרש דברי המוס' אהא דביקש לעקור וע"ש שכתב ש"ל שרבי צאון רח"ק כו' וא"כ ברחיצת תמין אסור וכ"כ האחרונים שבעל נפש יחמיר כו' ע"ש ועיין בשנו"י ח"ב סי' רע"א בצורך זה וכתב מח"ב בשם זרע אמת אינו יכול להתענות בג' צומות חוץ מט"ז אין צריך הפרה ע"ש:

ביאור הלכה

* הכל חייבים וכו'. פשוט כו' י"ב שנים ויום אחד ופינוק בן י"ג שנה ויום אחד חייבים להתענות ולא קודם לכן. ואף שלא הביאו שם שערות חייבים [פמ"ג בשם א"ר]: * מיהו עזירות ומניקות וכו'. עיין לקמן בסיומן חרפ"ו בהג"ה לענין תענית אסתר דה"ה לענין כו"ב עינים אם מטענות הרצה. ולענינו אפשר דחמור יותר לכיון דכבר ראו וקבלו כל ישראל להתענות בכל הד' צומות חו"ל תענית חובה ולא הותר אלא לענין עזירות ומניקות שהקילו בה לכתחלה וכדמוכח בגמרא דלא הוזכר אלא לענין ט"ז שמטענות ומשלימות בו אמנם בקובץ שעל הרמב"ם כתב כמדומה שראיתי בכ"ק של הגאון מהר"י עמר"ל ו"ל להקל בה אף בשאר תעניות והכל לפי ראות עינים עכ"ל: * אין להתענות. עיין בא"ר בשם מ"ט שיפרעו א"כ וחילה מהא דלקמן סימן תרפ"ו. והמעין בבאור הגר"א שם יראה דאין ראיה משם לענינו. וגם לא מנאמי לע"ע לשום אחרון שיעתיק דברי הא"ר בה:

כלל ישראל מדור דור ואסור לפרוץ גדר: (ב) מיהו וכו'. דבשעה שראו וקבלו עליהן להתענות (א) הקילו לכתחלה עליהן: (ג) עזירות ומניקות וכו'. ומסתברא דעזרת מיקרי משעה שהוכר הולד דקדק"ל לענין ווסתות ומ"מ אפשר דאפילו לאחר ארבעים יום לניירת הולד נמי הו"ל בכלל מעזרת לענין זה אם מרגשת צער אבל בצציר מהכי נראה דהוא לה ככל הנשים לכל דבר אם לא שמטענות הרצה. ואם מרגשת חולשה (ב) אין להחמיר בה כלל [מור וקציעה עי"ש]: (ד) אין להתענות. וכ"ש אם הוא חולה שאין בו סכנה בודאי פטור מלהתענות (ג) ואסור לו להחמיר על עצמו: (ה) אלא שנהגו להחמיר. ואם הם חלוצות נראה דאין להם להחמיר (ד) ומ"מ אף הצריך לאכול לא יתענג עצמו בצצר ויין רק כפי מה שצריך. וכן הקטנים שיש להם דעת להתאבל אע"ג שאין מחויבין לחנכס (ה) אפילו בן י"ב שנה ואפילו בתענית שעות מ"מ ראוי לחנכס שלא יאכלו (ו) רק כדי קיום הגוף לחם ומים או שאר מאכל פשוט לפי התנוק כדי שיתאבלו עם הצבור: ב (ו) מותרים ברחיצה וכו'. דבשעה שראו וקבלו עליהם לצום ככל הארבע תענית הנ"ל (ו) לא קבלו עליהם שיהיו בחומר ח"כ כט"ז לפי שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה (ח) ובעל נפש יחמיר (ט) צולן כמו בט"ז אלא שאם חל ליל עזילה יקיים עונתו וגם נעילת הסנדל לא יחמיר משום חוכא וטלולה (י) וכן אם חל י בטבת בע"ש אין להחמיר ברחיצה

בחמין

שער הציון

(ד) א"י: (ה) רמב"ן ועיין מ"א מה שכתב לענין בעל נפש ועיין פ"מ שמפקפק עליו: (א) פוסקים: (ב) כי בראשית ימי עיטרה העובר חלוצ צומת ועיניו או סיגוף קל מפסידו בודאי ומסכן גם המעזרת לפיכך המיקל נשכר בלי ספק [שם צמ"ק]: (ג) ח"א וכן לענין עזירות ומניקות שמטענות הרצה ג"כ אסורות להתענות [שם]: (ד) אחרונים: (ה) ח"א: (ו) מ"א וח"א: (ז) פוסקים: (ח) אחרונים ועיין בעט"ו שכתב דעכשי' אין נוהגין לרחץ בג' צומות וכתב בפמ"ג דהיינו בחמין אבל צאון י"ל דשרי בג' צומות וה"ה פניו ידיו ורגליו בחמין י"ל דשרי: (ט) דהאידנא מצי גזירות מן עובדי גלולים וא"כ חל עלם החיוב על הג' צומות כמו על ט"ז לפי דברי הרמב"ן וגם הגר"א בבאורו מסכים לדברי הרמב"ן ועיין בא"ר בשם הש"ה דבעל נפש צריך להפקיד גם מצוד יוס: (י) ב"ה וא"ר:

הגהות ותיקונים: (א) בבה"ט סי' תכ"ו סה"ד:

וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה (ז) וא"צ להפסיק בהם מבעוד יום: ג (ג) (ח) כ"ל ד' צומות הללו אם חלו להיות בשבת (ט) נדחין לאחר השבת: הגה (י) ואם חלו (ד) [ג] נערצ שנת קורים (יא) בשחרית ומנחה וסל (כ"י) ואם יש חופה ביום התענית נערצ שנת נוהגין להתפלל מנחה ולקרות וסל (יב) ואח"כ עושין (ה) החופה (וע"ל סי' רמ"ט סעיף ד' אם משלימין התענית): ד' בשבת קודם לצום מכריז שליח צבור הצום חוץ מט' באב וצום כפור וצום פורים וסימנך אכ"ף עליו פיהו (ומנהג האשכנזים שלא להכריז שום אחד מהם) (*):

ג משנה ענינה ה' וכו' רש"י שם וכו' רמב"ם בפ"ה מהלכות תענית ד' אצדקה (י) דין עובדות ומיניקות בלילות כפי תקן ומקנה (ומה"י)

תקנא דיני שבוע שחל ט' באב להיות בתוכה. ובו י"ח סעיפים:

א' משנכנס אב (א) ממעטין (א) בשמחה ליה דינא בהדי כותי (ב) לישתמיט מיניה דריע מזליה: הגה מילה שהיא מר"ם עד ט' באב נוהגין שהמהל (ג) [א] (ג) ובעל ברית

א משנ' תענית כ"ו ב מנחה דרב ספא שם כ"ט

באר היטב

לכל עבילה לא יפרוש מאשמו מ"א. ועכשיו נרחבה המנהג לאסור ומפני כבוד השבת מותר ב"ח: (ג) כל. לאו דוקא דלעולם אין עשרה בטבת בשבת כמ"ס סי' תכ"ח ס"ב: (ד) בע"ש. וא"א לחול בע"ש אלא עשרה בטבת ואז אין אומרים וידים צמנחה עמ"ש סי' תי"ו: (ה) החופה. ואסור החתן לשחות מכוס של ברכה מצע"י ונחנין לחינוקות עס"י תקס"ב ס"ב מ"א. וכן כשחל בחוץ שבעה ימי החופה ישלים תעניתו אצל יאר לייט א"צ להתענות תוך שבעה ימי החופה אם נשא בחולה או בחור אלמנה מלאהי בעטרת זקנים ועיין במ"א סי' תקנ"ט ס"ק י"א:

(א) בשמחה. פי' שאין שמחין כלל כמ"ס התוס' פ"ק דמגילה דף ה' ע"ב: (ב) לישתמיט. עד ר"ח אלול רי"ו וכ"מ בגמרא ועיין בתשובה שבות יעקב ח"ג סי' ל"ה: (ג) ובעל ברית. כתב מ"א נראה דוקא אותו שתופס החינוק על זרכיו בשעת המילה אצל המכנים והמוציא החינוק אינו בכלל זה וכ"ש בשבת שחל ט"ב שמדינא אסור ללבוש לבנים דלא שרי אלא להתופס החינוק עכ"ל. ועיין בי"ד סי' שצ"א ס"ק ג' מש"ש. ומדלא כתב נמי שמומחין לגלח משמע דאסור וכתב א"ו שהורה לו זקינו דאצל תוך שלשים לא יתקן צפרינו אם יש מוהל אחר וכן לא יגלח תוך שלשים במילה ע"כ. ורמ"א כתב בי"ד סי' שצ"ג ס"ג דמותר לגלח ול"ע וע"ש

נוהגים להחמיר כדברי הט"ו רק כשהם קרובים הם כמשמין בחוץ הסעודה כמו צעלי הסעודה ואוכלים אה"כ עמהם ומ"מ אין ראוי להיות שמה לשמוע כנגן המנגן בכלי שיר ומכ"ש באצל על אצו ועל אמו או אשה על צעלה

משנה ברורה

(יב) ואח"כ עושין החופה. ואסור אז החתן (טו) לשחות מכוס של ברכה כיון שהוא עדיין מצע"י אלא נוחנין לחינוק לשחות. וינדרה (יז) יכול החתן לשחות מכוס של ברכה (יח) וכן לאכול ולשתות אח"כ ועיין לקמן בסיומן תקס"ב ס"ב דאם התענית הוא רק מחמת עצמו שהוא התענה ביום זה א"צ להשלים וכן כשחל אחד מהצומות בחוץ שבעה ימי החופה (יט) ישלים תעניתו אצל יאר א"צ להתענות בחוץ ו' ימי החופה אם נשא בחולה או בחור אלמנה: א' ממעטין בשמחה. עיין במ"א דר"ל (א) שאין שמחין בו כלל כמ"ס התוס' פ"ק דמגילה: (ב) לישתמיט מיניה. עד ר"ח (ג) אלול ועכ"פ עד אחר ט"ב: (ג) ובעל ברית. היינו (ג) אותו שתופס החינוק על זרכיו בשעת המילה אצל המכנים והמוציא החינוק

שער הציון

(יא) גמרא: (יב) מ"א: (יג) יד אפרים: (יד) מ"א וס"א: (טו) עט"ו: (טז) מ"א: (יז) א"א וכן מצוה אצלנו באריכות לקמן בסיומן תקנ"ט ס"ט צמ"ב ובשעה"ל שם עי"ש: (יח) שם: (יט) אפרים: (א) הנה בתוספות מירי שם לענין ת"ש שגורזין בשביל מטר אכן מהוכחת החוספות שם דאל"ה מאי שייך מיעוט אחי שיעור יש מוכח דה"ה לעניינו. אכן באמת הוא רק לשיטת התוספות דשם אצל להתוספות דפרק החולץ דף מ"ג ע"א דחולקים ע"ו וס"ל דאפילו לקנות זרכי חופה דהוא שמחה ג"כ שרי מר"ם אב והנאה והא דקאמר ממעטין צמחא וממן הוא שיעט ממה שדרכו לנהוג בשאר הימים א"כ אפשר דה"ה לענין מה דקאמר ממעטין בשמחה הוא ג"כ כעין זה: (ב) מ"א בשם רי"ו ומש"כ ועכ"פ וכו' הוא מקרבן נחנאל בפ"ד דמוכח מוה"ק דדי עד אחר ט"ב: (ג) מ"א ובספר א"ר מלדד דגם המכנים והמוציא הוא לזה כבעל ברית:

[ב] בע"ש. עצה"ט ועיין יד אפרים מ"ש מה לענין אמירת ענוו: [א] ובעל ברית. עצה"ט ועיין צמ"א ח"ג סי' ל"ו שהשיג על הנה"ט וכתב שאין לדייק מדלא כתב היתר לגלח ודוק לאידך גיסא דלא כתב אסור ו"ל דמקם על מ"ש להחיר ללבוש לבנים ה"ה לגלח כיון שנוהגים לגלח לפי שי"ט שלו הוא ובמח"צ כתב בשם שו"ת זרע אמת שדעתו לאסור תספורת ולבשם לבנים בטבע שחל ט"ב בחוכה והשיג על הפמ"א וכתב דרמ"א לא התיר רק בגדי שנת אצל לא לבנים כו' אך בשם צני יהודה כתב לאסור בתספורת ולהחיר לבנים ע"ש צמח"צ אות ה' ועיין בשו"ת אור נעלם סי' יו"ד שכתב ט"ב ביום א' והמילה ביום ה' שלפניו כיון שאין שבע שחל ט"ב ואין אסור מדינא דגמרא יש להחיר למוהל ובעל ברית להספיק לכבוד המילה. ועיין צמ"א שם שהשיג על הנה"ט שהבין מ"ס צו"ד סי' שצ"ג לגלח קאי על תספורת הראש ו"א דקאי על גילוח צפרנים. וכן דמ"מ לא הזכיר לגלח וכן בלבוש כו' ונחנש השיג עליו שהרי הנה"ט סיים זה ועיין מ"ס נאר הגולה וצנח"ג שם צו"ד כתב שם שצד"מ לא הזכיר לגלח ואולי דאצפריים קאי בו' וצנח"ט שם הביא דברי הלבוש וכתב שצנח"ג הקשה ע"ו שהו"ל למימר ולגלחם כו' ע"ש. (ועיין צמ"א ו"א שמש העתיק הנה"ט אלא שהשמיט מ"ס שם דרך דס"י שצ"ג צו"ד קאי אצפריים לפי שהראה מקום לזה"ג. וע"ש צמ"א חוטה דקודם שבע שחל ט"ב יש להחיר תספורת ג"כ ואם חל בשבת ונדרה עיקר כהפוסקים שאין לו דין שבע שחל ט"ב ע"ש) (וע"ש צמ"א שכתב להלך בעד המנהג שהאגלים הם שושבינים להכניס לחופה ולאכול שם שהט"ו כתב שאין להחיר לאכול שם וכתב שהמקילין יש להם על מי שיסמוכו מדברי הרא"ש פרק החולץ כו' ואף דשאר אגלים נהגו לאסור מ"מ שושבינים חשיבי להו מזה רבה כו' לכך נהגו להקל ע"ש. ובמדינתנו כמו צעלי הסעודה ואוכלים אה"כ עמהם ומ"מ אין ראוי להיות שמה לשמוע כנגן המנגן בכלי שיר ומכ"ש באצל על אצו ועל אמו או אשה על צעלה

בזמין מפני כבוד השבת: (ז) ואין צריך וכו' מבעוד יום. כמו צמ"ב אלא מותר בהם באכילה ושתייה בלילה: ג (ח) כל ד' צומות. כל לאו דוקא דלעולם אין עשרה בטבת חל בשבת כמ"ס סימן תכ"ח ס"ב: (ט) נידחין לאחר השבת. ולא קודם (יא) דאקדומי פורעניתא לא מקדמינן: (י) ואם חלו בע"ש. האי ליטנא ג"כ לאו דוקא (יב) דכל הד' צומות ג"כ א"א לחול בע"ש לפי הקציעות המצוה לליל בסיומן תכ"ח כ"א עשרה בטבת בלכד: (יא) בשחרית ומנחה ויחל. וה"ה (יג) דאומר הש"ך ענינו בין גואל לרופא (יד) אצל אין אומרים וידים ונפילת אפים צמנחה לפי שהוא ע"ש. ומטעם זה (טו) אין לעשות בע"ש יו"כ קטן באם ר"ח בשבת כ"א ביום חמישי שלפניו לפי שאין לומר סליחות גם וידים בע"ש צמנחה:

הלכות תשעה באב סימן תקנא

כד באר הגולה

ג ברייתא ועמרה
במות מ"ג ופ"י
הרמב"ן בס' ח"ה
וכן העמיק הטור
ד ברייתא ועמרה
ה רמב"ם פ"ג
דעניות 1 סס גמ'

(ד) וא"ז הכן לזבשין בגדי שבת (מנהגים) אבל בלאו הכי אסור אפילו בשבת של חזון (ה) אין מחליפין ללבוש בגדי שבת (ו) כ"א (ד) [ב] הכתובת לזכר (מרכי ה' ט"ז והג"א פ"ז דתענית ואגודה ורוקח) אבל פורשין (ה) (ז) פרוכת של שבת אם לא שאירע ט' באב בשבת ונדחה שאלו אין פורשין פרוכת של שבת ומי שיש לו נשואין בשבת נחמו (ח) מותר ללבוש (ו) [ג] (ט) בגדי שבת (י) בשבת של חזון (מהרי"ל):

ב * ימ"ח עד התענית (יא) * ממעטים במשא ובמתן (יב) 'ובבנין של (ו) שמחה כגון בית חתנות לבנו * 'או בנין של ציור וכיור ובנטיעה של שמחה 'כגון אבורנקי של מלכים שנוטעים

שערי תשובה

אעפ"י שהיא משמשת שמה יש להם למנוע מלשמוע בקול שרים ושרות ועיין ביו"ד סוף סי' שצ"א לענין גילוח צפרנים לטבילה ביו"ד וס"ך שם ונה"כ שם ומ"ש המג"א שהמכנים והמונח המינוק אינו בכלל זה ה"ה ומכ"ש שאר בעלי כיבודים שמושיטין המינוק מזה לזה וגם אותן המניחים על כסא של אליהו ז"ל וכן המניחים על צרכיו של הסנדק או המחזיק המינוק בעת אמירת אשר קידש ידיד כו' וקצת היה נראה להקל להנותן על צרכי הסנדק לפי שרגלי הסנדק דומין למנוח (ומ"ש ביו"ד סי' רס"ה דהוי כמקטיר קטורת עיין בשו"י נ"ב סימן כ"ו שכתב לישב דלא חיקשי על מ"ש מהרי"ל שאין ליתן לסנדק א' שני בניו מטעם זה דלמא יש קפידא על הסנדק ולא ע"י המוהל שאם רגלי הסנדק הם כמנוח הקטורת א"כ המוהל הוא כמקטיר הקטורת כו' ע"ש. ולכאורה קשה אלא גופא דסנדק שדומה למנוח מה"ח לומר שלא ישנה בו לפי שמעשרת דלא אשכחן הכי אלא גבי מקטיר וליף לה מדכתיב ישימו קטורה כו' ומ"מ יש סמך לזה ממ"ש ביומא דף מ"ג ר"י אומר לא היה פייס למחמה כו' ס"ד כיון דלא שכיחא ומעשרת נתקן לה פייס

בפ"ע כו' אלמא דלף המחמה שנותנין עליו הקטורת מעשרת ג"כ כמו הנותן הקטורת) אבל לא ראיתי נוהגין כן ופ"ק בראש נוהגין שא"ז הכן הוא המניח את המינוק על רגלי הסנדק ומנהג יפה הוא וא"ז הכן וא"ז היולדת ג"כ נוהגים להקל וללבוש בגדי שבת הם ונשיהם וכמדומה שנוהגין להקל גם שאר קרובים אשר דרכם אם היה צימים אחרים ללבוש בגדי שבת הם לזבשים גם עמה וז"ע בזה. וגראה שזכר הוא לא"ז הכן והיולדת כשאין מחמדים בשמחתם הקרובים האלה בלבישת לבנים ולאחר קרובים יש להחמיר ועיין מח"ב בשם זרע אמת שבעל ברית אסור ללבוש בגדים חדשים בשבוע זו ונשים הנושאות את המינוק לזכ"כ והמושיטה את המינוק לזכ"כ של אנשים שקורין (קוואטר שאפט) לזבשין ג"כ בגדי שבת כיון שאין להם מנוח אחרת במנוח מילה רק זו לבד ועיין בפ"מ: [ב] הכתובת. עבה"ט ועיין במג"א שאפילו הטלית של שבת אין מחליפין ועיין מ"ש בסידור עמודי שמים בשם אביו הגאון ובתשובות חדשות להרדב"י סי' תרצ"ג ובמדינתנו נהגו כש"ע ואין לשנות ומעלים ופזמקאות של שבת אין חלים חדשות מותר עיין פ"מ: [ג] בגדי. עבה"ט ועיין בד אפרים בשם דגול מרובה בזה ועיין בזקן אהרן סי' ל"ח ונרדב"י חדשות סי' תרמ"ה לבעל המנהג שנהגו בקצת מקומות לומר איזה קינה ככתוב

ביאור הלכה

* מ"ח עד התענית וכו'. ואפשר דיש להחמיר ב"י בתמוה ועשרה בטומא כמו מ"ח עד התענית [א"ר ופמ"ג]: * ממעטים במז"מ וכו'. עיין במ"ב דלהרצה פוסקים הכונה דלא יעסוק אלא כדי פרנסתו ועיין בפמ"ג שכתב דישאל שפרנסתו כלי זמר אלא עכו"מ בדיח המשהה יראה דכדי פרנסתו שרי ע"ש. ועיין בזה"ח דמשמע מניה דאינו מחיר הפמ"ג אלא מ"י! בתמוה עד ר"ח: * או בנין של ציור וכיור. היינו אפילו אם יראה לשייר אמה על אמה דל"ה לעולם אסור לדעת הטור כדלקמן בסיומן חק"ם ולהרמב"ם דקדמא ליה דאפילו ע"י ציור אמה על אמה אסור לעולם לננות בנין של ציור וכיור כמבואר שם בג"י ז"ל דהכא מ"ח א"ז ולהלן אסור

* מ"ח עד התענית וכו'. ואפשר דיש להחמיר ב"י בתמוה ועשרה בטומא כמו מ"ח עד התענית [א"ר ופמ"ג]: * ממעטים במז"מ וכו'. עיין במ"ב דלהרצה פוסקים הכונה דלא יעסוק אלא כדי פרנסתו ועיין בפמ"ג שכתב דישאל שפרנסתו כלי זמר אלא עכו"מ בדיח המשהה יראה דכדי פרנסתו שרי ע"ש. ועיין בזה"ח דמשמע מניה דאינו מחיר הפמ"ג אלא מ"י! בתמוה עד ר"ח: * או בנין של ציור וכיור. היינו אפילו אם יראה לשייר אמה על אמה דל"ה לעולם אסור לדעת הטור כדלקמן בסיומן חק"ם ולהרמב"ם דקדמא ליה דאפילו ע"י ציור אמה על אמה אסור לעולם לננות בנין של ציור וכיור כמבואר שם בג"י ז"ל דהכא מ"ח א"ז ולהלן אסור

שער הציון

(ד) ובתשובת ח"ס חלו"ח סי' קנ"ח מתיר לבעל ברית לספר אבל לא לאכל ממנו במילה בתוך שלשים: (ה) מהרי"ל: (ו) מ"א ועט"ו: (ז) מ"א: (ח) דגול מרובה: (ט) עיין ב"י ובה לא ישא כלל וע"י קאי הא דקאמר ממעטין: (י) פמ"ג ומי שנושא ונותן בכלים כאלו אינו שרי רק למכור לעכו"ם [שם] ואף להקטיר אינו כדאי שישא אותן בפרהסיא בעיר דשמחה הוא לרואים [במ"א]: (יא) והנה יש מקומות שנהגו שלא לישא וליתן כלו בעת הזאת בשום מו"מ וזו היא חומרא שלא מן הדיון כלל בין לדעה ראשונה בין לשניה ואפשר שעשו כן משום סייג וגדר ולפיכך הרוצה לעסוק שכ במו"מ צריך התרה אבל במקום שנהגו למעט בכל מו"מ לזה לא מהי התרה כיון דיש פוסקים דס"ל הכי כבר קבלו אצותיהם כדעת ההיא [מ"א וש"א]: (יב) פמ"ג ואף אם הוא מו"מ דשמחה י"ל דשרי בזה [שם]: (יג) רש"ל וז"ח וט"ו וא"ר והנה מדברי המ"א משמע דאעפ"כ במו"מ של שמחה י"כ למנוע וכן העמיק הח"א אבל מדברי הט"ו וא"ר משמע דאף בזה המנהג להקל דשמח לא יוכל להכין אח"כ וטוב להחמיר: (יד) מ"א בשם הר"ן (טו) ב"ח וא"ר: (טז) מ"א וש"א:

באר היטב

מ"ש הבאר הגולה ע"ו: (ד) הכתובת. ומותר אפילו חל ט"ז בשבת. לזכ"ש. והמחמיר שלא להחליפו מנהג שטות הוא שאינו לזכ"ש רק מפני הזיעה מנ"מ מ"א וא"י כתב דבס' תניא וש"ל כתבו דאסור מפני שהוא דבר של זנעה ולכן אין למחות באשכנזים הנוהגים איסור: (ה) פרוכת. וה"ה מפות ומכסאות מהרי"ל: (ו) בגדי. אבל בגדים חדשים אסור מ"כ. מהרי"ל עשה שפינהל"ן לזכ"ש ולזכ"ש קט"א של שבת לכבוד בנו החתן: (ז) שמחה. קאי גם אמשא ומתן כגון צרכי חופה אבל שאר משא ומתן שרי כדרכו ב"י צ"ח וכו' מהרי"ל הסרסורים לא ישאו כלי כסף לסרסר בעיר דשמחה היא לרואים. ובמקום שנהגו איסור בכל משא ומתן צריך התרה עב"ד סי' רי"ד אבל במקום שנהגו למעט בכל משא ומתן לא מהי התרה כיון דיש פוסקים ס"ל הכי כבר קבלו אצותיהם כדעת ההוא. ובס'י

בפ"ע כו' אלמא דלף המחמה שנותנין עליו הקטורת מעשרת ג"כ כמו הנותן הקטורת) אבל לא ראיתי נוהגין כן ופ"ק בראש נוהגין שא"ז הכן הוא המניח את המינוק על רגלי הסנדק ומנהג יפה הוא וא"ז הכן וא"ז היולדת ג"כ נוהגים להקל וללבוש בגדי שבת הם לזבשים גם עמה וז"ע בזה. וגראה שזכר הוא לא"ז הכן והיולדת כשאין מחמדים בשמחתם הקרובים האלה בלבישת לבנים ולאחר קרובים יש להחמיר ועיין מח"ב בשם זרע אמת שבעל ברית אסור ללבוש בגדים חדשים בשבוע זו ונשים הנושאות את המינוק לזכ"כ והמושיטה את המינוק לזכ"כ של אנשים שקורין (קוואטר שאפט) לזבשין ג"כ בגדי שבת כיון שאין להם מנוח אחרת במנוח מילה רק זו לבד ועיין בפ"מ: [ב] הכתובת. עבה"ט ועיין במג"א שאפילו הטלית של שבת אין מחליפין ועיין מ"ש בסידור עמודי שמים בשם אביו הגאון ובתשובות חדשות להרדב"י סי' תרצ"ג ובמדינתנו נהגו כש"ע ואין לשנות ומעלים ופזמקאות של שבת אין חלים חדשות מותר עיין פ"מ: [ג] בגדי. עבה"ט ועיין בד אפרים בשם דגול מרובה בזה ועיין בזקן אהרן סי' ל"ח ונרדב"י חדשות סי' תרמ"ה לבעל המנהג שנהגו בקצת מקומות לומר איזה קינה ככתוב

משנה ברורה

המינוק [שקורין קוואטר] אינו בכלל זה ומ"מ האשה המכנסת המינוק נוהגת ללבוש בגדי שבת שזה עיקר מצותה: (ד) ואבי הבן. ואמו: (ה) אין מחליפין. ואפילו הטלית. ולענין גילוח (ד) אם מותר לבעל ברית וכו"ג. עיין בשע"מ: (ו) כ"א הכתובת לבד. שאינו לזכ"ש אלא מפני הזיעה ומטעם זה מותר להחליף גם הפזמקאות וזה מותר אפילו בשבת שחל בו ט"ז. ובק"ק ווילנא נוהגין ע"פ הגר"א ללבוש בגדי שבת ויש משנים בגד אחד וכ"כ ר"י עמדין בשם אביו הגאון שצריך ללבוש בגדי שבת אפילו בשבת שחל בו ט"ז: (ז) פרוכת. וה"ה (ה) מפות ומכסאות: (ח) מותר ללבוש וכו'.

ואף (ו) א"ז החתן והכלה לזבשין בגד עליון של שבת לכבוד חתן וכלה: (ט) בגדי שבת. ומ"מ (ז) בגדים חדשים אסור: (י) בשבח של חזון. ואפילו (ח) חל ט"ז בשבת אבל לא"ז החתן אין להתיר באופן זה ללבוש שום בגד של שבת: ב (יא) ממעטים במשא ומתן. יש מן (ט) הפוסקים דס"ל דהיינו שלא ישא במו"מ של שמחה כגון (י) לקנות כלי כסף או צרכי חופה וכדומה אבל סתם מו"מ אין צריך למעט כלל ויש דס"ל דכל מו"מ צריך למעט בעת הזאת (יא) ולא יעסוק אלא כדי פרנסתו וכן משמע בסיומן תקנ"ד סוף סי' כ"ב דצריך למעט בכל מו"מ. ורק אם הוא יריד י"ל דהוי (יב) דבר האבד ושרי בכו"ע אם הוא מוצא או צול יותר] ובזמנינו (יג) נהגו להקל בכל זה משום דהכל נחשב כעת כדי פרנסתו: (יב) ובבנין של שמחה. וה"ה כל בנין (יד) שא"ל לו לדירתו ורק שעושה כן להרווחה בעלמא אסור (טו) ואם שכר לנכרי קודם ר"ח בקבלנות מותר בכל ואפילו בכו"כ ע"מ דנכרי אדעתא דנפשיה עבד (טז) וה"ה אם קנץ עם הנכרי בקבלנות לצייר ביתו מותר לצייר מטעם זה. ומ"מ אם יכול לפייסו בדבר מועט שימחין עד אחר

ט"ז

הלכות תשעה באב סימן תקנא

לצל להסתופף בצלו או מיני הדם ומיני אהלים וואם היה כותלו (ח) (יג) נוטה ליפול אף על פי שהוא של שמחה מותר לבנות (יד) (ולנזק) (ט) [ד] מזה הכל שרי (ר"ן ספ"ק דמענית) (טו) וואין נושאים (י) נשים ואין עושין סעודת אירוסין (טז) אבל ליארס בלא סעודה מותר ואפילו בט' באב עצמו מותר (יא) [ה] ליארס (יז) שלא יקדמנו אחר: הגה (יח) ונוהגין להחמיר (יט) שאין נושאים מי"ז בתמוז ואילך עד אחר ט' בלא (מנהגים): ג' ישובע שחל בו ט' באב (כ) אסורים (כז) [ו] לספר (יג) (כא) ולכבס אפי' אינו רוצה ללבושו עתה אלא להניחו לאחר ט' באב וואפי' אין לו אלא חלוק אחד אסור וכן המכובסים מקודם בין ללבוש בין להציע בהם המטה ואפי' מטפחות הידים והשלחן אסור (כב) וכיבוס שלנו מותר אבל גיהוץ (פי' מעצירין על הנגדים אכן חלק להחליקו. ערוך) שלנו אסור (כג) * וכלי פשתן אין בהם (כד) משום גיהוץ והרי הם ככיבוס שלנו ומותר

ז שם נרמז
ח טור נשים הירוש'
כמנהג הר"ף ור"א
שם נחמני"ם
דינמות י טור נשים
רבינו יוסף ב משנה
תעני"ך וכלאוקימת'
דכ"ס שם
וכרייתא ד רמב"ן
בכ"ס ת"ה וס"פ מהא
דכ"ס שם
קצרי דכ"ס ב כרי'
שם וכפי' רש"י

באר היטב

תקנ"ד ספ"ק דמשמע דממעטין בכל משא ומתן ע"ש. כתב הב"י בשם הר"ן דכל צנין שא"ל לו רק להרווחה בעלמא אסור. אם קצץ עם הא"י בקבלנות לצייר ביתו מותר לצייר ואם יכול לפייסו בדבר מועט שימתין עד אחר ח"צ תע"ב מהרי"ל. ונ"ל דכ"כ מותר דהוי מלוא דרביס. מ"א: (ח) נוטה. אפילו אם הוא צנין שאין צו סכנה אלא שיש לחוש להפסד ממון ג"כ מותר לצנות ואין אסור אלא צנין שהוא להרווחה. ט"ז: (ט) מלוא. כגון שאין לו אשה וצניס מותר לצנות בית חתנות. ר"ן. ומה שאין נוהגין לישראל כלל היינו משום דלא מסמני מלתא ב"י וע"י בתשובת שבות יעקב ח"צ סי' ל"ה. ולכן נהגו לעשות צדשים לצורך נשואין אצל מי שקיים פ"ו אסור עס"ו מ"א: (י) נשים. אפילו בלא סעודה: (יא) ליארס. ומה"ט מותר לעשות שדוכין ומ"מ נ"ל דאסור לעשות סעודה ואפי' בלא ריקודין ומחולות ול"ד לסעודת צריח מילה דלית בה שמחה כלל משא"כ כאן ונ"ל דאפילו בשבת אסור לעשות דהא בגמרא קתני מר"ח עד התענית אסור וא"א דלית בזה שבת. מיהו מה שנוהגין לאכול מיני מרקחת בשעת כתיבת התנאים לא מיקרי סעודה. ונ"ל דאסור לעשות ריקודין ומחולות מי"ז בתמוז ואילך. מ"א: (יב) לספר. וליטול הנפרנים נ"ל דמותר ולכבוד שבת פשיטא דשרי וכ"ש לצורך טבילה מ"א. וע"ז ס"ק י"ב"א אסור בשבת שחל ט"ז בתוכו ע"ש: (יג) ולכבס. דנראה כמסית דעמו מהאצילות:

משנה ברורה

ט"ז תע"ב. וביה"כ מותר דהוי מלוא דרביס: (יג) נוטה ליפול. ואפילו (יז) אם הוא צנין שאין צו משום סכנה [כגון שעומד הכותל בחצר ואפשר לגבור החצר ולא יכנס אדם לשם] אלא שיש לחוש להפסד ממון כגון שעי' נפילתו ישבר החומה ויתקלקל יותר אפי' מותר לצנות אף שהוא צנין של שמחה שהרי אינו עושה בשביל שמחה כ"א בשביל הפסד: (יד) ולצורך מצוה וכו'. כגון שאין לו אשה וצניס ואין לו בית חתנות מותר לצנות בית חתנות (יח) דמדינא אפילו נשואין מותר בזה ומה שאין נוהגין לישראל אלא שיש לחוש להפסד ממון כגון שעי' נפילתו ישבר החומה ויתקלקל יותר אפי' מותר לצנות אף שהוא צנין של שמחה שהרי אינו עושה בשביל שמחה כ"א בשביל הפסד: (יז) נשים ואין עושין סעודת אירוסין (טז) אבל ליארס בלא סעודה מותר ואפילו בט' באב עצמו מותר (יא) [ה] ליארס (יז) שלא יקדמנו אחר: הגה (יח) ונוהגין להחמיר (יט) שאין נושאים מי"ז בתמוז ואילך עד אחר ט' בלא (מנהגים): ג' ישובע שחל בו ט' באב (כ) אסורים (כז) [ו] לספר (יג) (כא) ולכבס אפי' אינו רוצה ללבושו עתה אלא להניחו לאחר ט' באב וואפי' אין לו אלא חלוק אחד אסור וכן המכובסים מקודם בין ללבוש בין להציע בהם המטה ואפי' מטפחות הידים והשלחן אסור (כב) וכיבוס שלנו מותר אבל גיהוץ (פי' מעצירין על הנגדים אכן חלק להחליקו. ערוך) שלנו אסור (כג) * וכלי פשתן אין בהם (כד) משום גיהוץ והרי הם ככיבוס שלנו ומותר

בסידורים וכ"כ בר"י ומח"ב ע"ש: [ד] מלוא. ענה"ט ועיין בשו"ת שבות יעקב שהשיג מזה על שו"ת חינוך ב"י לענין לישראל אחר ל"ג בעומר וכתב לחלק בין זה לאצילות ע"ש ופעם א' הקיל חכם א' צענין נשואין תוך ימי הספירה ולא עלה זיווגם יפה לכך נ"ל דשומר נפשו ירחק מנשואין בימים האלו אף שיהיו הרבה נדדים להקל כי חמירא סכנתא מחסורא עכ"ל:

[ה] ליארס. עיין בה"ט ועיין בד אפרים מ"ש על דברי הט"ז ס"ג"ה ועיין בשבות יעקב ח"ב שכתב ג"כ בדברי הט"ז בזה ע"ש: [ו] לספר. ענה"ט ועיין בשו"ת איתן האזרחי סי' מ"ח ומ"ט צענין זה שכתב בשם מהר"ש מלובלין לאסור צימי הספירה וצימי המצרים וכן בשם הגאון מהר"א אשכנזי ז"ל שמנהג בארץ אשכנז שלא לטול נפרנים בין המצרים והוא ז"ל כתב נער הייתי וגם זקנתי ולא ראיתי צדיקתנו נוהגין לא בספירה ולא בין המצרים והמיקל לא הפסיד דכיון שהאחרונים שבממנו לא הזכירו האיסור מסתמא היו מתירין ג"כ ע"ש ועיין בד אפרים שכתבתי בשם הא"ר בזה ועיין בדגול מרננה שמוחר לפרוק במסרק דלא כשכנה"ג דהא באל מותר אפילו תוך שבעה ועיין בש"ך דגם שם דוקא לאשה מותר אצל לא לאיש ומ"מ נראה דכאן קיל טפי ואין איסור מסרק וכן עמא דבר:

סעודה. ונ"ל דאסור לעשות ריקודין ומחולות מי"ז בתמוז ואילך. מ"א: (יב) לספר. וליטול הנפרנים נ"ל דמותר ולכבוד שבת פשיטא דשרי וכ"ש לצורך טבילה מ"א. וע"ז ס"ק י"ב"א אסור בשבת שחל ט"ז בתוכו ע"ש: (יג) ולכבס. דנראה כמסית דעמו מהאצילות:

ביאור הלכה

אפילו אם יראה לטוב תחתיו צניס של טיט תחלה [מחמת השקל צניסין תק"ס]: * וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ. לשון הטור לפי שאין חוששין לגוהץ שהן קרובין לבשר והרמב"ן כתב הלשון מפני שאין מתנהגין ואין יעשה לחוש להפסד ממון כגון שעי' נפילתו ישבר החומה ויתקלקל יותר אפי' מותר לצנות אף שהוא צנין של שמחה שהרי אינו עושה בשביל שמחה כ"א בשביל הפסד: (יד) ולצורך מצוה וכו'. כגון שאין לו אשה וצניס ואין לו בית חתנות מותר לצנות בית חתנות (יח) דמדינא אפילו נשואין מותר בזה ומה שאין נוהגין לישראל אלא שיש לחוש להפסד ממון כגון שעי' נפילתו ישבר החומה ויתקלקל יותר אפי' מותר לצנות אף שהוא צנין של שמחה שהרי אינו עושה בשביל שמחה כ"א בשביל הפסד: (יז) נשים ואין עושין סעודת אירוסין (טז) אבל ליארס בלא סעודה מותר ואפילו בט' באב עצמו מותר (יא) [ה] ליארס (יז) שלא יקדמנו אחר: הגה (יח) ונוהגין להחמיר (יט) שאין נושאים מי"ז בתמוז ואילך עד אחר ט' בלא (מנהגים): ג' ישובע שחל בו ט' באב (כ) אסורים (כז) [ו] לספר (יג) (כא) ולכבס אפי' אינו רוצה ללבושו עתה אלא להניחו לאחר ט' באב וואפי' אין לו אלא חלוק אחד אסור וכן המכובסים מקודם בין ללבוש בין להציע בהם המטה ואפי' מטפחות הידים והשלחן אסור (כב) וכיבוס שלנו מותר אבל גיהוץ (פי' מעצירין על הנגדים אכן חלק להחליקו. ערוך) שלנו אסור (כג) * וכלי פשתן אין בהם (כד) משום גיהוץ והרי הם ככיבוס שלנו ומותר

שער הציון

(יז) ט"ז וצפמ"ג וביד אפרים תפקפקים קצת על ראייתו: (יח) מ"א וא"ר: (יט) יצמות מ"ג: (כ) פמ"ג בא"א: (כא) מ"א: (כב) שם: (כג) א"ר: (כד) ט"ז וש"א: (כה) דה"ס ומש"ע אין ראיה לדינו ואולי מלא באיזה מקום: (כו) א"ר ודה"ס וע"ש דסעודת שידוכין הוי מלוא כמו סעודת אירוסין: (כז) הט"ז סק"יג אסור והמ"א צענין זה מחיר: (כח) עיין בפמ"ג ובאמת אין להחמיר בזה כלל דאפילו באצילות נקטו האחרונים בזה להקל וכ"ש כאן: (כט) ב"י ע"ש: (ל) ויה"ה

הגהות ותיקונים: (א) י"ג: (ב) סק"ג:

הלכות תשעה באב סימן תקנא

כה באר הגולה

ג מהל' דר' יומן
ה טור נשם אפי'
הטור ע כ"י פ הרי'
יהודה נר ראובן
צ יטמקו יוסף
ק משנ' תפנית כ"ט
וכר"מ וברש"ג
ותרויה"ל לקולא
כרנא שס ר ירוש'
כתורה הרא"ש
והר"ן

יוה"מ לגוהצן ולהניחן עד אחר ט' באב (כה) אבל אסור ללבשן בשבוע זה ונהגו לאסור אפי' כלי פשתן ואפי' בכבוס שלנו (כו) בין ללבוש בין לכבס ולהניח וואין להקל בדבר כיון שנהגו וכ"ש דאפשר דמדינא גמי אסור * שהרי יש פ'מי שכתב (כו) דכבוס שלנו (כח) קרי (גיהוץ) לשל בני בבל שאין מתלבנים יפה לפי שמימיהם הם עכורים שאינו ארץ הרים וגבעות כארץ ישראל וכיבוס של שאר ארצות אפשר שהוא ככיבוס של א"י ואסור ועוד ייש מי שפי' דגיהוץ היינו מים ואפר או נתר ובורית וכיבוס היינו במים לבד ובזמן הזה אין מכבסים במים לבד ונמצא שכל כיבוס של זמן הזה הוי גיהוץ ואסור מדינא אפי' בכלי פשתן ללבשן מיהא: הגה * ואנו נוהגין להחמיר בכל זה מתחלת ר"ח (כט) עד אחר התענית אם לא לצורך מצוה כגון אשה הלוזשת לבנים (ל) מותרת לכבס וללבוש לבנים ולהניע תחמיה (רוקח וא"י) אבל בט"ז ע"כ (יד) לא תלכס לבנים (לא) רק לזכר חלוק בדוק ויפה (הגש"ד) (לב) * וכן (טו) לכבוד שנת לזכרים כלי פשתן (טז) ומציעין לבנים כמו בשאר שנתות ואסור ליתן כלים לכובסת אינה יהודית (יז) [ז] (לד) לכבס מר"ח ואילך אבל קודם ר"ח מותר לתת אע"פ שכובסת (לה) אחר ר"ח (תוספות פ"ג דתענית ומהר"ל): ד [ח] (לו) לאחר התענית מותר לספר ולכבס (לז) מיד ואם חל ט' באב ביום ראשון או בשבת

שערי תשובה

[ז] לכבס. ענה"ט ועיין בד אפרים על דברי המג"א בזה ועיין בדברי נשם נחפה נכסף דאף לפי מ"ש בדבר"ח סי' תקס"ח דאמריה לא"י בשאר איסורי דרבנן שרי משום חומרא דט"ז נהגו לאסור אפילו לומר לכובסת שהיא תקת הנגדים ותכבסם ועיין במח"כ נשם זרע אמת שלחם לכובסת נגדי פשתן ער"ח שתשרה אותם צו ביום חמיס ואחר שכתבם אז תגמור ללכסם ע"י מים ואפר ובורית כמנהג והכל צבית ישראל אע"ג דמדינא יש להחמיר מ"מ נכון לומר גם בזה להחמיר צבית ישראל ואיכא משום מראית עין ע"ש ועיין לקמן ס"ק ל"ה: [ח] לאחר התענית. עיין מג"א ס"ק ט"ז לענין ובלא התרה אף לספר ולכבס אסור עד יום ה' וזה"ש השמיט זה וע"ש שאין לחייב אותם יותר ממה שנהגו וגם כתב המג"א דלהנהיגם איסור אף

ביאור הלכה

וטינוק יולא מהם והיינו דמייירי מכלי פשתן הקרובים לבשר: * שהרי יש מי שכתב וכו'. לפי טעם זה אסור אפילו בכיבוס של כלי פשתן דמה שאמרו כלי פשתן אין בהם משום גיהוץ דוקא גיהוץ לית בזה אבל כיבוס שייך בזה בא"י לפי שיטת רמב"ם יהודה נר ראובן וכיון דכל הארצות שוות לא"י לבד מצביל נמצא דכיבוס אסור בכל מקום אפילו בפשתן כן איחא בר"ן צהדיא ומה שכתב השו"ע ועוד יש מי שפירש טעם זה הוא רק לעורר לנו דכיבוס שלנו הוי כגיהוץ וא"כ אסור עכ"פ מדינא בכלי צמר אף להניח. ומה שסיים עוד אפילו בכלי פשתן ללכסן מיהא עיין צהדיא הגר"ח שמתמיה ללכסן צודאי אסור לכו"ע מדינא וכל מה שכתב המחבר ונהגו וכו' הוא רק לעורר לנו דאף להניח אסור. ולענ"ד אפשר שצ"ל ואפילו וכו' ור"ל דאפילו בכלי פשתן שאין לנו לאסור לפי טעם השני הזה עכ"פ ללכסן צודאי אסור מדינא: * ואנו נוהגין להחמיר בכל זה וכו'. ר"ל בכל האמור לעיל בתחלת הסעיף לבד מי שאי לו אלא חלוק אחד בזה יש להקל כמ"כ הא"ר [ח"א] ומה שכתב בתחם עולם מר"ח עד התענית מותר בזה ט"ס הוא וצ"ל עד השבת: * וכן לכבוד שבת וכו'. עיין במ"כ שכתבנו לענין תספורת דאסור והנה המ"א הביא זה בשם הגהות אשרי והוא הביא זה מאו"י ועיינתי בזה"ל בהלכות ח"כ וז"ל שם ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת פי' מותרין לכבס וללבוש בשבת אבל לספר בחמישי אסור כדאמר בירושלמי ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת רב הונא בשם רב המנונא אמר לתספורת חייב בזה פי' שאסור לספר עכ"ל והנה המעיין בירושלמי גופא לפנינו הגירסא לתספורת הושהה ואף לפי גרסתו ג"כ אי אפשר לומר דכונת בירושלמי להחמיר כי לפי הענין מוכח שם להיפך דתספורת מותר בחמישי בשבת וע"ג. ועיין בחידושי רע"א שהביא גם

באר היטב

(יד) לא. אבל במ"כ משמע שמותרת ללבוש לבנים וכ"מ בצ"ח וב"י סי' תקנ"ד: (טו) לכבוד. משמע שגם לכבוד שנת מותר לכבס ביום ה' יש להקל אם אין לו כחונת לשבת וע"י א"י פשיטא דשרי מ"א ע"ש: (טז) ומציעין. עיין ט"ז שאוסר להניע הקדישים בשם רש"ל: (יז) לכבס. אפילו א"ל לכבס אחר ט"ז מ"א ועס"י תקמ"ג ס"ק ה' מש"ש. ונכס' א"ר יידד להקל בזה לכבס לאחר ט"ז ויליף מחמ"מ

הנהיגים שלא לאכול בשר ויין עד שנת נחמו שהצ"ח כ' שזריכים התרה במג"א שאם נהגו שלא לאכול בשר ויין אצל נהגו לספר ולכבס מותר להם

משנה ברורה

דאין בהם משום כיבוס שלהם: (כה) אבל אסור ללבשן וכו'. היינו אפילו אם גיהוץ (לא) או כיבוסן קודם שבוע זו: (כו) בין ללבוש בין לכבס ולהניח. ר"ל דנהגו לאסור (לב) אפילו לכבס ולהניח ללבוש מדינא אסור בכל גווני: (כז) דכיבוס שלנו וכו'. ר"ל מה שמוכח בגמרא דכיבוס שלנו מותר היינו רק לשל בני צל וכו': (כח) קרי לשל בני בבל. כנ"ל וכן איחא בשו"ע דפוס ראשון מהמחבר בעלמנו: (כט) עד אחר התענית. ומי שאין לו אלא חלוק אחד (לג) יש להחמיר לכבס מר"ח עד השבת: (ל) מותרת לכבס. ר"ל אפילו (לד) בשבוע שחל ט"ז להיות בתוכה: (לא) רק לזכר חלוק בדוק ויפה. ואם אין לה הסכמתו (לה) הרבה אחרונים דמותרת ללבוש חלוק לכן דלצורך מצוה לא גזרו ועיין בדבר"ח דמותרת ליתן לכובסת עכו"מ לצורך לבשת לבנים: (לב) וכן לכבוד שבת לזכרים כלי פשתן. המכובסים ומשמע ממה שאמר וכן שגם לכבוד שנת מותר לכבס ביום ה' ויום וי"ז ובדרכי משה משמע שנהגו בזה לאסור אכן אם אין לו כחונת לשבת (לו) יש להקל וע"י עכו"מ פשיטא דשרי אבל בתספורת אסור אפילו לכבוד שבת דבלא"ה אין רגילין לספר בכל שבוע [מ"א] ועיין בצ"ח: (לג) ומציעין לבנים וכו'. היינו על השולחנות מותר להחליף לבנים (לז) אבל להחליף קדישים לבנים נהגו איסור: (לד) לכבס מר"ח ואילך. ואפילו א"ל לכבס אחר ט"ז ג"כ אסור מטעם מנהגא [מ"א] ובספר א"ר יידד להקל ליתן לה מר"ח ואילך לכבס אחר ט"ז והצ"ח הפמ"ג ולענין

(לח) אם תכבס בשבוע שחל ט"ז: ד (לו) לאחר התענית מותר לספר וכו'. וק"ו שמותר צבסר ויין. ואותן הנהגין איסור צבסר ויין עד שנת נחמו (לט) י"א דמנהגא של טעום הוא וא"צ התרה אבל הצ"ח ומ"א הסכימו דלריך התרה. ובעוד שלא הסירו אסורין ג"כ לספר ולכבס עד יום ה' מפני כבוד השבת ועיין במ"כ מש"כ עוד צענין זה: (לז) מיד. ועיין לקמן סימן תקנ"ח באחרונים

דמנד

שער הציון

(לא) הגר"א וכן איחא צב"י: (לב) הגר"א: (לג) א"ר וס"א: (לד) ד"מ: (לה) עיין במ"א ופמ"ג ועיין ביו"ד סימן שפ"א בט"ז לענין אכילת שאין לה לרחוק כל גופה ללבישת הליטון אלא תחת פניה של מטה לבד וה"ה לענין ט"ז [מח"ש]: (לו) מ"א וח"א: (לז) ט"ז וס"א בשם רש"ל: (לח) כ"מ מביאור הגר"א וכן כתב בדמשק אליעזר: (לט) רש"ל בשבועה:

כו באר הגולה

שערי תשובה

המ"א וי"ל שמוחר לעשות אותן שקורין קרוני"ן שאורגין בעצים דלח
בגד הוא: (כג) להקל. משמע דאפי' לישראל נהגו להקל ומיירי
שנתקן לו קודם ר"ח אבל לאחר ר"ח פשיטא דאסור ליתן מ"א:
(כד) התענית. אע"ג דנכיוס אסור כמ"ס סס"ג היינו לפי שמזכר
בגמרא לאיסור משא"כ בצגדים חדשים. והטעם לפי שעדיין אינן שלו
ולא נקרא שמו עליו. וכחז בזהמ"ג דאפי' צט"ב עלמו שרי לעשות
בגדים ע"י עכו"ם לצורך נשואין מ"א. וי"ל דוקא אחר חלות:
(כה) אחר. עקי' תכ"ו ס"ב דהאר"י ז"ל כתב דיש לקדש במוצאי
ט"ב כי במוצאי ט"ב נולד בן דוד ומצארים ללצנה ולישראל שעתידי'
להתחדש: (כו) מר"ח. ומיד שהתפללו הקהל ערצית צמ"ס או בר"ח
לדין אף על פי שהיחיד לא התפלל עדיין אסור בצער ויין ועסי'

ביאור הלכה

לחזר ג' ימים: (בא) להקל בזה. ומשמע דאפילו לישראל נהגו להקל (נד) ומיירי שנתן לו קודם ר"ח דאלו אחר ר"ח פשיטא דאסור ליתן לו: (נב) אבל אם ידוע וכו'. ר"ל דמדינא אומן העושה נשציל עכו"מ צודאי אינו שמה מזה ואין לאסרו רק משום מ"ע דקצרו שהוא של ישראל ונזהר קאמר בתחלה סתם אסור לעשותן לאחרים היינו אפילו לעכו"ם] וזה קאמר (נה) אם ידוע ומפורסם וכו' מותר אפילו לקבל המלאכה אחר ר"ח ולעשותה: (נג) לאומנים גברים. ולא לישראלים כיון שהוא אחר ר"ח וכנ"ל. והטעם שהקילו בזה יותר מכיוצא דאסרינן לעיל בסוף סעי"ג לפי שעדיין אינן שלו ולא נקרא שמו עליו: ד' (נד) למישתי עמרא. פי'

[כ"מ מפמ"ג]: * ונהגו להקל בזה, וביצור הגר"א מפקפק בזה דאף
 דאין ללמוד חוקין בגדים מהא דירושלמי במש"כ הד"מ מ"מ מטעם
 דהוא דומה עכ"פ לבינים אין להקל וכן מש"כ אבל אם ידוע ומפורסם וכו'
 בכל זה יש לפקפק מטעם בינים וכן במש"כ וכן נהגו לתת לחזון נכרים
 וכו'. על הכל יצין הגר"א ומשמע דדעתו להחמיר בזה וי"ל פשוט דאין
 להחמיר כ"א בשטע שחל ט"ז ולא קודם דבבינים גופא אינו אלא מנהגא
 ויכיון דנהגו להקל בזה חו אין להחמיר: * של הנכרי שרי. משמע דאם
 המלככה הוא של ישראל אף שהוא ידוע ומפורסם שאינו עושה לעצמו ויבדאי
 לית ביה שמחה להאומן כגון בשביל למכור בשוק לאחר ט"ז אסור וכ"כ
 המ"א וי"ל דטעם האיסור שיחשבו שנתן לו ישראל לתקן אחר ר"ח:

שלא לעשות חוטי שתי מנמר [וה"ה משארי דברים] ואסמכוה בירושלמי על שם שצטלה אבן שתיה וכתב צ"י דאין ג"מ צין לו וצין לאחרים וצין בשכר וצין בהגם [ט"ו] ועוויית החוטין לתפור בהן צגדים מותר שאינו בכלל זה וכן מותר לעשות קרוי"ץ^נ שאורגין בעצים דלאו בכלל צגד הוא [מ"א]: (גה) עד אחר ט"ב. עיין לעיל סימן תכ"ו ס"צ ובמסנה צרורה סס: טז (נו) שלא לאכול בשר וכו'. ומיד שהתפללו הקהל ערבית צמוצאי שבת (נו) אע"פ שהיחיד לא התפלל עדיין והוא בתוך סעודתו (נו) אסור צבשר ויין וה"ה צר"ח לדידן [מ"א] אבל שארי (נח) אחרונים כחצו דצמוצאי שבת אם הוא לא התפלל עדיין מותר צבשר ויין דכיון שאומרים רגה צבה"מ שייך אללו שבת: (נז) ומותר בחומץ וכו'. היינו אף (נט) צחומץ שנעשה מיין וכשנכנס שבת זו היה עדיין יין מותר כיון שעכשיו הוא חומץ ואין שמחה צשתייתו. וחומץ לעניינו מקרי (ס) כל שצני אדם נמנעין מלשתותו מפני חמילותו: (גה) מר"ח עד התענית. ור"ח בכלל (סא) וכן המנהג צמדינותינו: (נט) מי"ז בתמוז. דמאז התחיל הפורענות של התורבן וכ"ו צימות החול אבל

מתרגם: עטרה

(גד) מ"א וש"א: (נה) ר"ל דבזה מן הדין מותר ולא מטעם דנהגו להקל: (נו) ואם יש בעיר שחי בתי כנסיות היחיד נגדר אחר אחרו מקום שהיה הולך שם להתפלל: (נז) ועיין בפמ"ג שהביא מיו"ד שפ"ה מש"ך וט"ו שם דלא ס"ל כן כיון שבעצם יום הוא והוא לא התפלל עדיין ולפי מה שכתב הפתחי תשובה ההדש למתן קושיית הח"א אפשר לחלק גם כזה משום דהייז אדם לנער עצמו עם הנצור: (נח) א"ר ידע"ח: (נט) ט"ו וש"א: (ס) מ"א וש"א: (סא) כ"מ בדה"ס ות"א:

ח כל ט ו מ מרדכי
שס י מ"כ תשובה
אשכנזית

(כו) בתמוז: הגה (ס) ומלניעים מר"ח ואילך (כח) [יב] הסכין של שחיטה (ר) ירוחם נ"ח ח"ג והג"מ) שאין שוחטים כ"א לצורך מצוה כגון (סא) לחולה או שבת או מילה (סב) וכיוצא בו: י' י"ש מי שאומר שהנוהגים שלא לאכול בשר בימים הנזכרים (סג) מותרים (כט) בתבשיל שנתבשל בו בשר (סד) ואסורים בבשר עוף (סה) ובשר מלוח ויין (סו) תוסס (סז) ומותר לשתות יין הברלה וברכת המזון: הגה (סח) ונוהגין להחמיר (סט) שלא לשתות יין צנכס המזון ולא בהדלה (תשומת

באר היטב

שערי תשובה

רס"ג. ויש נמנעין אחר שקיעת החמה: (כו) בתמוז. ומ"מ מותר בשאר דברים רחילה וכו' רש"ל. כתב הב"ח מי שקיבל עליו בפירוש שלא לאכול בשר מי"ז בתמוז ועד ט"ז אסור גם בשבת ולכך התרה עכ"ל. וכתב המ"א מ"מ נ"ל דכל שלא הוציאו בלשון נדר אלא בלשון קבלה בעלמא מותר בשבת ובסעודת מצוה ג"כ מותר ע"כ. וט"ז ס"ק ט"ז כתב בפשיטות דאין השבת בכלל וא"ל התרה לעולם ע"ש: (כח) הסכין. ואין שוחטין עד יו"ד באב ואם חל ט"ז ביום ה' מותר לשחוט אחר חלות לכבוד השבת ב"ח. ונ"ל דבמדינתנו שהא"י אין אוכלין בשר ביום ששי ושביעי וא"כ לא ימלא קונים לבשר טריפה לכן מותרין לשחוט ביום ד' דלכ"כ ממנעי ולא שחטי מ"א ע"ש. ואם מותר לנחור בהמות עיין בי"ד סי' קי"ז באחרונים. ועיין בתשובת עה"ג סי' ט"ז. ובפנים מאירות סי' ע"ה ובנ"ש ובחינוך בית יהודה סי' כ' ובשבות יעקב ח"ג סי' ל"ו. ואחד שמשאו ומתנו כל השנה הוא למסור בשר לשר כל בשר שצריך לכל בני ביתו מותר לשחוט לו בשבת שחל ט"ז בתיכו ולא יצרך על השחיטה כיון שאין ישראל איכל ממנה חינוך בית יהודה סי' כ' ושבות יעקב סימן ל"ו. מ"כ מי שא"ל לו לאכול מאכל חלב יאכל בשר עוף שלא היו מקריצין ממנו קרבן וגם אין שמחה אלא בצער בהמה ב"ח: (כט) בתבשיל. ונ"ל דשומן של בשר דינו כבשר עצמו ואסור לאכול תבשיל שיש בו שומן. והאידנא נהיגי עלמא לאסור אף בתבשיל של בשר וכ"כ הש"ך בי"ד סי' רי"ו סי"ט ועיין בחינוך ב"י סי' כ' בענין זה ועיין בפמ"א חלק א' סי' ע"ה שכתב ראה להחמיר הנחירה מדברי רש"י בשבת דף ע"ה גבי שחט משום מאי מחייב כו' ועיין בספרי שו"ת בית אפרים חלק א' שכתבתי ראה זו בשם אה"י הגאון מוה' אליעזר מרגליות ז"ל שכ"כ בגליון משאש בנימין שלו (והוא הבן השלישי של הגאון המפורסם מוה' מענדל מרגליות ז"ל האב"ד דק' פרעמסלא כמבואר במגילת יוחסין הנדפס בצוק ספר מטה משה על התורה ע"ש) ועיין בשנ"י ח"א באשה נדה שצאה לשאול אם רשאה לאכול בשר ודאי מרגשת בטפה שאינה קובלת מאכל חלב מחמת מיתוס בגופה דסתם נדה בעת זוג דמה היא חולה קצת כמ"ש התוס' בנחומות דף ס"ג ומה"ע הפרטי כמה משנה ברורה

משנה ברורה

בשבת אין רשאי להחמיר בזה דאף אם חל ט"ז בשבת מותר ונדחה על יום א' וכלקמן בתקנ"ד ואפי' אם קיבל עליו בפירוש שלא לאכול בשר מי"ז בתמוז והלאה (סב) מותר בשבתות [וכן בסעודת מצוה] לכל הנודר אדעתא דמנהגא נודר ואין דעתו על שבת אם לא שהוליא זה בפירוש בלשון נדר שאמר (סג) הרי עלי שלא לאכול בשר מי"ז בתמוז (סד) יש מחמירין: (ס) ומצניעין מר"ח ואילך וכו'. עד (סה) עשירי באב ובמקום הדחק (סו) יש להקל ולשחוט בט"ז אחר חלות אכן אם חל ט"ז ביום ה' לכו"ע מותר לשחוט אחר חלות לכבוד השבת וכתב המ"א וא"ר דבמדינתנו שמנהג הנכרים שאין אוכלין בשר ביום ו' וז' ושמא יטרף ולא ימלא קונים לבשר טריפה מותר לשחוט גם ביום ד' דלכ"כ ממנעי ולא שחטין כדי שאם יטרף יהיה מוכן לו. על יום ה' למכור: (סא) לחולה. אפילו חולה קצת ואף דבסימן תקנ"ד סק"ט כתב המ"א דנהגו קצת יולדות מו' באב ואילך לננוע מבשר ויין היינו (סו) שלא במקום חולי. ומי שחכר מהשר להאכיל בשר לערלים ואם לא ישחוט יפסיד אזי יתן מכל בהמה לעני חולה איזה חמיכה וא"ל לכזית בשר בלא שחיטה [ח"א]: (סב) וכיוצא

בשבת אין רשאי להחמיר בזה דאף אם חל ט"ז בשבת מותר ונדחה על יום א' וכלקמן בתקנ"ד ואפי' אם קיבל עליו בפירוש שלא לאכול בשר מי"ז בתמוז והלאה (סב) מותר בשבתות [וכן בסעודת מצוה] לכל הנודר אדעתא דמנהגא נודר ואין דעתו על שבת אם לא שהוליא זה בפירוש בלשון נדר שאמר (סג) הרי עלי שלא לאכול בשר מי"ז בתמוז (סד) יש מחמירין: (ס) ומצניעין מר"ח ואילך וכו'. עד (סה) עשירי באב ובמקום הדחק (סו) יש להקל ולשחוט בט"ז אחר חלות אכן אם חל ט"ז ביום ה' לכו"ע מותר לשחוט אחר חלות לכבוד השבת וכתב המ"א וא"ר דבמדינתנו שמנהג הנכרים שאין אוכלין בשר ביום ו' וז' ושמא יטרף ולא ימלא קונים לבשר טריפה מותר לשחוט גם ביום ד' דלכ"כ ממנעי ולא שחטין כדי שאם יטרף יהיה מוכן לו. על יום ה' למכור: (סא) לחולה. אפילו חולה קצת ואף דבסימן תקנ"ד סק"ט כתב המ"א דנהגו קצת יולדות מו' באב ואילך לננוע מבשר ויין היינו (סו) שלא במקום חולי. ומי שחכר מהשר להאכיל בשר לערלים ואם לא ישחוט יפסיד אזי יתן מכל בהמה לעני חולה איזה חמיכה וא"ל לכזית בשר בלא שחיטה [ח"א]: (סב) וכיוצא

שער הציון

(סב) מ"א וט"ז נסקי"ז: (סג) דאם אמר הריני נודר שלא לאכול בשר [מחש"ש ע"ש]: (סד) ב"ח וכן מצד המ"א להחמיר וללא כט"ז שס: (סה) מ"א בשם הב"ח והיינו למנהגינו שאין אוכלין בשר שאחר ט"ז [שם צ"ח]: (סו) מ"ב צימן תקנ"ט ס"י: (סז) כ"כ הר"ר ברוך פרינקל בהגהותיו: (סח) ואף כשאין שם ששים כל שקפילא ישראל טועם ואין בו טעם בשר שרי וטעימה כה"ג אפשר דשרי [פמ"ג]: (סט) מ"א וא"ר וע"ש בא"ר דכ"ש דמותר בתבשיל של בשר: (ע) פמ"ג וס"א: (עא) לט"ס: (עב) הגר"א: (עג) הגר"א: (עד) שס:

הגהות ותיקונים: א) שחוטת: ב) בגופה: ג) בתקנ"ב: ד) אין זה לשון נדר: ה) מ"א: ו) בלילה שאחר.

הלכות תשעה באב סימן תקנא

כז באר הגולה

מהרי"ל סי' ק"ו (ע) אלא נותנים (ל) [יג] לחינוך ובמקום דליכא חינוך מותר בעצמו (עא) לשמות (ו) (והא דליכא לעיל (לא) הדלה (עב) ובסעודת מצוה כגון מילה ופדיון הבן (עג) * וסיום מסכת (עד) וסעודת (לז) [יד] ° אירוסין אוכלים בשר ושותין יין (עה) כל (לג) [טו] השייכים לסעודה אכל יש לנמנע (עו) שלא להוסיף ובשבע שחל דה"י מיירי באירוסין של מצוה כגון שאין לו אשה ונשים כמ"ס הר"ן בשם רב האי והבאו הכ"י ברי"ה זה

שערי תשובה

ידה דסתם מיניקות חולות קצת אי משום תקנת הוולד ומה"ט מקילין הרבה דברים במעשרות ומיניקות ומי שיש לו מיהוש וחולי קצת שאינו יכול לטבול ונא לשאול יש להורות לו היחר לאכול בשר עוף כי חמירא סכנתא מאיסורא. אך מי שידע בעצמו שמאכלי חלב לא יזיק ליה כלום רק שרובה ליתך אחר תאוות ושרירות לבו הוא בכלל פורץ גדר יסבנו נחש ומהי עוונותיו על עצמותיו אכל בלא"ה אין להחמיר עכ"ל. ונראה דהכל לפי ראות עיני המורה שאם העם פרוצים לזלזל בעצירה זו יש להחמיר טפי ועכ"פ אין להחיר שניהם בשר ויין רק אחד לבד וכמ"ס בס"ק ל"ג בשם השב"י גופי' ח"ג לענין לילה שלפני המילה ע"ש גם יש לו להמורה להודיע שאם אינו קשה לו הרבה יש למנוע מו' צבא ואילך כמ"ס המג"א סי' תקנ"ד שנהגין קצת יולדות למנוע מבשר ויין ע"ש בבב"ט ס"ק ט"ו: [יג] לחינוך. עכ"ט ועיין דגול מרצנה שכתב מדכח בסעיף ט' שמלגיטין הסבין כו' משמע דגם לקטנים אסור ע"ש: [יד] אירוסין. עכ"ט ועיין בא"ר שמפרש דברי רמ"א על קודם ר"ה להיש מוסיפין מי"ו בתמוז ועיין באיתן האורחין שכן היה דעת השולח ודחה עפ"י הד"מ ודעתו למחוק מלה סעודת אירוסין ע"ש: [טו] השייכים. עכ"ט ועיין בשב"י חלק ג' סימן ל"ו שגילה שלפני המילה יש להחמיר בזמן הזה שפסטה כו' שמזלזל באמילות של ט"ב וראוי לעשות גדר ואין מורה להם היחר במקום שנהגו להחיר אחד לבד או בשר או יין ומאכלי חלב לעשות וזכר לחורבן כדי להוציא מלכן של דקוקים. אכן ביום המילה שניהם מותרים בשר ויין לכל הקרואים ואפי' בשבע שחל ט"ב דהיינו למנין עשרה מלבד קרובים פסולי עדות עכ"ל ועיין בד אפרים הנאחזי מדברי המג"א סי' תר"מ ע"ש ושו"י ראיתי בבאר יעקב שכתב לאיסור והביא דברי המג"א סי' תר"מ גם כח שכן מטאר בחוות יאיר סי' ע' שאינו סעודת מצוה וכן נראה מהש"ך יו"ד ס"ס קע"ח שכתב שאין איסור משום עורכים לבד שולחן כו' משמע דמצוה לית ב' וכ' שבמזמנה שכן נוהגים בפ"פ דמיין שאין אוכלים בסעודה זו בשר ע"ש ועיין בא"ר ס"ק כ"ו שאוסר ג"כ ועיין בשכנה"ג שכ"כ בשם מהר"י ברנא ועיין שם שנשאל גם על שלישי למילה ובתשובתו לא הזכיר מזה ונראה דב"י בפשיטות לאיסור שאינו מנהג פשוט כ"כ לעשות בו סעודה. ועיין בשו"ת אור נעלם סי' ט' שכתב דדוקא סעודת מילה בזמנה דוחה האמילות של בשר ויין שאינו רק מנהג אכל סעודת מילה שלא בזמנה אין משקים וקרוב אלי לומר דמי שאכל בשר ויין בסעודת מילה שלא בזמנה העטרה וחרו ומלו אותו בשבע שחל ט"ב צמחו אס מחוייב לעשות סעודה אינו אוסר אלא בשבע שחל ט"ב אכל בשבע הקודם גם הוא מודה דמותר

ביאור הלכה

* וסיום מסכת. עיין מש"כ במ"ז דמותרין לאכול אף אותן שלא למדו עממן והוא ממ"א וא"ר ועיין בסידור של ר"י עמדין שדעתו דהיינו המחזיקין בדי הלומדים בזמנא וגם הגבאים המשגיחים עליהם ומשרחיהם כל אלו מותרים אפילו יהיו רבים אך לזמן אחרים מלבד אלה מפני הכבוד והאהבה או לאחיה חובלת שהוא הוא איסור גמור. ומ"מ פשוט דאם אותן הגבאים מסייעין לעשות הסעודה נודאי מותר דהוא בכלל מה שאמר הגמרא חיתי לי דכי היו מסייעי רבנן מסכת עבדינא יומא טבא לרבנן וכמו שכתב המ"א:

הסיום של צהמ"ז יש להחיר לשמות דלא גרע מיין שצחוך הסעודה דהותר: (עג) וסיום מסכת. (עט) ומ"מ אס לא נודמן צלימודו כראוי לא ימחר או ימחר בשביל זה. וגם אס לא היה עושה סעודה בשאר הימים אפשר שלא יעשנה גם עתה. אכן אס נודמן כראוי (פ) מותרין לאכול אף אותן שלא למדו עממן אס היו הולכין וצאין גם בזמן אחר משום ריעות: (עד) וסעודת אירוסין. אף דמבואר לעיל בס"ז דאסור לעשות סעודת אירוסין אפשר דמיירי שלא בשעת אירוסין או שלא בצית ארוסתו דליכא שמחה כ"כ ויש שמוחקין אלו שני תיבות [מ"א]: (עה) כל השייכין לסעודה. היינו (פא) כל מי שהיה הולך בזמן אחר לסעודה זו הן מחמת קורבה או מחמת שהוא אהבו (פב) ונשים השייכות לסעודה במקום שדרך לזמן לסעודה ג"כ מותר. וכחצ הח"א דאשת הצעל סעודה מותרת אף בקיום מסכת וכן בניו. ומי ששולחין לו לצימו אסור לו לאכול: (עו) שלא להוסיף. היינו מי שלא צא מחמת קורבה או אהבת

רעים

שער הציון

(עה) ח"ו ואפילו נמשך הסעודה עד חשיכה: (עו) א"ר ודגמ"ר ודלא כמ"א. והנה בח"א ראיתי שהעתיק דברי המ"א ולפלא כיון שרבים חולקים עליו וכן דה"ח העתיק להחמיר כוונתי: (עז) מ"א בשם מהרי"ל וס"א: (עח) פמ"ג: (עט) א"ר: (פ) מ"א וא"ר: (פא) ט"ו ממהרי"ל: (פב) מ"א וס"א:

הגהות ותיקונים: א' ט"ו:

באר היטב

לענין נדרים גם צ"י והד"מ כתבו לאיסור מ"א ע"ש [מיהו דווקא בתבשיל של בשר אכל כשנחבשל בקדירה של בשר פשיטא דמותר. והט"ו מחיר ביין שנחערב בתבשיל אף שיש בו טעם יין ולמנהג הנ"ל יש להחמיר]: (ל) לחינוך. וכן כוס ב"ה אחר המילה נוהגין ליתן לחינוך. ודוקא בחינוך שאינו יודע להתאבל על ירושלים מ"א [ומשמע שם צמ"א דלאו דוקא משום מצוה אלא אפילו בכל שבת זו מותר כיון שאינו יודע להתאבל על ירושלים אכל בשר אפילו רצה חולק עליו דדוקא משום מצוה מותר ע"ש]: (לא) הדלה. אכל ברכת המזון יצרך בלא כוס מהרי"ל: (לב) אירוסין. קשה דהא כתב בס"ז דאסור לעשות סעודת אירוסין. וכחצ הב"ח דכשאין לו אשה ונשים שרי לעשות סעודת אירוסין כמ"ס בשם הר"ן עכ"ק ט' מיהו עכשיו נוהגין איסור אפילו אין לו אשה ונשים כמ"ס ועיין מ"א: (לג) השייכים. ז"ל מהרי"ל ודוקא ההולכים משום קורבה או משום ריעות אכל ההולכים לשמות עצירה היא בידם. ובלבד פסק כמ"ס צמנהגים דמר"ח עד ט"ב לוקחין מנין מלומנא ויש לוקחים יו"ד מלבד הקרובים השייכים לבעלי הסעודה עכ"ל. ומ"כ דנשים השייכים לסעודה מותרות ג"כ בבשר ויין ודוקא במקום שמומנין נשים לסעודה זו ומי ששולחין לו לבית אסור לאכול כמ"ס סימן חקס"ח ס"ז בהג"ה. ונ"ל דוקא פסולי עדות מיקרי קרובים ובקיום מסכת אף מי שלא למד עממה יכול לאכול עממה משום קורבה או ריעות. [בספר אליהו רצה הוכיח דבקיום מסכת אס לא נודמן לו צלימודו כקדרו הקיום לא ימחר או לאחר משום כך ואס לא היה עושה סעודה בשאר ימים אפשר שלא יעשנה נמי עתה ע"ש]. ונראה לי דאין לנהוג קולות שניהם אלא או כרמ"א בקולו ובחומרו או כלבדש ועיין בי"ד סימן רמ"ו סעיף קטן יו"ד כתבתי דאכל חוץ יב"ח מותר לאכול על הקיום אכל יאר צייט לא יאכל שם ע"ש וט"ב שחל בשבת

לה שורש ועיקר צמ"ס ועוד דאפשר לעשות סעודה ממאכלי חלב ושאר היו כפורץ גדר כו' ועיין השאלה"ה שילד נמול שלא כהוגן שלא נהגלה ואס מותר בבשר ויין על סעודה זו ע"ש ובפתיחת הס' ונראה שגם הוא משנה ברורה

פשוט דכל זה (עה) מיירי צהמ"ז דחול אכל צהמ"ז דשבת של ג' סעודות פשיטא דשרי: (ע) אלא נותנים לחינוך. שהגיע לחינוך וישתה רוב הכוס ודוקא אס לא הגיע עדיין להתאבל על ירושלים (עו) ודוקא בזה שהוא מצוה אכל בלא מצוה אף שא"י להתאבל אסור בבשר ויין כשהוא צריא: (עא) לשמות הברלה. אכל צהמ"ז (עז) יצרך בלא כוס כיון דיש פוסקים דאף ג' שאכלו א"ל כוס עכ"פ צה"ג יש לסמוך עליהו: (עב) ובסעודת מצוה וכו'. ובה (עה) אפילו כוס של צהמ"ז יש להחיר לשמות דלא גרע מיין שצחוך הסעודה דהותר: (עג) וסיום מסכת. (עט) ומ"מ אס לא נודמן צלימודו הקיום לא ימחר או ימחר בשביל זה. וגם אס לא היה עושה סעודה בשאר הימים אפשר שלא יעשנה גם עתה. אכן אס נודמן כראוי (פ) מותרין לאכול אף אותן שלא למדו עממן אס היו הולכין וצאין גם בזמן אחר משום ריעות: (עד) וסעודת אירוסין. אף דמבואר לעיל בס"ז דאסור לעשות סעודת אירוסין אפשר דמיירי שלא בשעת אירוסין או שלא בצית ארוסתו דליכא שמחה כ"כ ויש שמוחקין אלו שני תיבות [מ"א]: (עה) כל השייכין לסעודה. היינו (פא) כל מי שהיה הולך בזמן אחר לסעודה זו הן מחמת קורבה או מחמת שהוא אהבו (פב) ונשים השייכות לסעודה במקום שדרך לזמן לסעודה ג"כ מותר. וכחצ הח"א דאשת הצעל סעודה מותרת אף בקיום מסכת וכן בניו. ומי ששולחין לו לצימו אסור לו לאכול: (עו) שלא להוסיף. היינו מי שלא צא מחמת קורבה או אהבת

הלכות תשעה באב סימן תקנא

כח באר הגולה

שאינן נמנעין אלא בשבת זו (צ) [טז] ויש מתענים מ"ז בתמוז (צא) עד ט"ב: הגה * ולצורך מלוא שרי ולכן נדה רוחות וטובלת (מהר"ל) ואפי' אם טובלת ליל י' מותר לה (צב) לרחוץ בערב ט"ז * אם א"א לה לרחוץ ליל י' (אגודה) ונראה דה"ה אשה הלבושת לבנים יכולה לרחוץ מעט כדרכה בשאר שנה (צג) הואיל ואינה עושה לתענוג רק לצורך מלוא ונוהגין שלא לרחוץ (צד) אפי' צונן מר"ח ואילן (ת"ה ס' ק"ו) (צה) ואפי' בע"ש של חזון אסור לרחוץ כ"א ראשו ופניו ידיו ורגליו צונן (מהר"ל ותשובת מהר"ל ס' ט"ו וב"י) ויש מקילים (צו) * בחפיפת (לו) [יז] הראש בחמין (צז) למי שרגיל בכך כל שנת: י"ז (צה) טוב לזוהר מלומר (לח) [יח] שהחיינו בין המצרים (צט) על פרי או על מלבוש יאבל

שערי תשובה

זמנה היא מלוא דאורייתא והבא מדברי רש"י בגדה דף ל"א שלא יהיו הכל שמחים שאוכלים ושומים בעבודת צדק מילה כו' ומ"ש בשם רש"י שלא אכל סעודת מילה ביום וא"ו משום דלא אחי דרבנן כו' היינו לאכול על הסעודה היא דרבנן (ודבריו תמוהין דאם לאכול על הסעודה אינו דאורייתא למי מחזקין הסעודה דאורייתא ומי ליכול שירותא גם מ"ש בשם רש"י ליתא והוא מהר"ם רבו של השליה כמבואר במג"א ס' רמ"ט ע"ש. ואפשר שט"ס הוא וז"ל מהר"ם אך לא משמע כן בדבריו ע"ש) ומשיג על תשובת בית יעקב סימן ע"ג דסעודת מילה אפילו בזמנה היו דרבנן ע"ש וליחא דודאי גוף הסעודה אין עיקר דאורייתא כלל כמבואר בב"י סימן רס"ה בשם הר"ד אבודרהם ועיין בפר"ח א"ח ס' קל"ה ובב"י ס' קל"א באורך וע"ש שכתב שראה באבודרהם גופיה דמייח מנה וכן כתב במנחת המאור וכתב הוא ז"ל שלא מלא בגדה כו' ע"ש ונראה שכוונת האבודרהם לדברי רש"י דף ל"א ולפי שאין זה מקומו קצתו: [טז] ויש מחמין מ"ז בתמוז כו' וכתב בב"י בשם מוה' שמואל שער ארי' ת"ח לא ינהג בחומרא וזו שמעט במלאכת שמים ואי אפשר שלא יתבטל מלימודו איזה שעות מפני התענית וצריך לסקול במאזני דקדק בעניינים אלו ע"ש ועיין בשו"ת הרשב"א ח"ג באחד שגדר לחצרו ע"ד רבי' שילמדנו ואם לאו יאסר בצער ויין כו' ולא יכול לטבול ויפטר ממנו ונאסר בצער ויין ונעשה חלש ואמר לו החכם שיתיר לו אע"פ שהוא ע"ד רבי' מחירים לדבר מלוא וה"ה אם תתענה בצער ויין לא תוכל לעסוק בתורה כו' וב"ה כך אני לומד היום כמו שהייתי לומד קודם לכן רק שאני חזק בכחי ומאן לימא לן שהיא דבר מלוא כו' והשיב הרשב"א מה שאמרת שכתב אין מחמין עד שיחול כו' דהבא נמי מלוא איכא והכל מסכימים דה שאין המסקנא יכול לעמוד על דברי חז"ל וכבר אמרו בר י"ב רב דמיחב תעניתא כו' והכל לפי טעמן של בני אדם יש שאוכל פת במלח ומתעבדן כדכתיבן ויחזקו ויחזקו לנו מן הורעוים ונהיה טובים ויש מתמוגגין כשאין יושבים על סיד הבשר וכ"א עושה לפי כח שימא צמצמו כו' ע"ש והובא בקצרה בגדה ד"ד ס' רכ"ח ובש"ך שם ונראה ללמוד מזה דגם לענין אכילת בשר ושתיית יין המבואר לעיל סעיף ט' ויש מוסיפין מ"ז בתמוז כו' שאין לת"ח שפוסק בתורה חזיר לחפוס חומרא וזו אחרי שרבינו הרשב"א כתב לדבר ברור שאין המסקנא עומד בזה יכול לעמוד על התורה ועל הסדר. אך מר"ח עד התענית אין להקל מאחר שרוב העולם תופסים חומרא וזו ואיכא למיחש לתקלה שממנו יראו וילמדו ח"ו לזלזל בזה בעלי המון ג"כ אם לא שמרגיש בנפשו שמוזק לו מאכלו חלז יכול לאכול בשר עוף וכמ"ש לעיל. וע' בא"ר מיתקת שתינות שלה חולה עד שרע לו כשאמרו אינה אוכלת בשר יש להקל: [יז] הראש. עבה"ט ועיין במשניות וזה שכתב לא ראיתי לנהוג היתר לרחוץ כל גופו בחמין כשחל ר"ח בע"ש ובחפיפת הראש בחמין (צז) למי שרגיל בכך. ועיין בה"א דה"ה דשרי פניו ידיו ורגליו בחמין למי שרגיל בכך כל השנה: י"ז (צה) טוב ליזהר מלומר שהחיינו. אע"ג דאפילו אכל מבדק שהחיינו מ"מ ימים אלו כיון שהזמן ההוא הוא זמן פורענות אין כדאי לומר שהחיינו לזמן הזה. והגר"א בציאורו חולק ע"ז וכתב דהוא חומרא יתירא וכן הט"ו מפקפק בזה וע"כ בשבת אין להחמיר בזה דכלא"ה (נט) הרבה אחרונים מסכימין להקל בשבת: (צט) על פרי או על מלבוש. וממילא לא יאכל הפרי מתרגם: סבוב ואפר כירה מעורב במים, (חומרי נקוי לבגדים) שער הציון

באר היטב

ודי אם מחמיר בשבת חזון. בשכנה"ג כתב רבות צוות כצו"כ אחר חלות והעלמתי עיני מהם ואם צאים לשאול צריך לאסור להם וע"ז כתב הנשים נוהגות לרחוץ ראשם ממנחה ולמעלה וזקנים הראשונים הנהיגו זה כי משיח נולד בט"ז וצריך לעשות זכר לגואל וזה דוקא לנשים שאין יודעין ספר להחמין בנחמות לפיכך צריכים חיזוק. אם חל ט"ז ביום ה' אסור לכבס ביום ה' לכבוד שבת אפילו מן המנחה ולמעלה ר"ן וב"י ד"מ ולבוש. והב"ח כתב בדיוס ד' עט"ז אחר חלות שרי לכבס לכבוד שבת דא"א להחמין עד ע"ש מפני כבוד שבת. וה"ה למי שיוצא בדרך למרחקים בשבת זו מותר לכבס לו בגדי פשתן לכמה שבתות דודאי א"א לו להחמין עד אחר ט"ז ומ"מ טוב לעשות ע"י א"י עכ"ל. והמ"א בס"ק י"ח חולק על הב"ח וכתב דאין היתר כלל לכבס ביום ד' וכ"ש ליוצא בדרך דאסור לכבס לצורך שבת אחר ע"ש ועיין ט"ז ס"ק י"ד: (לו) הראש. אבל אסור לרחוץ צבורית ומים ואפר שקורין לו"ג לבוש. אבל לרחוץ כל גופו נוהגים כל אדם איסור ד"מ. ומי שטובל כל ע"ש לשם מלוא מותר לטבול גם בשבת זו. של"ה. מיהו מי שמצטלה לפעמים מפני שטרוד בעסקיו או מפני הגנה גם עכשיו אסור לטבול. מ"א ועט"ו ס"ק ט"ז: (לח) שהחיינו. ובשבתות צינתיים מותר לזכך שהחיינו מט"מ ולבוש.

חל הנדר ואחר שחל אין לו היתר ודאי שזה גרס לך סיגוף הרבה דאדרבה המסקנא יכול לעמוד על דברי חז"ל וכבר אמרו בר י"ב רב דמיחב תעניתא כו' והכל לפי טעמן של בני אדם יש שאוכל פת במלח ומתעבדן כדכתיבן ויחזקו ויחזקו לנו מן הורעוים ונהיה טובים ויש מתמוגגין כשאין יושבים על סיד הבשר וכ"א עושה לפי כח שימא צמצמו כו' ע"ש והובא בקצרה בגדה ד"ד ס' רכ"ח ובש"ך שם ונראה ללמוד מזה דגם לענין אכילת בשר ושתיית יין המבואר לעיל סעיף ט' ויש מוסיפין מ"ז בתמוז כו' שאין לת"ח שפוסק בתורה חזיר לחפוס חומרא וזו אחרי שרבינו הרשב"א כתב לדבר ברור שאין המסקנא עומד בזה יכול לעמוד על התורה ועל הסדר. אך מר"ח עד התענית אין להקל מאחר שרוב העולם תופסים חומרא וזו ואיכא למיחש לתקלה שממנו יראו וילמדו ח"ו לזלזל בזה בעלי המון ג"כ אם לא שמרגיש בנפשו שמוזק לו מאכלו חלז יכול לאכול בשר עוף וכמ"ש לעיל. וע' בא"ר מיתקת שתינות שלה חולה עד שרע לו כשאמרו אינה אוכלת בשר יש להקל: [יז] הראש. עבה"ט ועיין במשניות וזה שכתב לא ראיתי לנהוג היתר לרחוץ כל גופו בחמין כשחל ר"ח בע"ש ובחפיפת הראש בחמין (צז) למי שרגיל בכך. ועיין בה"א דה"ה דשרי פניו ידיו ורגליו בחמין למי שרגיל בכך כל השנה: י"ז (צה) טוב ליזהר מלומר שהחיינו. אע"ג דאפילו אכל מבדק שהחיינו מ"מ ימים אלו כיון שהזמן ההוא הוא זמן פורענות אין כדאי לומר שהחיינו לזמן הזה. והגר"א בציאורו חולק ע"ז וכתב דהוא חומרא יתירא וכן הט"ו מפקפק בזה וע"כ בשבת אין להחמיר בזה דכלא"ה (נט) הרבה אחרונים מסכימין להקל בשבת: (צט) על פרי או על מלבוש. וממילא לא יאכל הפרי מתרגם: סבוב ואפר כירה מעורב במים, (חומרי נקוי לבגדים) שער הציון

משנה ברורה

בע"ש איז (נה) מותר לרחוץ אף כל גופו בחמין כל מי שרוחץ תמיד בע"ש לכבוד שבת: (צ) ויש מתענים מ"ז בתמוז. ות"ח אין כדאי שיהג בחומרא וזו שמעט במלאכת שמים שא"א שלא יתמעט מלימודו איזה שעות מפני התענית וצריך לסקול במאזני סימן תקס"ז ס"ז צה"ה: (צב) לרחוץ בעט"ב. כדרכה בחמין: (צג) הואיל וכו' לתענוג. וכן קטנים שיש להם חטטין בראשן (לז) נוהגין לרחוץ בראשן: (צד) אפילו בצונן. היינו כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו שרי לרחוץ צונן [אחרונים]: (צה) ואפילו בע"ש של חזון אסור וכו'. היינו (לז) אפילו היה רגיל לרחוץ בכל ע"ש בחמין כל גופו אסור בע"ש של חזון לרחוץ כל גופו אפילו צונן. ולענין טבילה (נח) הנהג לטבול בכל ע"ש מותר ומי שמצטלה לפעמים מפני טרדת עסקיו או מפני הגנה אסור: (צו) בחפיפת הראש בחמין. אבל לא צו"י"ף ולו"י"ג שעושין מאפר: (צז) למי שרגיל בכך. ועיין בה"א דה"ה דשרי פניו ידיו ורגליו בחמין למי שרגיל בכך כל השנה: י"ז (צה) טוב ליזהר מלומר שהחיינו. אע"ג דאפילו אכל מבדק שהחיינו מ"מ ימים אלו כיון שהזמן ההוא הוא זמן פורענות אין כדאי לומר שהחיינו לזמן הזה. והגר"א בציאורו חולק ע"ז וכתב דהוא חומרא יתירא וכן הט"ו מפקפק בזה וע"כ בשבת אין להחמיר בזה דכלא"ה (נט) הרבה אחרונים מסכימין להקל בשבת: (צט) על פרי או על מלבוש. וממילא לא יאכל הפרי מתרגם: סבוב ואפר כירה מעורב במים, (חומרי נקוי לבגדים) שער הציון

* ולצורך מצוה שרי. אפילו בחמין: * אם א"א לה לרחוץ ליל יו"ד. הרמ"א לשיטתו צו"ד סימן קצ"ט ס"ד אבל לדעת הש"ך שם מעיקר הדין לרחוץ בעט"ז אפילו אפשר לה לרחוץ כלילה. דגול מרענה: * בחפיפת

(נה) הנ"מ וט"ז וזה"ח: (לז) לבוש: (לז) אחרונים: (נח) אחרונים והיינו דוקא שלא בחמין דחמין בולאי רחוקה של תענוג היא: (נט) מטה משה בשם ס"ח ולט"ש וא"ר וזה"ח והגרע"א היא בחידושי בשם ספר בית יהודה דה"ה צ"ח דינו לזה כמו בשבת:

הגהות ותיקונים: (א) ק"נ: (ב) שבת:

על פדיון הבן אומר (ק) ולא יחמיץ המצוה (וכן צפרי (לט) (קא) שלא ימלא אחר ט' באב מותר לנכר ולאכלו בין המזרים) (צנימין ואז סקס"ג ותשובת מהר"ל): יח * צריך ליזהר מ"ז בתמוז עד ט' באב שלא לילך יחידי (מ) (קב) מד' שעות עד ט' שעות (משום שזה קטנ מירי שולט) (קג) ולא (מא) יכו התלמידים בימים ההם:

ש הגהות מיימני
החדשות והרוקח
נפ" ש"ט ממדרש
אכזה רבתי ומדרש
ההלל מומור ר"ח

תקנב דין ערב תשעה באב. ובו י"ב סעיפים:

א * ערב תשעה באב (א) לא יאכל אדם בסעודה המפסקת (ב) שאוכלה אחר חצות (ג) בשר ולא ישתה יין ולא יאכל שני תבשילין: הגה ואף משקים אחרים (א) (ד) ממעט בשתייתן ממה שרגיל לשות (טור וצ"י בשם תוספות ורוקח) [א] וכן לא יאכל אחר סעודתו ליל ולמחר דברים שנהג בהם בשאר פעמים כדי שיתנהג צפרישות (מדרש): **ב** (ה) יאפילו בשר מלוח שעברו עליו יותר משני

א משנה חנוני כ"ז
וכמ"ק ב טור
והגה"ר אשר בסוף
מעניי בשם א"י

שערי תשובה

ובכתב האר"י אסור אפילו בשבת ונ"ל דאם חל י"ז בתמוז בשבת ונדחה מותר לכ"ע. מ"א: (לט) שלא. ולדעת המסירין בשבת נ"ל שגם בשבת אינו צומע ואם יקחו בחול וישמרוהו לשבת. יתקלקל. וט"ז כתב נראה דמטעם זה יש להחיר בכל יום שבו המזרים דשמה ימות האדם קודם שיקיים מצוה זו וכן שמעתי סברא זו בשם הרב מהר"י מקראקא ע"ש. ואומן שנהגו שלא לאכול בשר אחר ט"ז כתב הב"ח דלר"י התרה. כתב שכנה"ג השוטה טיטון בחנוני אין לאסור ודוקא בחנוני יחיד אבל צמ"ל אסור ומכ"ש בד' נומות אין להקל והשוטה צמ"ז היו מנדין אותו והמספח צו אחר חצות היו קונסין אותו צממון שכנה"ג ע"ש ועיין בתשובת דרכי נועם סי' ט'. ולענין ר"ח צמ"ז או צ"כ כגון שאיפת אבק הטוב"ק דרך הנסירים כתב השכנה"ג משם הר"ם לונזאנ"ו שלא מצינו איסור להר"ח צמ"ז וצ"כ ומהר"א הלוי בס' גן המלך סי' קמ"ה כתב דצמ"ז יש לאוסרו משום חנוני וצ"כ מצוה לענוג ע"ש ועיין מ"ש עליו היד אהרן. וצלקט הקמח מיקל והעלה דצמ"ז אינו נהג לשאוף אבק הטאבאק"י בלא ר"ח טוב אלא כפשטא וצ"כ ראוי לאוסרו צפרהסיא צמ"ז שצנוניותו יש רבים מעמי הארץ שמזמינים זה לזה ודבר זה אסור אף בשאר ימות השנה ע"ש: (מ) מד' דהיינו מראש ד' עד סוף ט' מדרש נשא. ובאכזה רבתי איתא מסוף ד' עד ראש ט'. ובכוונת האר"י ו"ל כתב שיתאכל צימים ההם אחר חצי היום ויבכה כמו חצי שעה: (מא) יכו. אפילו צנועה. ט"ז:

(א) ממעט. ואין לשחות שכר מהר"ל אגודה רש"ל הגמ"ג. ואם הוא

חנוני ומנהג עשירים לא הותר אלא לחולי דמש צמיעיו. וע"ש בשם זרע

משנה ברורה

ולא ילכש הצגד. וכתבו האחרונים דאשה מעוברת מותרת לאכול פרי בלא שהחיינו דשמה תמאזה ויגרס נזק לה ולולד. וכן חולה ג"כ מותר שהפירות פותחין לו תאומו לאכול דברים טובים וצמקום חולי לא קבלין עלן: (ק) ולא יחמיץ המצוה. או הברכה כיון שהגיע זמנה ואע"ג דכשרואה פרי חדש ואינו מצרך שהחיינו מחמת הברכה לא יאכל (קא) שלא ימצא אחר ט"ב. ומיירי (קא) שלא יכול לשמור הפרי עד שנת מפני שיתקלקל כגון גולגדניות קטנות דאל"ה יקחוהו בחול וישמרוהו עד שנת: יח (קב) מד' שעות עד ט' שעות. היינו (קצ) מסוף ד' עד סוף ט'. וכן יזהרו צימים אלו שלא לילך בין חמה לל [א"ר]: (קג) ולא יכו התלמידים. מפורש (קג) במדרש דאפילו צנועה יש ליזהר. ובכוונת האר"י כתב שיתאכל צימים ההם אחר חצי היום ויבכה כמו חצי שעה:

א (א) לא יאכל וכו'. כדי להרבות אכל ולזכור חורבן הבית ויטעור עליו: (ב) שאוכלה אחר חצות. עיין לקמן בס"ט: (ג) בשר וכו'. היינו מדינא דש"ס דאלו מזד מנהגא אסור מר"ח וכדלעיל צממון תקנ"א: (ד) ממעט. היינו בסעודה מפסקת שאם רגיל לשחות בסעודה ד' כוסות ישמה ג' כוסות. ואין לשחות (א) שכר ואם הוא אדם (צ) חלש שרי: **ב** (ה) אפילו בשר מלוח וכו' ועופות. ר"ל

שער הציון

(ק) מ"א: (קא) מ"א: (קב) כן מסיק צמ"ר ע"ש: (קג) ט"ז: (א) מ"א וכ"ש דאין לשחות מי דבש או י"ש המשכרים שיכרת עי"ז חורבן הבית [ט"ז]: (ב) בתשובת רש"ל משמע דה"ה אם הוא רגיל בכל סעודה לשחות שכר אין לאסור עליו. ובכנה"ג מפסקת עליו והא"ר מיישנו. והכל לפי מה שהוא אדם. ולכונן של צממון גם לרש"ל שרי [א"ר ופמ"ג] והיינו להנהיגן לנכר אף ביחדי על כוס דאלו לזמן בלא"ה אין מומיין וכדלקמיה בס"ח:

ג שם בשם הר"ן
 יאמות ד שם בשם
 הרמב"ן
 ה שם בשם אבן
 הרא"ש י שם ז ב"ר
 ח טור מהא דרב
 יהודה בר אלעאי
 טענית ל' ב שם
 בשם אבן העזר
 י שם בשם אבן
 הרא"ש ובהמות
 מיוחד

באר היטב

אדם חלוש שרי. מט"מ עיין ט"ז ובשכנה"ג: (צ) ודגים. עמ"א:
(ג) בשחי. פי' שאחד בלילתו ענה וא' בלילתו רכה אבל אם שניהם
בשוא אין קפידא לבשל בצ' קדרות מ"א: (ד) שנותנים. ואסור
לעשות לביצות ממולאים בגבינה ש"ל מ"א: (ה) חיים. וכן גבינה
וחמאה מכמה מינים חיים כ"כ באר היטב אשר לפני: (ו) עדשים.
ודוקא שדרכו צנך כל השנה וצטור כח עדשים או ביצים וכ"כ
הלבוש: (ז) קשים. וקרים: (ח) קרקע. ואחר הסעודה מותר לישב
על הכסא דאין אצילות עד הלילה מ"א: (ט) שלשה. ואם ישנו ג'

משנה ברורה

ר"ל אע"ג דהטעם באיסור צער משום דנתצטלו הקרצנות ולאחר ג' ימים לא מקרי עוד צער לענין קדשים שהרי שלמים אין נאכלין יותר משני ימים ולילה אחת וכן עופות לא היו קריבים ע"ג המזבח חוץ מתורים ובני יונה וגם אין שמחה אלא בצער בהמה מ"מ נהגו לאסור: (ו) ודגים. משום דאיכא דוכתא דדגים בכלל צער הוא כמ"כ ביו"ד ס' רי"ז ס"ח ועוד דהוא עולה על שולחן מלכים ושמחה הוא לאיש באכילתו [מ"א]: (ז) ויין מגיתו וכו'. ש שאתה צליחתו ענה ואחד צליחתו רכה אבל אם שניהם צוה (ד) א אחד אינו יכול לאכול שמהן אבל יכול ראובן לאכול תבשיל אחד בצלים וצנים באפויים כמו שדרך לטגן עיסה וצנים (ו) אבל דגים [מ"א וכוונתו (י) אפילו לאותן מקומות שלא נהגו לאסור צסת

בְּרִיעִי לְקַשִּׁי"ן עַם גִּבְיָה מִיּוֹן דְּרוֹז פַּעֲמִים אֲזַן עוֹשִׂין כֵּן הִיוּ בִּי
אֲזַן שֶׁסּ תַּבְשִׁיל עָלָיו כְּגוֹן חֶלֶב שֶׁתַּבְשִׁיל וּכְיוֹצֵ לַעֲנִינֵינוּ אֲסוּר דַּעֲיָקָר
וּתַעֲנוּג: (יב) וְאִין חִילוּק בֵּין צָלִי לַמְבוּשָׁל. כְּגוֹן בְּרִיִּים לְלִין וּפִירוֹ
כִּשְׁתַּבְשִׁלוּ אוֹ נִלְלוּ: ד' (יג) מְבוּשָׁלִים בְּתוֹכָם. שֶׁתַּשְׁבֵּז כִּתְבָשִׁיל אִל
הַשָּׁנָה וּכְנִ"ל בְּס"ג וּבְטוֹר כֶּתֵב עֲדָשִׁים אוֹ בְּרִיִּים וּכ"כ הַלְבֹּשׁ וְכֵן
(יד) שְׁהֵם מֵאֲכִלֵי אֲבָלִים. וְלֹא יֵאָכְלוּ תַבְשִׁיל אַחֵר וְדַלָּא כַּהֲמוֹן
(י) דֶּאֱסוּר וּכ"ש דֶּאֱסוּר לְהַפְסִיק בְּיֵהִים צִבְרַתִּי הַמּוֹזֵן דְּגוֹרֵם בְּרַכָּה
יִמְעַט בְּשִׁיעוֹר (יא) אֲרִילָתוֹ אִלָּא יַעֲשֶׂה בְּאֹפֶן שִׂיכֹל לִסְבֹּל הַתַּעֲנִי
ז' (יז) ע"ג קֶרֶקֶצ. מִי שֶׁתִּהְיֶה (יג) הַסְּעוּדָה שְׁפֵלָה וּבִמְקוֹם שִׁמְנָה
וְלִדְדֵין שֶׁלֹּא הַשָּׁנָה אוֹכְלִין שְׁלֹא בְּהִסְיָה אֲזַן יִיכַר הַשְּׁפֵלוֹת אִלָּא בִּה (י)
לְחַלְחֵץ. דֶּאִין אֲבִילוֹת מִיָּה עַד הַלֵּילָה (טו) וּמִתַּעֲס זֶה מוֹתֵר לִישֵׁב אַח

מתרגם: אטריות רחבות

הגהות ותיקונים: (א) זה קאי אשני מיניו בקדירה אחת:

הלכות תשעה באב סימן תקנב

ב מימלא דרנ
יהודה שס ל
ומרוויחו לקולא
ד בריחא שס כ"ט
וכ"כ העור נסס
אבו הר"ש ב מ"ה
ס' ער"ה נסס חש"י
הר"ש

לאכול בסעודה המפסקת כדי שלא יתחייבו בזימון אלא כל אחד ישב לבדו ויברך לעצמו:
ט ככל זה בסעודה המפסקת שאין דעתו לאכול עוד אחריה סעודת קבע וכשהוא אחר חצות
אבל אם היה קודם חצות או אחר חצות (כ) ודעתו לאכול אחריה סעודת קבע אין צריך ליהדר
בדברים הללו: הגה ומנהג בכל גלילות אשכנז לאכול סעודה קבועה קודם מנחה (כא) ואח"כ מתפללין
מנחה ואוכלים סעודה מפסקת (מהרי"ל) ונהגין (י) (כב) להרבות קצת בסעודה ראשונה כדי שלא יזיק
להם התענית הואיל ופוסקים מנעוד יום כמו צו"כ ויש קצת ראייה לזה ממדרש איכה רבתי מיהו מי
שיוכל לקבץ עצמו ויודע בעצמו שאין התענית מזיק לו ומחמיר על עצמו נקרא קדוש כנ"ל: י לאם
חל ת"ב באחד בשבת או שחל בשבת ונדחה לאחר השבת (כג) אוכל (יא) [ד] בשר ושותה יין
בסעודה המפסקת ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו (מיהו לרי"ך (יג) להפסיק
(כד) מנעוד יום) (סמ"ק): יא מי שקבל עליו תענית שני וחמישי כל ימות השנה (כה) ואירע
ערב תשעה באב להיות בשני ישאל על נדרו או (כו) ילוח תעניתו * ופורע: הגה והגאונים

באר היטב

שערי תשובה

לא יזמנו ללא חשיב קביעות. אחרונים עמ"א: (י) להרבות. רש"ל
וצ"ח כתבו דגדול עונם מנשוא צפרט ליודעי תורה ומאן דחש למנהג
הש"ע ירבה בסעודה קודם חלות והרבה קדושים מישראל אין אוכלים
שום תבשיל בעט"ז כל היום מלאכי ועיין ט"ו ומ"א: (יא) בשר.
מסוס אכל עזירה היא מ"מ ישב בדאגת נפש ולכן לא ישב בסעודת
(יג) להפסיק. כתב הבאר היטב אשר לפני וז"ע ברש"י תענית דף
כ"ט דכתב דא"ל להפסיק עכ"ל ע"ש. ולא דק דמ"ש רש"י שם אינו מפסיק סעודתו וכו' ר"ל דאינו אוכל סעודה מפסקת אלא מותר

המג"א בס' חקנ"ט שכתב שהיה לו סרגל גרוע שלא להפסיק בגדיו מותר
ללא חש להא. מ"מ נראה כיון שמותר ליבש על השק ים לעשות כן לחוש
לדברי קבלה שכתב מהר"ש: [ד] בשר. ענה"ע ועי' מ"ש חא"י צנכ"ש
הבאחי בד אפרים שחולק על המג"א בזה והבאחי צנכ"י וכתב דפין צחל

ואסור למנוע אע"ג דאין חיוצ לאכול בשר בשבת מ"מ כיון שנמנע משום אכל עזירה היא מ"מ ישב בדאגת נפש ולכן לא ישב בסעודת
חברים ואם חל מילה בלוחו שבת יעשה הסעודה קודם מנחה. מ"א: (יג) להפסיק. כתב הבאר היטב אשר לפני וז"ע ברש"י תענית דף
כ"ט דכתב דא"ל להפסיק עכ"ל ע"ש. ולא דק דמ"ש רש"י שם אינו מפסיק סעודתו וכו' ר"ל דאינו אוכל סעודה מפסקת אלא מותר

ביאור הלכה

אף אם ישנו ג' לא יזמנו ללא חשיב קביעות [אחרונים]: ב (כ) ודעתו
לאכול אחריה סעודת קבע. אכל אם אוכל אח"כ רק אכילת עראי
לא נחשב לסעודה כלל וא"כ הסעודה הקודמת היא עיקר הסעודה

והנזים מפרקים אותם בחיוב שנטל גביהו וז"ע: * ופורע. ר"ל שמתענה
שני אחר בכלות שנה זו אכל אין יכול ליתן יום אחר תחת שני דאחר שצירר
לו ב' וה' כונתו דוקא לאלו שהם ימי רגל [פמ"ג לקמן בסיומן תקס"ח]:

דמ"מ צ"ח מתפללין מנחה וכו'. ורבים (יו) מאחרונים אין דעתם נוחה בזה להרבות מתחלה כמנה
מיני תבשילין ולהתענג בהם וזהו עיקר סעודתו ואחר מנחה שאינו רעב ואינו אמא כלל אוכל לזכר סעודה מפסקת והוא רק כעין סעודה
עראי (יח) וע"כ יש מהם שאומר שלא יאכל קודם מנחה רק תבשיל אחד ואחר מנחה יאכל עדשים או ביצים וכנ"ל ואף שגם זה בכלל
תבשיל הוא לא מנטרפי אהדדי. והא"ר כתב להנדיק קצת את המנהג וז"ל אומר אני דכל זמן שהוא מכין לש"ש צוננת הנ"ל
[דהיינו שלא יזיק לו התענית] הרשות בידו אכל עכ"פ יראה כל אדם שלא ישביע עצמו יותר מדאי והחכם עיניו צראשו כדי שיוכל
לאכול אחר המנחה סעודה המפסקת שלא יהא כאכילה גסה ועראי עכ"ל ובסעודה המפסקת יוכל לאכול פת עם תבשיל ולא מנטרפי
אהדדי כיון שצריך צהמ"ו וגם התפלל מנחה בצמא: * (כג) אוכל בשר. ואסור (יט) למנוע ממנו אע"ג דאין חיוצ לאכול בשר בשבת
מ"מ כיון שנמנע משום אכל עזירה היא. והנה אף דכתב המחבר כסעודת שלמה מ"מ ישב (כ) בדאגת נפש שלא ינהג בשמחה ולכן
לא ישב בסעודת חברים [מ"א] בספר צבור שור חולק ע"ז ודעתו דמי שרגיל בכל שבת לסעוד סעודה זו עם חבירו ומיודעיו ומונע
בשבת זו הו"ל כאכלות פרהסיא. ולכו"ע מותר לאכול עם צ"צ ויכול לברך בזימון כיון שהוא שבת [א"ר] ואם חל מילה (כא) בלוחו שבת
יעשה הסעודה קודם מנחה: (כד) מבעוד יום. היינו (כז) קודם שקיעה. ונכון להודיע זה להמון שלא יטעו שהוא כשאר שבת:
יא (כה) ואירע עט"ב וכו'. וקשה עליו ליכנס בתענית שני ימים ולילה אחת: (כו) ילוח תעניתו. כתב המ"א ואע"ג דבסיומן תקס"ח ס"ז
כתב דאסור ללוח (כג) צהמ"ג הכא (כד) דא"ל בענין אחר שרי (כה) ומהאי טעמא כתבו הגאונים (כו) דא"ל להשלים אף דנעלמא

ואסור לאכול זה שני תבשילין: (כא) ואח"כ מתפללין מנחה וכו'. ורבים (יו) מאחרונים אין דעתם נוחה בזה להרבות מתחלה כמנה
מיני תבשילין ולהתענג בהם וזהו עיקר סעודתו ואחר מנחה שאינו רעב ואינו אמא כלל אוכל לזכר סעודה מפסקת והוא רק כעין סעודה
עראי (יח) וע"כ יש מהם שאומר שלא יאכל קודם מנחה רק תבשיל אחד ואחר מנחה יאכל עדשים או ביצים וכנ"ל ואף שגם זה בכלל
תבשיל הוא לא מנטרפי אהדדי. והא"ר כתב להנדיק קצת את המנהג וז"ל אומר אני דכל זמן שהוא מכין לש"ש צוננת הנ"ל
[דהיינו שלא יזיק לו התענית] הרשות בידו אכל עכ"פ יראה כל אדם שלא ישביע עצמו יותר מדאי והחכם עיניו צראשו כדי שיוכל
לאכול אחר המנחה סעודה המפסקת שלא יהא כאכילה גסה ועראי עכ"ל ובסעודה המפסקת יוכל לאכול פת עם תבשיל ולא מנטרפי
אהדדי כיון שצריך צהמ"ו וגם התפלל מנחה בצמא: * (כג) אוכל בשר. ואסור (יט) למנוע ממנו אע"ג דאין חיוצ לאכול בשר בשבת
מ"מ כיון שנמנע משום אכל עזירה היא. והנה אף דכתב המחבר כסעודת שלמה מ"מ ישב (כ) בדאגת נפש שלא ינהג בשמחה ולכן
לא ישב בסעודת חברים [מ"א] בספר צבור שור חולק ע"ז ודעתו דמי שרגיל בכל שבת לסעוד סעודה זו עם חבירו ומיודעיו ומונע
בשבת זו הו"ל כאכלות פרהסיא. ולכו"ע מותר לאכול עם צ"צ ויכול לברך בזימון כיון שהוא שבת [א"ר] ואם חל מילה (כא) בלוחו שבת
יעשה הסעודה קודם מנחה: (כד) מבעוד יום. היינו (כז) קודם שקיעה. ונכון להודיע זה להמון שלא יטעו שהוא כשאר שבת:
יא (כה) ואירע עט"ב וכו'. וקשה עליו ליכנס בתענית שני ימים ולילה אחת: (כו) ילוח תעניתו. כתב המ"א ואע"ג דבסיומן תקס"ח ס"ז
כתב דאסור ללוח (כג) צהמ"ג הכא (כד) דא"ל בענין אחר שרי (כה) ומהאי טעמא כתבו הגאונים (כו) דא"ל להשלים אף דנעלמא

שער הציון

(טו) דאלא"ה אסור לילך ממקומו קודם צהמ"ו והא דהוצרך לילך ולהתפלל מנחה דאל"ה הו' בכלל גורם צרכה שאינה צריכה כדאיחא בשבת דף
ק"ח בחוספות וכן מוכח בסיומן רז"א צב"י ד"ה וכן היה וכו' ע"ש וכ"כ הפר"ח בליקוטיו בזה"ל ולפלא הוא על הפמ"ג בל"א סק"י"ז שכתב דאם
אכל תבשיל אחד קודם צהמ"ו ותבשיל אחד אחר צהמ"ו שרי והלא גורם בזה צרכה שא"ל וכונת המ"א בסק"י"ז הוא דוקא ע"י תפלת המנחה ובאופן שכתב
המהרי"ל שהולך להתפלל מנחה דע"ז: לא מיקרי גורם הוא לצרכה שא"ל ואפשר דסגי כשמתפלל צמחו עם צהמ"ו אכל צהמ"ו לחוד צודאי לא סגי וכדמוכח
בסיומן רז"א סק"י צהמ"א וצ"ח שם בשם המרדכי ע"ש: (יז) עיין מ"א סק"י והדרישה: (יח) מ"א. והמ"א כתב וז"ל מנהג הישר לאכול קודם חלות או
אחר חלות סעודה קבועה וסמוך לחשיכה אוכלין על הארץ תבשיל אחד ואח"כ מי שמחמיר שזיק לו התענית מותר לאכול פת עם חמאה כדי לשבוע ובלנד
שלא יאכל שני תבשילין: (יט) טור: (כ) רוקח: (כא) מ"א: (כב) דלקמן ס' חקנ"ג ס"ז וה"ה כשחל בשבת וכמו שז"ל הגר"א המקור: (כג) משום
דקי"ל דדוקא קיבל עליו תענית סתם רשאי ללוח ולפרוע אכל אם אמר יום זה אסור ללוח וכו' וה' כל השנה מקרי יום זה דכיון דאמר ב' וה' א"ל לפרוע
יום אחר ג' וד' [דראינו דוקא על ימים אלו שהם ימי רחמים יומה] וכיון דקיבל עליו ב' וה' של כל השנה בלוח יום ב' וה' יסלים וכו' וה' של שנה אחרת
ג"כ אין יכול להשלים בם דכיון דאמר השנה קבע שנה זו דוקא [מחמ"ש והוא ממ"א ס' חקנ"ג]: (כד) ר"ל דהר"א"ש שהוא מריה דהאי דינא סמך
עצמו על מה שכתב צ"ח דתענית דמגמרא דלן משמע דלא ס"ל כהירושלמי אלא דאפילו צנודר יום זה להתענות יכול ג"כ ללוח ולפרוע יום אחר ע"ש:
(כה) וכן איחא במרדכי סוף מ"ק בהגהות דשייכי לט"ז וז"ל ואע"ג דקי"ל כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמה תענית ה"מ בשאר תעניות אכל
בעט"ז ועיניה"כ דא"ל להשלים מתענים לשעות ואח"כ סועד וכן תיקנו אבותינו הגאונים עכ"ל ומוכח דדעתם דא"ל לפרוע תענית אחר ודלא כט"ז [נהר
שלום] ומה דסיים הט"ז בסוף דבריו והוכיח במרדכי פ"ק דתענית דחייב לפרוע יום אחר שם לא איירי כלל בעט"ז: (כו) עוד כתב המ"א דמאן דאפשר
ליה יתענה שתי ימים ולילה אחת ולא העתקתיו דהפמ"ג כתב דכהיום שהדורות חלשים אין להכניס עצמו בנסנה:

הלכות תשעה באב סימן תקנב תקנג

ל באר הגולה

כתבו דמתענה עד אחר חפלת מנחה (כו) ואוכל סעודה המפסקת (כח) קודם צאת השמש (הג"ח) נ הגהות מיימוני ומרדכי ות"ה סי' ע"ה" וכן נוהגין וה"ה מי שמתענה (כט) תענית (יג) [ה] חלוס (מהרי"ל): **יב** [ו] אין אומרים תחנה ערב ת"ב במנחה משום דאיכרי מועד. ואם הוא שבת (ל) אין אומרים לדקמן (מהרי"ל ומנהגים):

תקנג דין סעודה המפסקת. ובו ב' סעיפים:

א "אעפ"י שאכל סעודה המפסקת מותר לחזור ולאכול (א) אא"כ קבל עליו בפירוש שלא לאכול עוד היום: הגה וקבלה (א) (ב) בלג אינה קבלה אלא צריך להוסיף בשפתיו (ב"י בשם התוספות): **ב** ית"ב לילו כיומו לכל דבר ואין אוכלים אלא מבע"י (ג) ובין השמשות שלו אסור כיו"כ. הגה (ד) ומותר (ג) ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל עד בין השמשות מיהו בחול נוהגין לחלוץ (ד) מנעלים (ה) קודם שיאמר ברכו (ו) ואם הוא שבת חוללים לאחר ברכו מלכד שליח לצור שחולץ (ז) קודם ברכו

שערי תשובה

ע"כ או ט"ז בשבת יעשה כמנהגו: [ה] חלוס. עצה"ט ועי' פמ"א סי' נ"ד שהצריך בדברי הש"ע ומג"א ומסקנתו דמי שמתענה ב' כל השנה ואינו משלים כי כן קיבל עליו מתחלה שלא להשלים רשאי להתפלל מנחה גדולה ולאכול סעודה כתיקונה ואין צריך להחמיר בדין סעודה המפסקת וקודם צאת השמש יאכל סעודה המפסקת ע"ש ומ"ש בשם הל"ק ט"ע ע"ש בסי' קל"ו דעתו שאם שבת מלבד ב' דה"ל ע"ד שהסיכה יאמר נחם בזהמ"ו ע"ש ואין נלע"ד דאפילו מאן דס"ל לקמן סי' תקנ"ו לצדק אין לצדק כאן כיון שבהמ"ו היא על אכילה של עט"ב ועיין לעיל סי' קפ"ח ומכ"ש לפי מ"ש הא"ר בסי' תקנ"ו דלא תקנו אלא לתפלה לבד ע"ש. ועי' בפ"מ דיאל"ף בעט"ב יתנה בתפלה שלא להתענות רק עד אחר חלות היום ויתפלל מנחה גדולה ויאכל סעודה ואח"כ יאכל סעודה המפסקת: [ו] אין אומרים תחנה. וכתב באגרות הרמ"ו שמ"מ ז"ל חיקון חלות בליל ט"ז ולהתחיל במירות אך אין לומר מומרים וכן הוא מנהגי עכ"ל. והצ"ח כתב שדבריו צריכים. ומ"ש שאין אומרים לדקמן כ"כ המחבר לקמן

משנה ברורה

לא קיבל בלג להתענות אפילו בלג (ד) אלא שגמר בדעתו שלא לאכול אינו כלום ומותר אפילו באכילה (ה) ומ"מ נכון יותר להתנות בפירוש (ו) צפה או בלג (ז) שאינו מקבל עליו התענית עד ביה"ש: **ב** (ג) ובין השמשות שלו אסור. היינו בין בנתינתו (ח) ובין צלייתו (ט) אכל א"ל להוסיף עליהם. ועיין לעיל בסימן רס"א דביארנו דביה"ש נקרא משקפה החמה וה"ה צענינו: (ד) ומותר ברחיצה וכו'. כבר כתבנו דאם קיבל עליו לאחר שהפסיק סעודתו שלא לאכול עוד ממילא אסור ברחיצה וסיכה ג"כ (י) ודוקא כשקיבל עליו ההוספה מפלג המנחה ולמעלה הא קודם לכן לא קבלה היא ומה דקיבל בפירוש קיבל ותו לא (יא) וכן כשקיבל עליו איסור אכילה בשר ויין מ"ו בתמוז ואילך אין איסור רחיצה בכלל: (ה) קודם שיאמר ברכו. ר"ל דאף שמתנהגם היה להתפלל מעריב מבע"י מ"מ לאחר ברכו הוא בכלל לילה לענין זה ובמהרי"ל כתב דיש לחלוץ מנעלים קודם שהולכין לביה"כ. ועכ"פ יראה (יב) לחוללס קודם ביה"ש: (ו) ואם הוא שבת חולצים וכו'. דאסור (יג) לשום סימן אצלות בשבת. ולא יגע בזה (יד) בדין דיהיה צריך ליטול ידיו. ובדיעבד אם נגע (טו) ינקה ידיו בכל מידי דמנקי: (ז) קודם ברכו

שער הציון

(כו) הדה"ח והג"ח וגם הגר"א כתב שרוב פוסקים חולקים ע"ז: (כח) מ"א: (כט) מ"א: (ל) פמ"ג והנה הבה"ט העתיק מט"ו דחייב לפרוע יום אחר ובאמת המעין בט"ו יראה דלא כתב רק על ב' וה' ואפילו על ב' וה' כבר כתבנו מנהג שלום דא"ל לפרוע יום אחר וכן הדה"ח והג"ח לא העתיקו כלל דין הט"ו בזה: (א) כ"כ המ"א וכן ביאר המחבר מרדכי דגם השו"ע מודה בזה ואין דרך לומר הריני בתענית למחר כ"א בתענית יחיד ויחידא כמו שזכר לקמן בסימן תקס"ז סי' ע"ש שהצריך: (ב) ב"ה וט"ו ומ"א וש"א ואף דאפשר דהם אדברי השו"ע קאי דדוקא אם קיבל צפה מ"מ כיון דהב"ח והגר"א הכריעו דה"ה דבלג הו' קבלה ממילא חד דינא להו וכ"כ ה"ח: (ג) ט"ו והטעם דהרי אנו רואין שאינו חולץ מנעליו וע"כ הו' כאלו התנה וכו': (ד) ח"א וכו"מ מהגר"א בריש הסימן: (ה) מ"א והטעם עיין בפמ"ג ומח"ש: (ו) מח"ש: (ז) ואם חל ט"ז בשבת או באחד בשבת א"ל להתנות כיון דאסור להראות עיניו בשבת מסתמא לא נחמין להפסיק לשם תענית [פת"ע]: (ח) פמ"ג ופשוט: (ט) פוסקים אכן אם התפלל עריבת מבע"י ממילא חל עליו התענית ואסור לאכול [חדושי רע"א]: (י) פמ"ג: (יא) ט"ו: (יב) פמ"ג: (יג) הגר"א: (יד) מ"א: (טו) ועיין בסימן ד' במ"א סק"ו והיכא דא"א שאני:

הגהות ותיקונים: (א) רע"ה: (ב) תקנ"ד: (ג) סי' תקמ"ד:

תקנד דברים האסורים בת"ב. ובו כ"ה סעיפים:

שערי תשובה

להקל ויש למחות בידם דאסור לנעול סנדל כל היום מ"א: (ב) הרע

ביאור הלכה

* ולכן אם חל בשבת א"א פרקי אבות. עיין במ"צ ו"ל המאמר מרדכי הוראה זו תמוה היא וכבר ראיתי לקצת מן האחרונים דלווחו עלה אמנם הרב מ"א קיים דברי הרמ"א ו"ל וכו' והאריך בזה ולצנצון סיים ואין שיהיה נלענ"ד דאין לחוש לזה לפי שאין לנו טעם נכון לאסור הלימוד בשבת כלל ומש"כ הרב מ"א להתמיר מטעם דיכול ללמוד בדברים המותרים בט"צ אומר אני שאין זה מספיק לפי שאין אדם לומד אלא מה שלצו חפץ ועייניו הרוואות דכמה ח"ה מתחשלים בלימוד המותר ביום ט"צ משום דלער הוא להם ללמוד כמה שאינם רגילים וגם אני צעורה כאלהד מהם ולכן איני חושש לסבאר זו ודעתי נוטה להחיר אפילו צחול עד סמוך לצה"ש ואי לאו דמיסתפינא מתבריא"ה הו"א דאפילו ביום ט"צ עצמו היה לנו להקל דעבור"ר נתקלקלו הדורות וביום ט"צ עצמו מטיילין בשווקים ומשיחין שיחת חולין ואפילו היודעים ספר וקצת הלומדים מקילין בזה ופשיטא דנאופן זה טפי היו עדיף להו ללמוד וכיוצא בדבר מצינו בירושלמי א"ר אבא בר ממל אלו היה מי שימננה עמי הייתי מחיר מלאכה בצהו"מ כלום אסרו אלא כדי שיהא זוכלין ושוחין ושמהין ועוסקין בצורה וכדון אינון זוכלין ושוחין ופוחין ע"כ ואף אנו נאמר כלום אסרו הלמוד אלא כדי שיהיו יושבין בצעניי עבר ואבילות ומחוך כך וזכרין ודואגין על חורבן הבית והנה מטיילין ומשיחין שיחת חולין ומסיחין דעתן מן האצלות ומחוך כך באים לידי שחוק והיתול אלא דמאחר שאיסור ברור הוא בש"ס ופוסקים פשיטא דאין לנו כח להקל ושומר נפשו ירחיק עצמו משחוק והיתול וטייל והשם יכפר בעד השוגגים אמנם צעט"צ יש להקל כיון שלא הזכיר בש"ס ופוסקים וכן אני נוהג אף בחול וסמיכנא בזה על מהרש"ל ו"ל ומ"מ מי שמרגיש בצעמו שיוכל לדחוק וללמוד דברים המותרים ולא ימעט מפני זה בלימודו קדוש יאמר לו ואחר כונת הלז הן הדברים עכ"ל:

* בטלים בו. כתב ה"ט! דאיסור של המינוקות אין הטעם משום שהם

שער הציון

מִשְׁמַע מֵאֵר וְעֵינַי בְּנֵה"שׁ שֶׁהִכְסִים ג' כ"כ לִהְיוֹת מֵאֵר וְלֹא כִּי"ו לְשׁוֹן הַמִּבְרָא בְּטִילִים ב' מִשְׁמַע כָּל גִּוּי וְעֵינַי שֶׁכֵּחַ הִרְ"ן לְשׁוֹן בְּטִילִי קָרָי דִּבְ רַב מִשְׁמַע לְגַמְרִי:

הלכות תשעה באב סימן תקנד

לא באר הגולה

שבירמיה ואם יש ביניהם פסוקי נחמה צריך לדלגם: ב' יומותר ללמוד מדרש (ג) איכה ופרק אלו (ד) מגלחין וכן ללמוד פירוש איכה ופירוש איוב: ג' ייש מי שאוסר ללמוד (ה) ע"י (ג) הרהור: ד' (ו) יומותר לקרות כל (ז) [ג] סדר היום (ז) ופרשת הקרבנות ומשנת איזהו מקומן ומדרש רבי ישמעאל: ה' (ח) ומותר לחזור (ה) הפרשה נט"ז (מנהגים): ה' 'עוברות ומיניקות מתענות בט' באב כדרך שמתענות ומשלימות ב"כ "אבל בג' צומות אחרים פטורים מלהתענות וואעפ"כ ראוי שלא תאכלנה להתענג במאכל ובמשתה אלא כדי קיום הולד (וע"ל סי' תק"י סעיף א'): ו' (ט) 'חיה כל ל' יום וכן (ו) [ד] (י) חולה (יא) שהוא צריך לאכול (יב) א"צ אומד אלא

בתשובה ט ש י טור בשם הרמב"ן בת"ה ושי"פ

שערי תשובה

באר היטב

אפי' דברים הרעים רק מותר ללמוד לו החורבן דאינו אלא ספור דברים ומשבר הלג של חינוך מ"א. והט"ז מחיר ללמוד עם החינוך בדברים הרעים וכן לא אוסר אלא הלמוד שהקטנים לומדים בסדר שלהם דהיינו חומש וגמרא ע"ש: (ג) הרהור. וי"ל דמה"ט אסור ללמוד איזה דרוש או קשיא או תירוצא אפילו בדברים הרעים מפני ששמחה היא לו מ"א וט"ז. גם אסור להורות הוראה אם לא לחולה הנריך עכשיו ואסור לדון דיני ממונות דדין היינו חורה מיהו אם אין הבע"ד יכולין להמתין עד למחר שנחוצים לדרכם אפשר דשרי מ"א ועיין בפר"ח נס' מים חיים דף א' ע"כ: (ד) סדר. ונוהגין לומר תהלים ושיר היחוד במנחה אע"ג דאסור בת"מ כל היום נריך לומר דספירא ליה כיון שאומרים דרך בקשה שרי ומהאי טעמא מקילין בתפילין במנחה ובפזונה אומרים למחרתו של היום ושל אמש: (ה) הפרשה. נ"ל דהיינו חזן הקורא מותר לו לחזור הפרשה קודם שיקרא או מיירי נט"ז שחל בשבת דאז אפילו יחיד מותר לחזור הפרשה כמ"ס ספי' רפ"ה. ועסי' תקנ"ג. מ"א. וט"ז כ' דה"ק דמי שרגיל לחזור הפרשה בלוחו יום דהיינו שחל ט"ז ביום ה' ה"ל כסדר היום ע"ש: (ו) חולה. חסר דעה שנתפלא מיום ליום מותר בנזר

ביאור הלכה

משנה ברורה

(י) ויש מאחרונים שקוצרין דמותר ללמוד עם החינוך בדברים הרעים וכן לא אסר אלא הלמוד שהקטנים לומדים בסדר שלהם דהיינו חומש וגמרא: ב' (ג) איכה. וכן אגדת החורבן בפרק הנזקין ובפרק חלק ולקרות צחורבן הנזכר ביוסיפון מותר [לנזש]: (ד) מגלחין. אע"ג דיש בו גם כמה דיני מנוחה ומותר מ"מ מותר ללמוד אבל לישא וליתן בהלכה נודאי אסור [מ"א בשם מהרי"ל] ובעיני זה כתב ג"כ הט"ז דאפילו במקום דמותר ללמוד היינו שילמוד בפשוטן של דברים אבל לא דרך פלפול. ואפילו בהרהור לפרש דבר חמור אסור מטעם שיהיה לו שמחה אחר שיתישב לו: ג' (ה) ע"י הרהור. אף בהרהור לאו כדבור דמי שאני הכא דעיקר טעמא משום שמחה ובהרהור איכא שמחה ומה"ט אסור ללמוד איזה דרוש או קשיא או תירוצא אפילו בדברים הרעים מפני ששמחה היא לו. ואסור להורות הוראה אם לא לחולה הנריך עכשיו ואסור לדון דיני ממונות דדין היינו חורה מיהו אם אין הבע"ד יכולים להמתין עד למחר שנחוצים לדרכם אפשר דשרי דהוי כרצם נריכים לו [אחרונים]: ד' (ו) ומותר לקרות כל סדר היום. דהיינו ק"ש וברכותיה וכל מה ששייך לצרכת התפלה: (ז) ופרשת הקרבנות ומשנת וכו'. ללא גרע כל זה ממה שקורין בתורה ומפטירין בנביא והכל מפני שהוא סדר היום ונוהגין לומר תהלים ושיר היחוד (ח) במנחה אע"ג דאסור בת"מ כל היום נ"ל דא"ל כיון שהוא דרך בקשה שרי ובפזונה נוהגין לומר למחרתו של אמש ושל היום וכן נכון ומעמדות נודאי (ט) אין לומר ועיין לקמן סימן תקנ"ט ס"ד דאין לומר פטום הקטורת שאינו מסדר היום (י) וכ"ש שאין לומר סדר הקרבנות הכתוב בסוף סי' א' ומה שכתוב בשו"ע ופרשת הקרבנות היינו פרשת התמיד: (ח) ומותר לחזור הפרשה בט"ב. היינו חזן הקורא (יא) מותר לו לחזור הפרשה קודם שיקרא (יב) והיינו אפילו במנחה דאלו בשמירת פרשה כי תוליד פשיטא דמעין המאורע היא: ז' (ט) חיה כל שלשים יום. דמסתמא אמרינן שהיא חלושה והיא כחולה שאין צו סכנה וע"כ אף דלענין יו"כ היא לאחר זי"ן כשאר כל אדם כמ"כ צסימן תר"ז כן לענין ט"ז שהוא דרבנן לא גזרו במקום חולי ועיין נט"ז (יג) ובשאר אחרונים דאפילו ודאי אין זה וכן בחולי הכתוב לקמיה סכנה"א ואפילו לא אמרו נריכין אנו לאכול מותר נט"ז ואף שמהרש"ל (יד) חולק על עיקר הכרעת השו"ע ודעתו דלענין זה שיהי' ט"ז ליו"כ דאפילו אמרה נריכה אני לאכול כיון שהוא לאחר זי"ן חייבת להתענות אם לא שהיא ג"כ קצת חולה (טו) הרבה אחרונים הסכימו דמדינא שרי לאכול אכן כבר נהגו להתענות כמו שכתב הרמ"א כ"ז שאין להם חולשה ונתרפאו מלידתן אבל אם עדיין לא נתרפאה לגמרי או שהיא קצת חולה או חלושה בטבעה לא תתענה בחור ל' ואם אירע ביולדת נריכה שמתענה ומרגשת בלחמא היום שום חולשה יחירה יש לפסוק שלא תתענה בשארית היום [אחרונים]: (י) חולה. חסר דעה שנתפלא מיום ליום מותר בנזר ויין כל ימי השבוע ולא יתענה נט"ז [מהרי"ל]: (יא) שהוא צריך לאכול וכו'. ר"ל שהוא (טו) חלוש וחש בגופו אע"פ שאין צו סכנה מאכילין אותו: (יב) אין צריכין אומד. כ"ל ואמרייהו קאי וכן איתא (יז) בתורת האדם ובר"ן והכוונה

שער הציון

(י) הט"ז וסכים עמו הדגמ"ר: (ט) ובה"ח מוכח דאין לומר תהלים אף במנחה ונוהגין לומר רק שיר היחוד: (ט) שעת"ש בשם ברכ"י: (י) מ"א שם: (יא) מ"א ולא התמקח פירוש הט"ז דהיינו מי שרגיל לחזור פרשת השבוע בלוחו יום דהיינו שחל ט"ז ביום ה' ומשום דהו"ל כסדר היום וא"ר כתב ג"כ הכי משום דכמה אחרונים מפקפקין ע"ז עיין בזה שלום דכתב דקשה מאד להקל וכן בהלכה ברורה כתב ג"כ הכי וגם הגר"א רמז לעיין במ"א וכן הס"א העמיק רק פירוש המ"א ומשמע מכלוה דהי' ס"ל: (יב) נהר שלום ומיושב מה קושיה הא"ר ע"ש: (יג) כן משמע מהגר"א שרמז לעיין בהט"ז וכ"כ במאמר מרדכי וכ"כ בזה שלום דכן משמע מסתמא לשון הרמב"ן והר"ן: (יד) עיין במ"א שעוד איזה פוסקים חופפים בדבריו ומ"מ לא הוזכר בזה שאפילו אמרה נריכה אני ג"כ חייבת ועיין בא"ר שהציא בשם מל"טשי יו"ט ואו"ה שכתב בפירוש דנאמרה נריכה אני לאכול א"ל להתענות: (טו) הצי"ח והשע"ת בשם תשובת פ"י השיג על ראיותיו של הרש"ל והסכים להשו"ע [וכן במל"טשי יו"ט הא"ל השיג על ראיותיו] וכן בספר בית מאיר השיג ג"כ על ראיותיו וכתב דהסומן על מסקנת הרמ"א לא הפסיד: (טו) מאמר מרדכי: (יז) ולאפוקי ממה שמחרן הא"ר קושיה הט"ז על הרש"ל ור"ל דהאי א"ל אומד קאי רק בחולה ובאמת אינו:

הגהות ותיקונים: א) אין בה סכנה וכן בחולי הכתוב לקמיה:

מאכילין אותו מיד * דבמקום חולי לא גזור רבנן: הגה (יג) ומיהו נוהגין (ו) [ה] להתענות (יד) כל זמן שאין להם צער גדול (טו) שהיה לחוש לסכנה (טז) והמיקל לא הפסיד: ז' רחיצה אסורה בט' באב בין בחמין בין בצונן אפי' להושיט אצבעו במים אסור: ח' (ח) [ו] לטבילה של מצוה בזמנה מותרת (יז) אבל בזמן הזה אין טבילה בזמנה הילכך (יח) לא תטבול בו 'וכן נהגו: ט' אם היו ידיו (ט) מלוכלכות בטיט ובצואה (יט) מותר לרחוץ להעביר הלכלוך ולא יטול כל ידיו אלא לפי הצורך להעביר הלכלוך: הגה [ו] ואם עשה זכיוו אס מותר לרחוץ דינו כמו ז"כ (כ) וע"ל סימן תר"ג

באר היטב

ויין כל ימי השבוע ולא יתענה צ"צ מהרי"ל: (ו) להתענות. כתב הט"ו דזה קאי דוקא אלאחר שצעה אצל חוך ג' אפילו אמרה אינה צריכה אין לה להתענות ואסור לה להתענות שהרי מחללין עליה שבת כמ"ס סי' ש"ל וכ"ש אחר ג' חוך שצעה כשאומרת צריכה אני שאסור לה להתענות ואחר שצעה אפילו אמרה צריכה אני מתענה אס לא שהיא קצת חולה וכן הסכמת מהרש"ל ומהרי"ל ועיין סי' תר"ח: (ח) טבילה וכו'. ותרחוק ותחוק עט"ז ולמוציא ט"ז חופפת מעט דבצי סמוך לחפיפה טבילה וחטבול. צ"י ועיין סי' תקנ"א סי"ו בהג"ה ובי"ד סי' קצ"ט ס"ד: (ט) מלוכלכות. וגשים המצטלות צ"צ וצריכין לרחוץ הכשר אין חשש משום רחיצה ש"ג. נוהגין קצת יולדות למונע מבשר ויין מז' באב ואילך וכן שצאותו יום נכנסו העו"ג להיכל

שערי תשובה

וכתב צ"י יש מי שכתב דמינקת שהמיתוק חולה והרופא אומר שחשית מיתוקו גורם שינוי החלב ומזיק לחינוק שרי לה לאכול ועי' דבר שמואל סי' ק"ו שכתב אס חולשת המינקת היא רבה כ"כ שאין לה חלב הצריך להניקו והולד אינו רוצה לאכול וליינק כ"א ממנה וסכנה היא לו הא כל ספק נפשות דוחה שבת ויהי"כ וכ"ס ט"ז שהוא דרבנן ע"ש: [ה] להתענות. ענה"ט ועיין בשו"מ סי' כח"י שחולק על רש"ל בתשובה שהביא המג"א והשיג על ראיותיו ודעתו לפסוק בהש"ע דאפילו אס ר"ת חולק על רמב"ן אוליין לקולא דרבנן ומכ"ש שהוא ספק נפשות להקל ונדבר שמואל סי' ק"ח כתב שאחר ו' לילדת החמירו על עצמן כמ"ס הרמ"א כל זמן שאין להם צער גדול וחשש סכנה וכתב בית הלל צ"ד סי' רס"ה דיוולדת שאינה מתענה מ"מ צריכה להתענות איזה שעות ע"ש והביא בא"ר והכל לפי הענין אס קשה לה קצת אינה צריכה כלל. ועיין בזכרון יוסף סי' כ"א האריך ג"כ בזה ומסיק שג"ל להלכה ולמעשה שאס כבר נתרפאה מחולשת לידתה מתענה ומשלים כשאר כל אדם אצל אס

עדיין לא נתרפאה לגמרי או שהיא קצת חולה או חלושה לא מתענה בחוך למ"ד ואס אירע דיוולדת בריאה שמתענה ומרגשת באמצע היום שום חולשה יחירה יש לפסוק שלא מתענה בשארית היום ע"ש ועיין בלקוטי פרי"ח א"ח סי' זה: [ו] טבילה. ענה"ט ועיין מה"צ בשם זרע אמת אס אירע שלא רחצה וחפפה צעט"ז בדיעבד יש להמיר שחרוץ ותחוק במוציא תשעה באב ודיה ע"ש ועיין בשו"מ שנסוף ספר משנת ר"ע דף ל"א ע"ד ונפלאמי מה שמתמי' על הנה"ט ואין לא ראו במג"א שהנה"ט לא חידש דבר רק העתיק את צאות דברי המג"א ומ"ס ועיין סי' תקנ"א כו' ר"ל שס' מצאנו דדוקא אס א"א במוציא ט"ז ולא בא לחלוק אלא לפרש והרב המח"צ לא השיב לו שכן הוא במג"א רק לנסוף מוכיח מדברי המג"א ללמוד ממנו דהחפיפה מותרת צע"ז כלל גונו ולענ"ד כוונת המג"א שהראה מקום להרמ"א כמ"ס. וע"ש שלדינא דעתו דאף לכתחלה תחוק צעט"ז ובמוציא ט"ז תחוק מעט (ואו צריכה ליזהר שלא חלק יחף לגמרי שידבק בה טיט ורפש כמ"ס בלנוש) ואס רוצה לנהוג כהרמ"א דנאפשר תחוק במוציא ט"ז יורה להאשה שתשהה שעה אחת בעסק החפיפה ויאלה ידי כל דיעות רש"י והתוספות וכן ראוי להורות ע"ש: [ז] ואס עשה זכיוו כו'. ועיין בשו"מ ושם הכהן סי' ג' שהאריך והעלה לדינא צע"ז ויהי"כ אס רוצה להתפלל ועשה זכיוו אפילו לא קינה או הטיל מים ושפסף שאז צריך ליטול ידיים מזד הדין לכן ריחץ עד סוף קשרי אצבעותיו ואף אס בשאר ימות השנה נוהג לרחוץ כל היום. אצל אס לא שפסף שאל ליטול ידיים מזד הדין רק משום הכון אין לו לרחוץ רק מעט צראשי אצבעותיו ואף אס רוצה להתמיר שלא ליטול ידיו במים כלל יש לו על מה לסמוך כיון שלא הזכירו בש"ע והג"ה אצל אס אין רוצה להתפלל רק לצדך אשר יצר או לומר דבר שנקדושה אינו נוטל רק מקום המלוכלך אס עשה זכיוו וקנה או הטיל מים ושפסף אצל אס לא קינה ולא שפסף יש להתמיר שלא ליטול כלל ידיו

ביאור הלכה

כשומד עמהם עכ"ל ובה לפסוקי מדעת הב"ח וממ"א משמע שמסכים לדעת הב"ח שיש להם שמחה. ודע דלדעת הט"ו כשהמיתוקים ילמדו בעצמם אין איסור אכן באמת לשון הגמרא ותשנ"ר בטלים צו משמע דנטלים לגמרי ובפרט כשהמיתוקין צ"צ גדול קצת ומבין אף הט"ו מודה דאסור ללמוד בפ"ע שלא בדברים הרעים מפני שמחה הוא לו כמו שכתב הפמ"ג: * דבמקום חולי וכו'. עיין בספר פתחי עולם דנמקום שאין המחלה של חלער"א חוקה ח"ו יאכל פחות מכתובתה בכדי אכילה פרס וכן בשמיה כמ"ס השיעורי' בשו"ע סימן תר"י"ח (כך יש להורות לשואל צ"צ שבה לא נעקר החשית לגמרי ורחמנא ליבא צע"י) ומי שירצה להתענות במקום שאין קמחלה צועס ח"ו יש ליועז ולהזהירו שלא ילך מפחת ביתו כל היום ולהכריחו כשילא ישא סביב לחוטמו ופיו חתיכה קאמפער ומעט עשב

והכוונה דא"ל לאמוד ולשער אס תבא לירי סכנה עי"ו שמתענה דאפילו אס אין צה סכנה כיון שהיא בכלל חולה א"ל להתענות. ועיין בליקוטי פרי"ח שכתב דר"ל דמסתמא מאכילין אותה (יח) אצל אס קים לה להיולדת בגויה דמנית להתענות דהיינו (יט) שראתה עצמה בריאה או מחויבת להתענות: (יג) ומיהו נוהגין להתענות וכו'. היינו (כ) אפילו אמרה צריכה אני לאכול ודוקא אחר שצעה (כא) אצל חוך שצעה אפילו אמרה אינה צריכה אין לה להתענות וכ"ש חוך ג' (כב) דדודאי אסור לה להתענות: (יד) כל זמן שאין להם צער גדול וכו'. וה"ה אס היא קצת חולה וכנ"ל בסק"ט ואפילו לא אמרה צריכה אני. ועיין במ"א שכתב דאפילו במקום שנוהגין להתמיר צ"צ שדחה יש להקל שלא מתענה. ועיין בא"ר

שכתב דאפילו יולדת שאינה מתענה תענה איזה שעות (כג) אכן אס גם זה קשה לה לא מתענה כלל: (טו) שהיה לחוש לסכנה. ובאופן זה אסור לה להתענות: (טז) והמיקל לא הפסיד. ומכ"ש באדם חלוש והוא חולה שאין צו סכנה אין כדאי להתמיר [ח"א]: (יז) אבל בזמן הזה. ר"ל שנהגו הגשים לישב על טיפת דם שצעה נקיים דוקא ממילא אין הטבילה בזמנה ולמה תטבול דהרי מצות עונה לא יוכל לקיים צע"ז: (יח) לא תטבול בו. אלא תרחוץ (כד) ותחוק עט"ז ולמוציא ט"ז חופפת מעט קודם הטבילה דנעיין סמוך לחפיפה טבילה ולענין לבישת לנשים צע"ז עיין לעיל בסימן תקנ"א ס"ג בהג"ה ובמ"צ שם: (יט) מותר לרחוץ להעביר וכו'. דאינו אסור אלא רחיצה של תענוג ומטעם זה (כה) גשים המצטלות וצריכות לרחוץ הכשר אף דממילא רוחלת גם ידיה מותר: (כ) ועיין לקמן סי'

שער הציון

(יח) ובה מתוך דלא תקשי מש"כ הרב צ"ד סימן רס"ה ס"ד וט"ז שאין היולדת יכולה לשחות דהיינו צאותה שראתה עצמה בריאה ומש"כ בסימן תקנ"ט ס"ו וחסמה ממנו היולדת מיירי נכנסת יולדת שאינה מתענה ע"ש: (יט) ולענ"ד זהו נכלל במה שכתב המחבר חולה שהוא צריך לאכול ולשפוף באופן זה: (כ) ט"ו וש"א: (כא) אף דצט"ו נזכר כשאמרה צריכה אני הא"ר הסכים דאפילו לא אמרה צריכה אני וכתב הבגדי ישע דכן ראוי לפסוק: (כב) ט"ז: (כג) שעת"מ: (כד) מ"א ואס לא חפפה צעט"ז מותרת בדיעבד לעשות כל החפיפה כדן במוציא ט"ז [שעת"מ]: (כה) מ"א בשם ש"ג:

הגהות ותיקונים: א) צ"ל בערב ט"ב: ב) איני:

באר היטב
כדאיחא בטור מ"א: (י) מתנגב. עד שאין זה טופח ע"מ להטפוח
ב"ח מ"א: (יא) אסור. כתב הט"ו כ"ש שיש לאסור אותן שיש להם
בחי סוקיים של עור דהיינו גם מה שעל הרגלים של עור וגם אותן
שהן של בגד רק שהשולים של עור אסור עכ"ל וב"ח מחמיר לילך יחף
לגמרי מ"א. ואע"פ שאסור בט"ז בנעילת הסנדל מ"מ מברכין שעשה
לי כל זרכי והאר"י ז"ל פסק שלא לזרז: (יב) בדרך. הטעם דטורח
גדול הוא לילך דרך רחוק יחף אבל כשהולך לשדה סמוך לעיר אסור
לנעול וה"ה לבית הקברות אא"כ יש טיט ורפש או בין הא"י וג"ל
דכשיושב על העגלה או רוכב רריך לחלוץ אפילו בדרך רחוק מ"א.

משנה ברורה

רצו כו'. אפילו (כח) בחול דאף דחויצא ליכא להקביל פניו בחול מ"מ מלוא איכא (כט) שמה ישמע ממנו איזה ד"ת. ודוקא תלמיד
ההולך אלל הרב (ל) אלל לילך הרב אלל תלמיד לא התירו לעבור במים שאם ינטרף לו תלמידו ילך הוא אלל רבי"א (לא) וכן בשניהן
שוין ג"כ אסור: (כד) וכן בחזרה מותר. דאם יהא אסור לחזור ימנע מלילך לדבר מלוא: יג (כה) לשמור פירותיו. והתירו בזה
(לז) מפני הפסד ממון וע"כ בחזרה דליכא בזה משום הפסד (לג) אסור: יד (כו) כהות וכו'. היינו שהיו ע"פ פנים מחמת טורח
הדרך מותר (לד) שאין זה מחמת חנונו אלל לרפואה לחזקס: (כז) והיא מתגבבת. עד שאין זה (לה) טופס ע"מ להטפיה הא
לא"ה אסור: מז (כח) סיבה וכו'. סיבה מיקרי בדבר שדרכו לסוך בו כגון בשמן או (לו) בחלב בצורית וכו"ג: (כט) אינה אסורה
אלא וכו'. ואסור (לז) אפילו לסוך אחר אחד כלקמן בסיומן תרי"ד גבי יוה"כ. כלה אחר נשואיה כל שלשים יום מותר לרחוץ פניה
(לח) וכן לסוך כדי שלא תתגבה על בעלה: מז (ל) אבל של בגד או של עץ וכו'. ר"ל אע"ג דמגין על רגלו וגם עשוי בצורת מנעל ממש
שרי ללא נקרא מנעל אלל של עור: (לא) ושל עץ מחופה עור. מלמעלה ואף דהשוליים הם ג"כ של עץ מ"מ אסור. וה"ה אם היה
של בגד ומחופה בעור מלמעלה או השוליים הם של עור אסור ועיין בשע"ת [אחרונים]. והנה אע"פ שאסור בט"ז וציה"כ גנעילת
הסגדל מ"מ הסכימו (לט) הרבה אחרונים שיוכל לנרץ צרכת שעשה לי כל צרכי: יז (לב) בדרך. כחז המ"א הטעם דטורח גדול הוא לילך
יחף דרך רחוק אלל כשהולך לשדה סמוך לעיר (מ) אסור לנעול וה"ה לבית הקברות אא"כ יש טיט ורפס או בין העכו"מ ולפ"ז

(כו) מטה יהודה: (כו) צ"י בשם הראש"ש והטור לקמן בסמ"ח תר"ג: ודלא כהלכות דאסר כאן מטעם הסברה בלא ראייה וליחא [מטה יהודה]:
 (כז) מ"ח: (כז) פמ"ג: (ל) לקמן בסמ"ח תר"ג: (ל) מ"ח ופר"ח שם: (לז) מ"ח: (לג) פמ"ג: (לד) לצ"ח: (לה) אחרונים: (לו) ע"ן דומא דף ע"ו
 ע"ב בסו"י ד"ה מנין וכו': (לז) כן מוכח בפסחים נ"ד ע"ב ע"ש: (לה) לענין רחינה מוזכר לקמן בסמ"ח תר"ג ס"י לענין יו"כ וכו"ש לענין ת"ב
 ופשוט דה"ה לענין לסוך: (לט) לצ"ח וכן הסכים א"ר וכתב הפמ"ג שכן נוהגין: (מ) והא"ר צידד להקל כל שיצא מעיר אף שאינו בדרך רחוק ויעל מנעליו:
 הגהות ותיקונים: (א) רבו:

הגהות ותיקונים: א) רבו:

הלכות תשעה באב סימן תקנד

(לג) מותרים בנעילת הסנדל וכשיגיעו לעיר יחלוצו וכן בט"ב: וכן במקום שדרים צין הא"י (לד) לא יחלוצו (לה) כי אם ברחוב (יג) היהודים (לו) וכן נהגו (טור והגמ"ר רפ"ק): יח' ייש מי שאומר שלא יישן בליל ט"ב עם אשתו במטה (לז) ונכון הדבר (יד) משום לך לך (לה) אמרינן לנזירא: יט' ואם חל ט' באב בשבת (לט) מותר בכולן אפילו בתשמיש המטה: ויש אומרים תשמיש המטה (טו) [י] (מ) וכן נוהגין (טור גס ר"י ואגור ומנהגים): כ' (מא) אין שאלת (טז) [יא] שלום (מב) לחבירו בת"ב והדיוטות שאינם יודעים ונותנים שלום משיבים להם בשפה רפה ובכבוד ראש: כא' ייש מי שאומר שלא ילך ויטייל בשוק כדי שלא יבא לידי שחוק וקלות והתול: כב' [יב] "מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב עושין * במקום שנהגו שלא לעשות (יז) (מג) אין עושין ובכ"מ ת"ח בטלים וכל הרוצה לעשות עצמו ת"ח לענין זה (מד) עושה (מה) ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות (מו) 'מותר * ע"י אינו יהודי אפי' בביתו ופרקמטיא להרויח ולהשתכר ב"מקום שנהגו

ה' הגה' מדרכי דמ"ק
ו טור גס אפי'
הרא"ש מל' החוספ'
ושכ"כ רמב"ן ז' חוס'
ורושלמי וכו'
הפוסקים ה' כל זו
פ' משנה פסח' ג' ד'
וכרשב"ג חוס'
י רוקח כ' רשב"א
בתשובה

באר היטב

(יג) היהודים. ונ"ל דאם הרבה א"י עוזרים שם מותר מ"א: (יד) משום. ועיין סי' תרט"ז דאסור ליגע באשתו כאלו היא נדה ואפשר דה"ה בת"ב ד"מ. ונ"ל דביום יש להקל מ"א: (טו) וכן נוהגין. ומכריו השמש דברים שצנענה נוהג ד"מ ומנהגים. ופסק בשל"ה דאם נודמנה ליל טבילה צליל שבת זו טובלת ומשמשת דיש לסמוך על סברא הראשונה וכן דעת כל הגדולים וכ"כ המ"א דלא כמ"א: (טז) שלום. כתוב צ"ד סי' שפ"ה י"א דזה מה שאנו נוהגים שלום לא מקרי שאלת שלום שצמיהם ע"ש והמ"א חולק וכתב מנהגים שלום. מג"א: (יז) אין עושין. כדי שלא יסיחו דעתו מהאצילות מיהו כל מלאכה שאין בה שיהיו שרי דאין מסיח דעתו בכך מ"א

משנה ברורה

כשישע על העגלה או רוכב רכ"ך לחלוצו אף בדרך רחוק: (לג) מותרים בנעילת הסנדל. וטוב (מא) שאז יתן עפר במנעלים: (לד) לא יחלוצו וכו'. משום העכו"ם שמלעיגים עלינו: (לה) כ"א ברחוב היהודים. כתב המ"א נ"ל דאם הרבה עכו"ם עוזרים שם מותר וא"ר יידי להחמיר לענין רחוב היהודים אף באופן זה (מג) דהצו דלא להוסיף על המנהג. וצוה"ר הרבה מהמון מקילין באיסור נעילת הסנדל כל היום אף כשיושבין צדיהם (מג) ועוון גדול הוא דאף כשנקיל בזה צעת שהולך ברחוב שמאי שם עכו"ם מ"מ חייב כחצ' הח"א ההולכים צין העכו"ם ונוהגין ללבוש המנעלים אף שאין למחות בדם שיש גדולים המחמירים מ"מ אין לזה טעם דמה בכך שילעיגו עלינו בלח"ה מלעיגים עלינו ומ"מ אותן היושבים בחנות ודאי אסורים דאין ידעו הנכרים אם ילכו בלא מנעלים: יח' (לז) ונכון הדבר. ועיין לקמן סי' תרט"ז דאסור ליגע באשתו כאלו היא נדה ואפשר דה"ה בט"ב [כ"כ הד"מ] ומ"מ ביום (מד) יש להקל [מ"א]: (לח) אמרינן לנזירא. סחור סחור לנרמא לא תקרב: יט' (לט) מותר בכולן אפילו וכו'. דהא איתא צדייתא ומעלה על שולחנו ואינו מונע עצמו משום דבר והיש אסורים ס"ל דהוי שבת זו כקוצר ממו ברגל דנוהג ברגל דברים שצנענה ולפ"ז אסור ג"כ לרחוץ ידיו צממין שגם זה קרוי צנענא: (מ) וכן נוהגין. ומכריו (מה) השמש דברים שצנענה נוהג. אכן אם אירע ליל טבילה צצצת זו הביא המ"א גס השל"ה דיש לסמוך בזה על דעה הראשונה וטובלת ומשמשת ויש מחמירין גס בזה ועיין במ"א שכתב דכיון דבילה הוא מלות עונה יש לסמוך בזה על המחמירין והרמ"א שכתב דנוהגין לאיסור היינו במקום שאין כאן מלות עונה משא"כ בליל טבילה (מו) ע"ש צנ"א ועיין צדיאור הגר"א דמשמע מניה ג"כ דהוא מנדד להלכה כדעת המחבר וא"כ יש לסמוך להקל עכ"פ בליל טבילה: כ' (מא) אין שאלת שלום וכו'. וה"ה לומר לו כפרא טבא (מו) נמי אסור. וה"ה לשלוח דורון לחבירו בט"ב אסור [אחרונים]: (מב) לחבירו בט"ב. ולע"ה טוב (מח) שידיע לו שהיום אסור ליתן שלום ולא יהיה לו חיבה עבור זה עליו: כב' (מג) אין עושין. כדי שלא יסיחו דעתו מהאצילות ומטעם זה (מט) גס בלילה אסור במלאכה דהא גס בלילה מחויב להתאבל מיהו כל מלאכה שאין בה שיהיו שרי דאין מסיח דעתו בכך: (מד) עושה. ולא מיחוץ כיורא דהרואה אומר דמניעתו ממלאכה הוא מפני שלא נודמן לו מה לעשות: (מה) ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות. כגון צמדינתינו: (מו) מותר ע"י עכו"ם. אכן לננות

שער הציון

(מא) עט"ז: (מב) ר"ל דבלח"ה יש מפקפקים על המנהג שנהגו להקל כשהולכים צין העכו"ם עיין צצ"י: (מג) ומ"א הביא גס ר"ח שכתב יהא צדיא מי שעובר אחד מהחמשה עיניים כל היום: (מד) דדוקא ציה"כ שהנשים מקושטות לכבוד היום ויש לחוש לגירוי היזה"ר משא"כ בט"ב שהולכים בצגדים מנוולים ואם גס צמ"כ הולכים מקושטות יש להחמיר צו אף ביום כמו ציה"כ"פ [מחלית השקל] ועיין צסימן תרט"ז בט"ז דהוא מנדד להקל בט"ב נגיעה אף בלילה ואולי לא ראה הד"מ: (מה) כ"כ הד"מ ונ"ל דבמקום שלא נהגו להכריז אין להקפיד ע"ז [עיין בהלכה צרורה דמפקפק על עיקר הכרזה. וצפרט צמנינו דשכיחי לצינן]: (מו) בכלל קל"ז וע"ש עוד שכתב דנ"ל דה"ה צצא מן הדרך יש להקל שהרי אמרו צגמרא וסמכו על הפסוק לא תאונה יגו' שלא תצא מן הדרך וממלא אשתך ספק נדה ופירש"י שאז מתאווה לזיווג וא"כ צודאי שגם האשה מתאווה וכשתתאווה אז הוא מלות עונה וכו' והכל לפי מה שהוא אדם עכ"ל: (מו) א"ר וח"א וס"א: (מח) פמ"ג: (מט) מ"א וס"א:

הלכות תשעה באב סימן תקנד תקנה

לג באר הגולה

שלא לעשות מלאכה אסור ובמקום שנהגו לעשות מותר אלא שממעט שאפי' משנכנס אב ממעטין מלישא וליתן: הגה ולא נהגו באיסור מלאכה כ"א עד חלות (מנהגים) ונהגו להחמיר עד חלות ככל מלאכה שיש בה שיהיה קצת אפילו מעשה הדיוט אבל דבר שאין בה שיהיה כגון הדלקת נרות או קשירה וכדומה מותרת ולחלוצ הפרות טוב לעשות ע"י אינו יהודי (מז) * אם אפשר (ית) צאנו יהודי: כג' ומלאכת (מח) * דבר (יט) האבד מותר כדרך שאמרו בחוש"מ: כד' (מט) כ"ל העושה (כ) [יג] מלאכה בת"ב אינו רואה סימן ברכה (ג) מאותה מלאכה: כה' (נא) כ"ל האוכל ושותה בת"ב אינו רואה בשמחת ירושלים וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה כ"ל האוכל בשר או שותה יין בסעודה המפסקת עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם:

תקנה דיני תפילין וציצית בט' באב. וכו' ב' סעיפים:

א (א) נוהגים שלא להניח (א) תפילין בת"ב שחרית ולא טלית אלא לובשים טלית קטן תחת בגדים (ב) בלא ברכה (ג) ובמנחה מניחים ציצית (ד) [א] (ד) ותפילין (ה) ומברכים עליהם:

שערי תשובה

באר היטב

עובדי כוכבים וכן מנהג פשוט בקוסטנדינא כ"כ בשכנה"ג ע"ש: [יג] מלאכה עשה"ט וע"י בשכנה"ג בשם מהר"י צרינא דר"י הגי' בס"ת שלו בט"ז והגיה צו הקופר טעויות עכ"ל וז"ל לפע"ד דאפשר שעשה כן שלא להשהות ספר שאינו מוגה או שהיה צריך אליו לקרות צו היום. ונראה דמי שנחמדש לו איזה חידוש אין לכתוב בת"ב אע"ג דבש"ה כתבו להחמיר שאני ת"ב דשמחה היא לו כשכותב חידושי תורה וגם אינו רק יוס' א' ואין חשש שיטעם:

[א] ותפילין. עשה"ט ועיין בשו"י ח"צ סי' כ"ג שהביא דברי מהר"ל לחלוק אחר קדושה ול"ח כתב לחלוק קודם תפלת ערפת וכ"כ בשכנה"ג שכן היה נוהג וגם הביא דברי גיסו צא"ו והוא הכריע במהר"ל וכתב שכן נראה הסכמת המג"א ומג"ד ע"ש. ועיין לעיל סי' ל' בזה"ט מזה ועיין בר"י מתשובת הרמ"א שהנהגין להניח תפילין בת"ב בצוקר אף דבשאר ימים חולק ע"י דכיון דנוהג להניח בצוקר יש להניח גם של ר"ת. ובר"י י"ש דברי הרמ"א ע"פ סודן של דברים וע"ש מ"ש בהלק"ט ח"צ סי' קל"ט שהאר"י לא היה מניחם לא ראיתי כן כו' אף המקובל מהר"ש שרעב"י היה מניח דרש"י ודר"ט דמי אצלו וכת"ב בצוקר ואמר שהמעמיק בסודו של דבר יראה שכן עיקר ועיין בית דוד סי' של"ו ודבר משה סי' ל"ח וע"י בתשובת כנה"ג לא"ח ח"צ א"ס יש מילה ומלין קודם חלות והסנדק לבש טלית גדול אין למחות בידו ע"ש. ועיין בשו"י ח"צ סי' ל"ז בת"ב שנדחה וחולה שאין צו סכנה כ"כ החטנה עד אחר חלות ונחלש עד שזוה הרופא שלא יתענה יותר והורה המורה שיתפלל מנחה גדולה ואח"כ יאכל ולפי שהתפלל בידיו שכתב להניח תפילין והשיב דיפה פסק המורה שיאכל אחר מנחה גדולה כיון שנדחה א"כ להשלים אפילו בחולה קצת וכן נהגתי להורות ביולדת חוק למ"ד או

ביאור הלכה

משנה ברורה

* אם אפשר וכו'. וז"ע הא' בס"ס תקל"ג החירו משום שהוא דבר האבד ובאצד החירו בעטף שאח"כ אף באפשר ע"י כותים ואפשר דמיירי הכא בענין שאינו דבר האבד [אם ימחין עד אחר חלות] וגם מהגר"א משמע דמשום דבר האבד מחירין לענין חליצה אף באפשר ע"י עכו"ם. וכ"כ ג"כ בספר מטה יהודה: * דבר האבד וכו'. עיין מה שכתבנו לענין יריד או שירות מהם ע"י עכו"ם [אבל לא ע"י עצמו דמסיח דעתו מאבילות] אפילו קודם חלות וכ"ש למכור דהוי דבר האבד כמש"כ צו"ד סימן ש"פ ס"ז לענין אבל: כד' (מט) כל העושה מלאכה וכו'. היינו אפילו (נב) במקום שנהגו לעשות ואפילו לאחר חלות ומשמע מגמרא דוקא כשקובע עצמו למלאכה ומסיח דעתו מהאבילות. וע"כ אף שמוחר לישא וליתן אחר חלות (נג) לא ימשוך בעסקיו כדי שלא יסח דעתו מן האבילות: (ג) מאותה מלאכה. כלומר מאותן (נד) מעות שמרויח מאותה מלאכה: כד' (נא) כל האוכל ושותה וכו'. אפילו (נה) מעוצרת או מניקה או שארי אנשים שהם חלושים בטבען (נו) ומנטערים מהתענית [אם לא מי שהוא חולה באמת וכדלעיל בס"ז וע"ש בזה"ה] וכדאי הוא בית אלהינו להנטער על חורבנו עכ"פ יום אחד בשנה:

א (א) נוהגים וכו'. ע"פ המדרש בנע אמרתו דע פורפירא דיליה [זה הטלית] השליך משמים ארץ תפארת ישראל זו תפילין: (ב) בלא ברכה. ומ"מ אם פשטו צלילה (א) י"א שצריך לצנך עליו בצוקר: (ג) ובמנחה. שאז הציחו אש במקדש ותם עונך כמה ששפך הקב"ה חמתו בעצבים ואצנים [הגר"א] וי"א כדי (ב) להראות נחמה בצאכלינו צו ביום וכל זה הוא לכו"ע. רק לענין תפילין משום שהוא מילתא דחליא צמנהגא בעלמא (ג) אבל כל החמשה עניים אין מצטלין כל היום: (ד) ותפילין. והרגיל להניח תפילין של ר"ת יניח גם עתה [אחרונים]: (ה) ומברכין עליהם. ונראה דזהו שלא לקרא עתה פרשיות ק"ש וכן פרשת קדש דהלל כעת (ד) הוא רק כקורא בחזרה

שער הציון

(ג) שע"ת ועיין בזה"ט דאף פרקמטיא אסור אפילו ע"י עכו"ם משום דהוי פרקוס: (גא) אחרונים: (גב) אחרונים: (גד) מ"א וה"ה שלא יקבע עצמו למלאכה עד שיסיח דעתו מן האבילות [דה"ח]: (נד) א"ר בשם תניא: (נה) וכדלעיל בס"ה: (נו) ואין יכול לפדותו צממון: (א) פת"ע: (ב) סדה"י: (ג) כל הפותקים: (ד) דאף כמה שהביא הנה"ט סק"א לענין נקר בשם מהר"מ גלאנטי ערער עליו בספר נזק עולם וכ"ש בה ונחנס תמה השע"ת על השטת יעקב דלמה לא יקרא ק"ש קודם ערביה ע"ש דשם הלל היה מצע"י ואסור צמ"ת:

הלכות תשעה באב סימן תקנה תקנו תקנז

ב יריש מי שנוהג לשכב בליל ת"ב (ו) מוטע על הארץ יומשים אבן תחת ראשו: הגה ויש לאדם להטעור צענין משכבו בליל ת"ב שאם רגיל צ"ב כריס לא יסכב כי אם באחד (תוס' סוף תענית) ויש צני אדם משימים אבן תחת מראשו ויהיה זכר למה שנאמר ויקח מאבני המקום שראה הסורבן (מרדכי דמועד קטן) (ז) מיהו עוברות שאין יכולין להטעור אינן חייבות בכל אלה (תוספות) וימעט אדם (ח) מכבודו והנחתו צ"ב בכל מה שאפשר:

תקנו תשעה באב שחל ביום ראשון. ובו סעיף אחד:

א * ליל תשעה באב שחל באחד בשבת (א) כשרואה הגר אומר בורא מאורי האש ואין מברך על הבשמים (ב) ובליל מוצאי תשעה באב (א) [א] (ג) מבדיל על הכוס (ד) ואינו מברך לא על הגר (ה) ולא על הבשמים:

תקנו לומר נחם ועננו בתשעה באב. ובו סעיף אחד:

א (א) * בת"ב אומר (ב) * בבונה ירושלים (א) [א] נחם ה' אלהינו את אבלי ציון וכו' (ג) ועננו שיערי תשובה

באר היטב (א) מדביל. והנשים שאין יודעות להתפלל ולא הבדילו בתפלה צריך כל איש להזהירן שציוס התענית לא יעשו אש לבשל לצורך הלילה עד שיאמרו המדביל צין קודש לחול של"ה. ומי שמתענה ב' ימים ישמע בליל יו"ד הבדלה מאחרים ואל ימחין עד ליל ג' דאקרוצי אבדלתא לשבתא עדיף טפי מט"מ. ואי ליכא אחר יתן לתינוק לטעום מ"א. וכחז ט"ז דיבך על האור קודם שקורין איכה דבאיכה כתיב במחשכים הושיני ומ"מ אם שכת מברך אח"כ ע"ש:

(א) נחם. ואם שכת צונה ירושלים יאמר אותו אצל ועל כולם צ"י שילבש תפילין קודם התחלת ערביה וקרא בהם ק"ש כמו שנהגין לעשות בתפילין של ר"ח: ציוס הבדלה זו ע"ש. ועיין בגן המלך סי' קמ"ד שדעתו שאין מדביל על הכוס במוצאי ת"ב לבחלה רק אם שכת להבדיל בתפלה בליל ת"ב (ויל"ל שגם במוצאי ת"ב לא הבדיל בתפלה שאל"כ היה די בזה [לדידה] ובכ"ג נחמא טפי שיבדיל על הכוס משיחור להחפול י"ח ברכות ע"ש ואין המנהג כן רק כמ"ש צ"ע להבדיל במוצאי ת"ב על הכוס ואין מדבילין במוצאי ת"ב בתפלה כלל כיון שהבדיל אחמול בתפלה ונראה דאפילו שכת אחמול להבדיל בתפלה א"ל להבדיל עמה בתפלה בחלף שעתא ואין לו להפסיק עמה בתפלה ובמה שמדבילין עמה על הכוס סגי בהכי וע"ש בגן המלך שחולק על שכת"ג שמתיר להרים בת"ב והוא כתב שאסור משום תענוג כו' וממ"ש המג"א שם הלכנו משמע דוקא צ"ע אסור דהוי תענוג להשיב נפש יתירה אצל בשאר ימים לא ע"ש:

[א] נחם. ענה"ט וכחז צ"י שכתוצה נכה"ג חלק ב' פסק ע"ש דלא דמי ליה"כ כו' ובשנוי הלכט כתב דצין צ"ב וצין צ"ב האוכל אינו מוכיר

משנה ברורה

ביאור הלכה

* בבונה ירושלים. עיין מ"ב והנה המ"א העמיק בשם אטוריהם שיאמר (ה) א"ל להחמיר בזה וישן על המטה: (ז) מיהו עוברות וכו'. וה"ה (ו) באדם חלוש וכו': (ח) מכבודו ומהנחתו. אסור לעשן טיטון (שקורין רייכערין) אפילו צ"ב לומות וכו' צ"ב [כנה"ג] והחמיר מאד עד שכתב שמי שמעשן צ"ב היה ראוי לנדותו ויש מאחרונים שמקילין וע"כ מי שדחוק לו שמורגל צו ציור יש להקל אחר חלות צננא בחור ציור וכו' צ"ב צע"ת צסימן תקנ"ט סק"ג:

א (א) כשרואה הגר וכו'. דזה אין טעון כוס ואין צוה משום תענוג (א) כמו שיש צע"ת. ויבך על האור (ב) קודם שקורין איכה דבאיכה כתיב במחשכים הושיני וע"כ יבך תחלה על המאור וגם שיהנה (ג) אח"כ מאורו כשקורין איכה (ד) ואם שכת לצרך יבך אח"כ בלילה כיון שהחיוצ עדיין עליו: (ב) ובליל מוצאי וכו'. ובליל ט"ב מדביל בתפלה ואע"פ שאין יכול להבדיל אז על הכוס ואם טעה אז ולא הבדיל בתפלה (ה) א"ל לחזור כיון שיבדיל על הכוס במוצאי ט"ב. והנשים שאין יודעות להתפלל ולא הבדילו במוצאי שכת בתפלה צריך כל איש להזהירן (ו) שציוס התענית לא יעשו אש לבשל לצורך הלילה עד שיאמרו המדביל צין קדש לחול: (ג) מבדיל על הכוס. וא"ל להבדיל בתפלה כיון שהבדיל מאחמול ואפילו שכת אחמול להבדיל בתפלה ג"כ נראה דא"ל עמה להבדיל בתפלה שכת חלף שעתא וסגי בזה שיבדיל עמה על הכוס [שע"ת]. איתא במהרי"ל כשהתשיך צריך צפ"ה והבדלה א"כ משמע שמומר להבדיל על היין (ז) ומשמע שמומר לשמות בעצמו וא"ל ליתן לתינוק [דגול מרצנה]: (ד) ואינו מברך לא על הגר. אפילו (ח) לא צריך על הגר במוצאי דאין מברכין על הגר אלא במוצאי צומן שנבדל: (ה) ולא על הבשמים. דמשום נפש יתירה היא ג"כ צ"ב צ"ע דוקא וכלעיל צסימן רצ"ט ס"ה:

א (א) בת"ב אומר וכו'. מסתימת המהצור משמע דדעתו שיאמרו בכל התפלות (א) וכן הוא המנהג בירושלים אצל במדינותינו המנהג כמו שכתב הרמ"א: (ב) בבונה ירושלים וכו'. לפי שהיא מענינא ואם שכת (צ) אומר בעצודה דהיינו קודם ותחזינה (ג) וא"ל לחתום בצורך מנחם צין אלא ותחזינה עיינו עד סוף הברכה: (ג) ועננו בשומע תפלה. היינו ליחיד אצל הש"ץ אומרה ברכה צפני ענמה צחתימה

צין

שער הציון

(ה) שכל חיליהו כדי לנחם גם ידי ר"י ורצון דבחייתא כמו שכתב הגר"א והלא לא אמר אלא ביכול כדאיתא בגמרא דף ל' ע"ב: (ו) וכן מוכח לטעם הגר"א: (א) מלשון ט"ז משמע דס"ל דאין להרים צע"ת צ"ב משום תענוג וממג"א משמע דס"ל דדוקא צ"ב אסור משום דהוי תענוג להשיב נפש יתירה וממג"א משמע דס"ל דהט"ז עיין צע"ת: (ב) ט"ז: (ג) ת' מהר"י צרנא: (ד) ט"ז: (ה) יד אפרים: (ו) של"ה: (ז) ואף שצסימן תקנ"א ס"י כתב רמ"א שאם יש תינוק יתן לתינוק מ"מ לילה זו קילא [דגמ"ר]: (ח) ח"א: (א) ברכי יוסף ופר"ח בליקוטיו: (ב) עיין צה"ל: (ג) כי היא הברכה ענמה דצין ירושלים שדא היא דאלא"ה הו"ל חתימה בשמים:

הלכות תשעה באב סימן תקנז תקנח

לד באר הגולה

בשומע תפלה ואם לא אמר לא זה ולא זה (ד) אין מחזירין אותו: הגה והמנהג פשוט שאין אומרים נחם רק בחפלת (ב) מנחה של ח"צ לפי שאז הצינו במקדש אש ולכן מתפללים אז על הנחמה (רוקח ואבודרהם) מי שאכל בת"צ יאמר נחם (ג) (ה) צברכת המזון (מהרי"ל):

תקנח במוצאי תשעה באב אין אוכלין בשר. ובו סעיף אחד:

א * בט"ב לעת ערב הצינו אש בהיכל ונשרף עד שקיעת החמה (א) ביום עשירי ומפני כך * מנהג כשר (א) [א] (ב) * שלא לאכול בשר ושלא לשנות יין בליל עשירי ויום עשירי: הגה ויש מחמירין (ג) * עד [ב] חלות היום ולא יותר (הגהות מיימוני) אם חל ת"צ בשבת ונדחה ליום א'

שערי תשובה

באר היטב

מעין המאורע ע"ש ובספר בית יהודה חלק ב' הסכים לדברי רמ"א שיאמר נחם צהמ"ז אף מי שנהג שלא לאומרו כ"א צמנחה ע"ש. ועיין בא"ר שדעתו נוטה שלא לאומרו צהמ"ז דגם ביוה"כ ס"ל להט"ז ומג"א דעיקר שאין לאומרו ע"ש:

[א] שלא. ענה"ט ומ"ש בשם הכנה"ג וע"ש צנה"ג דמתיר בליל טבילה או יוצא לדרך או בא מהדרך ע"ש. ומ"ש צה"ט אצל מי שמחננה כ"י כ"כ בא"ר דמשמע דהמחננה גם ב' מ"מ אין למנוע ליל י"א: [ב] חלות. ענה"ט וכתב במח"צ שיראי ה' נהגו להחמיר כל היום כ"י. וכ"כ בא"ר דמנ"ח משמע להחמיר כל היום וכן ראוי לעשות לח"ח ופרושים. ויולדת אף שמחננה אחר ו' מותרת בליל י' צב"ר ויין ומכ"ש צט"צ שנדחה ומחננה שמוחלת בלילה צב"ר ויין ע"ש. והנהגין שלא לברך שהחיינו מ"י בחמץ גם בליל יום עשירי אסור ואם רוב אנשי העיר אוכלים בשר בליל עשירי

לאכול בשר ומכ"ש שלא יהיה שם כלי שיר עד אחר חלות יום עשירי מ"א ע"ש ועיין בשו"ת חות יאיר סי' ע'. והגאון מהר"ש מפראג פסק כשחל ת"צ ביום ה' והמחנה היא בשבת החיר בליל [ה] [ו'] להחמיר וכלה ולאציהן לאכול בשר ולא לשאר בני סעודה ואין להתענג אפילו משאר מאכלים וכנה"ג כתב טוב שלא לשמש מטתו ליל יו"ד. אצל מי שמחננה גם בעשירי אין צריך להחמיר בזה גם צ"א דעשירי גופא חומרא הוא אחרונים: (ב) חלות. וה"ה שלא לרחוץ ולספר ולכבס

ביאור הלכה

קודם ועל כולם והוא תמוה דצירושלמי שהוצא צ"י ור"א ש' איתא דכל שהוא להבא אומרו בעבודה ע"ש ורק היכא דהוא הודאה על העבר אומרו בהודאה וא"כ חפלת נחם שהוא צקשה על להבא מקומה בעבודה וכבר עמד הט"ז בזה וכתב דהוא ט"ס וכ"כ המטה יהודה ואף בא"ר י"שנו בדומה כבר כתב המאמר מרדכי דהאמת עם הט"ז דכן הוא מוכח לשון הירושלמי (ומה שהביא הא"ר בשם הרש"י שעל הרי"ף ידוע שאינו מפירש"י ע"ש) וכן הוא להדיא ברבנו ירוחם שאמרו בחפלת רצה וע"ש שסיים לדינא דלא כמ"א. וחיפשי ומלאכי צעוד שני ראשונים הלך המה הרא"ה [בחידישו] על הרי"ף דמסכת חענית] והריטב"א בחידושו שכתב בהדיא דלהירושלמי ז"ל בעבודה וא"כ אף דנהגו עלמא לכתחלה לומר צבונה ירושלים כמו שכתב הרי"ף והרא"ש מ"מ אם שכת אומר בעבודה ששם הוא מקומה מן הדין. והנה הט"ז כתב מסקנת ענינו דאם שכת צבונה ירושלים יאמרנה בש"ת אצל במטה יהודה כתב כדבריו דיאמר בעבודה ששם היא עיקר מקומה שנתקנה לכתחלה וכן נראה מוכח מהריטב"א שמתקפק על עיקר המנהג ששינו לומר צבונה ירושלים ולא בעבודה אף שסיים שאין לשנות המנהג ועכ"פ צדיעב צודאי נכון לנהוג כדעת מטה יהודה וכן בא"ר דחה דברי הט"ז ע"ש וע"ש עוד במטה יהודה שכתב צדיעב אם הוכיר בש"ת אין צריך להוכיר עוד בעבודה:

* שלא לאכול בשר. אצל חזשיל של בשר מותר [מאמ"ר] עוד כתב שם לענין כוס של צהמ"ז אם דרכו תמיד לברך על כוס יין מותר גם בלילה זו ע"ש: * עד חצות היום. עיין במ"צ דה"ה לענין רחילה במרחץ ומספורת כ"כ האחרונים בשם רש"ל ובמאמ"ר כתב דמסתימת מרחץ ומור"ם כאן וכן ממ"ש לעיל סימן תקנ"א ס"ד משמע דאף ממנהג כשר לא אסור אלא

בליל טבילה או יוצא לדרך או בא מן הדרך: (ג) עד חצות היום. וה"ה שלא (ה) לרחוץ במרחץ ולספר ולכבס עד חלות וכשחל ט"צ ביום ה' שאז יום עשירי הוא ע"ש מותר בכל זה לכבוד שבת:

אצל

שער הציון

(ד) עיין בט"ז שמתקפק בזה ודעתו דשכ ואל תעשה עדיף אצל הרבה פוסקים ראשונים [הגהות אשרי משם א"י] ואשכול ומהרי"ל והפרד"ס לרש"י סי' קס"ג וסק"ה) והרבה אחרונים הלבוש ומט"מ וא"ר והמאמר מרדכי הסכימו לאומרו וכן הח"א כתב שנהגין לאומרו: (א) גמרא: (ב) מ"א ויד אפרים: (ג) מ"א וכן מסיק א"ר ע"ש: (ד) ונדחה י"ל להקל [פמ"ג]: (ה) אחרונים בשם רש"ל:

הלכות תשעה באב סימן תקנח תקנט

(ג) [ג] מותר לאכול בשר ויין יום ב' (ד) אבל בלילה (ד) [ד] אסור (ה) מפני אצילות של יום (מהרי"ל):

תקנט מנהגי ת"ב ודין מילה בתשעה באב. ובו י' סעיפים:

א אם חל תשעה באב במוצאי שבת (א) אין אומרים צדקתך במנחה בשבת: הגה ומדליין בלילה בתפלה כשאר מו"ש (הגמ"ר הל' ט' באב) ואם שכח מלהבדיל ע"ל סי' רצ"ד ס"ג. ומתפללים בנחת ודרך בני באצלים (ב) וכן עושים בקריאת איכה (הג"ה) וצ"ל איכה מגזיה קולו יותר (מהרי"ל) וכשמגיע החזן לפסוק השיצו אומרים אותו הקהל בקול רם ואח"כ מסיים החזן וחוזר הקהל ואומרים השיצו בקול רם (ג) וכן החזן (הגהות מיימוני): **ב** בליל ט' באב (ד) (מתפללים (א) ערבית (ה) ואומרים איכה וקינוט) (הגהות מיימוני ומהרי"ל) ואומר אחר קינוט ואיכה סדר קדושה ומתחיל (ו) מואתה קדוש יואם חל (ז) [א] במ"ש (ז) אין אומרים ויהי נועם: הגה (ח) ולא למנחת נגינות (ט) ולא ויתן לך (כל זו) ומסירין הפרוכת מלפני הארון על שם בלע אמרתו (מנהגים): ג' ליל תשעה באב ויומו (י) יושבים בבית הכנסת (ג) [ג] (יא) לארץ עד תפלת המנחה (ועכשיו נהגו ליטב על ספסליהם

א טור וז"כ אשר"י והגהות אשר"י בסוף חזקוני והמדרש ב"ר מ"ק ב טור ג סט ובשם רב אהרן גאון ורמב"ם נסים וש"ס ד הגהות מיימוני בשם מהר"ם ומהר"ם הגרפמיס

שערי תשובה

ואחד נהג שלא לאכול אך לא קיבל בנדר רק נהג מנהג בעלמא ואירע ששלמו לו יום ל' של אבל בשבוע שחל ט"ז ויש לו יום נוסף שלם נגלה מותר לנגלה בליל עשירי כיון דרוב העיר אין לה חומרא וז' דגם הוא לא נהג אלא באצילות ובהגמ"י מיקל בכל גזונא בתפלות ע"ש. ומ"ש בשם מג"א כשחל ביום וא"ו כ' ומותר להספיד בשחרית ע"ש וז"ל בא"ר ס"ס חקניט ורמב"ם חקניט חקניט סעיף ט"ז מפורסם. וז"ל בשאלות יעב"ץ ח"א סי' ק' וא"ו ע"ש: [ג] מותר. עיין בה"ט וכתב בשכנה"ג שכתב בשבועה שאף אם הרוצים להתענות בני ימים דוקא ה' עינים אבל לנטול עצמו מד"ת או שלא להניח ציצית ותפילין אין לו רשות לנטול ע"ש ואף המתענה עשירי אם חל ט"ז בשבת ונדחה א"ל להתענות יום י"א עיין פ"מ: [ד] אסור. עשה"ט וכתב מח"צ בשם זרע אמת שלהספיד מותר בליל [מוצאי] ט"ז שנדחה ואף אם נהגו שלא להספיד הוא מנהג בטעות וא"ל התרה ואף מי שירצה להחמיר בזה ג"כ מ"מ אין להחמיר למוהל שצריך לילך לעיר אחרת למוהל למחר מותר להספיד בליל עשירי של ט"ז דהו' לנטול המילה כדי שבהגיע לעיר אחרת יהיה פנוי לקיים מצות מילה מיד ע"ש:

[א] במ"ש. ועיין בא"ר ופ"מ דבמקום שאין מאריכין טוב שלא להשכים בענין שישהו באמירת הקינוט סמוך לתחילת היום: [ג] לארץ. עשה"ט ומותר מהרי"ל שיצא להדיא ע"ג קרקע וע' לעיל סי' חקניט בשם מהר"ם

ביאור הלכה

בבשר ויין אבל לענין רחיצה ותפלות לא החמירו ומאמרי להרב השו"ר שהתיר ג"כ עכ"ל ומ"מ קשה להקל בזה שכמה אחרוני זמנינו העתיקו ד"ו למעשה:

שער אריה שע"פ הקבלה אין ליטב להדיא רק יפסיק בנגד שאינו לבוש צו משנה ברורה

(ד) אבל בלילה אסור וכו'. היינו רק באצילות בשר ושחיית יין (ו) אבל בתפלות מותר לכו"ע: (ה) מפני אבילות של יום. משמע דרך בזה מפני אצילותו של ט"ז מחמירין גם בלילה שאחריו דהוא כמו (ו) בין המצרים דיש אנשים שמחמירין על עצמן מבשר ויין אבל בשאר חזקוני אין להחמיר בזה:

א (א) אין אומרים וכו'. מידי דהוי אר"ח שחל להיות באחד בשבת שא"ל לו"ץ בשבת דט"ז נמי איקרי מועד: (ב) וכן עושים וכו'. ויפסיק בין כל פסוק (א) מעט ודין כל איכה יותר מעט ופסוק האחרון שצ"ל איכה אומר בקול רם. ולענין ברכה לפנייה עיין לעיל בסיומן ח"א סוף ס"ח"ה צה"ה וצמ"צ סס. וטוב שיחיד (ב) יקרא איכה גם ביום: (ג) וכן החזן. ואח"כ חוזר החזן ומתחיל וכו' ד' מה היה לנו אי הביטת וראה את חרפתינו אי מה היה לנו וכן חולק כל הפסוקים אמעיתן באוי וסופן באמה"ל [ד"מ]: **ב** (ד) מתפללין ערבית. בתפלה. ואומר קדיש שלם דהיינו עם תתקבל (ג) אחר תפלת ערבית. ואם חל צמ"ש אין מצרכין הצנים [צמקום שנהגין בזה מהרי"ל]: (ה) ואומרים איכה וקינוט. ואפילו כשהוא צחיד [ח"א]: (ו) מואתה קדוש. ולא יאמר וצא לציון גואל שאין גאולה בלילה ולא ואני זאת צריתי שנראה כמקיים צרית על הקינוט ועוד דאסור צד"ת ולא שייך לומר ולא ימוש מפך [טור]: (ז) אין אומרים ויהי נועם. לפי (ד) שעיקרו נתיסד על הקמת המשכן ועמה נחשב: (ח) ולא למנחת וכו'. שאינו (ה) מסדר היום ואסור: (ט) ולא ויתן לך. שאינו (ו) זמנו צמ"צ: ג' (י) יושבים וכו'. דומיא דאבל שיושב ע"ג קרקע כל שצעה ומ"מ אינו חמור כ"כ כמו ה' עינים ולכן לא צ"ל כל היום: (יא) לארץ. היינו אחר שענו ברוך ד' המצורך וכו' דהו' צריך (ו) להיות בעמידה ועיין (ח) באחרונים דמות

שער הציון

(ו) שע"מ: (ו) עיין צמ"י ולשון הרמ"א שכתב בשלשון אסור מגומגם קצת דאף ליל עשירי ממש רק מנהג כשר כמ"ש בטור אבל מדינא מותר כמו שכתב הגר"א וכ"ש בזה עיין פרי"ם מה שכתב בליקוטיו: (א) מהרי"ל: (ב) שלי"ה: (ג) אבל אחר איכה עד למחר אחר יציאת צה"כ קדיש בלא תתקבל דלקמן צה"ה: (ד) סמ"ק ועוד טעמים עיין צמ"י וביאור הגר"א (ה) הגר"א: (ו) ג"ז סס: (ז) א"ר: (ח) מ"א ופמ"ג ע"ש:

הגהות ותיקונים: א ס"ט:

הלכות תשעה באב סימן תקנט

לה באר הגולה

ה' הראשון בסוף
תענית ממדרש
איכה רמתי * (עוד)
נר א' להדליק
ממנו נר החון
אם נבה הגהות מ"י
ד טור והמדרש
ב"ש מ"ק והרמב"ם
והגהות אשכנזי
ז מ"ס פ"ח וכו'
הרמב"ן ב"מ ח"ה
והטור ח הראשון
בסוף תענית בשם
ה"ר מ"ס טור י' שם
וכ"כ המדרש ל"ב הדעות וש"פ

(יב) מיד אחר (ד) [ג] שילאו מזה"כ שחרית (יג) ומאריך עם הקינות עד מעט קודם חלות (יד) ה' אין מדליקין גרות בלילה (טו) כ"א * נר (ה) א' לומר לאורו קינות ואיכה: ד (טז) אין אומרים (ז) תחנון (ולא סליחות) (הגהות אשכנזי) בט"ב ואין נופלים על פניהם (יז) משום דמקרי מועד: הגה וקורין (י) צמורה וקורין כי תוליד צנים ומפטירין צרמיה (ח) (יח) אסוף אסיפס וכל הקדישים שאומרים אחר איכה עד שיואלים למחר מזה"ה אין אומרים מתקבל ואין אומרים אל ארך אפים (טור ומנהגים) (יט) ולא למנחת (מנהגים) (כ) ולא פטוס (ט) הקטורת (מדרש) (כא) ואין לריך לשנות מקומו צ"ב: ה' בשעת הקינות (כב) אסור לספר דבר ולצאת חוץ כדי שלא יפסיק לבו מן האבל (כג) וכל שכן שלא לשוח עם העובד כוכבים (ונוהגין לומר קצת נחמה אחר הקינות לפסוק צנחמה) (הגהות מיימוני): ו' (כד) אם יש (י) אבל בעיר הולך בלילה לבית הכנסת וגם ביום עד שיגמרו הקינות: ז' אם יש תינוק למול מלין אותו (כה) אחר שגומרים הקינות ויש ממתנין למולו

שערי תשובה

צו להקרקע ע"ש: [ג] שילאו. עבה"ט ולענין לשפות טו"ן דעת השכנה"ג להחמיר וענין לעיל ס"י * יש מקילין וענין הר הכרמל ס"י י"ט ונראה דיש להקל אחר חלות וצנעה בתוך צחו. ועי' צמח"צ ס"י מקנ"ד שאף אם התפללו ערבית מבע"י אין לנעול עד הלילה ממש וענין צ"מ ריש ס"י מקנ"ד דגם בן השמשות אסור וה"ה חורה לאסור עד לאח הכוכבים. אין לילך יתק צמח קידוש לצנה ע"ש: [ד] תחנון. עבה"ט ועי' בא"ר אם חל ע"ב צנח"ה

איכה וקינות רק ישמעו מהש"ן מ"א. וע"ז כתב דכל הקהל צריכים לומר הקינות דמה יועיל אמירת החון לחוד ע"כ נראה דכל שכונה יהיה נר אחד שע"י הדוחק יוכלו לומר קינות לאורו ע"ש. ובאר היטב כתב דמ"ש כ"א נר אחד היינו דוקא בצניסת הלילה אבל בשעת קריאת איכה וקינות יכולין להדליק כל אחד נר ע"ש. מהרי"ל היה נותן ריוח בין כל פסוק ופסוק מעט. ובין כל איכה יותר מעט. ופסוק אחרון שצכל איכה אומר בקול רם. וטוב שיחיד יקרא איכה גם ציוס של"ה: (ו) תחנון. ואומרים מזמור לתודה כ"ש צעט"צ וכתב א"ז וכן הגהיג זקני הגאון ז"ל דלא כהגמ"ג ועסקי"נ נ"א. וא"א שיר מזמור לאסף. כתב הט"ז ונ"ל דמותר לעשות הספד על חכם שמת ולישע ע"ג קרקע צט"צ ואפי' אחר חלות ע"ש. וכ"פ צמח"צ דבר שמואל ס"י ט' ע"ש: (ז) צמורה. יש לצרך ברוך דיין האמת קודם שקורא צמורה בלא שם ומלכות מ"א ע"ש: (ח) אסוף. צניגון איכה: (ט) הקטורת. וכ"ש שאין אומרים סדר הקרבנות הכתובים ססי"א: (י) אבל

משנה ברורה

הקטרת. ללא מיקרי סדר היום (טו) שאין כל אדם אומר אותו. אבל מזמור לתודה אומרים (טז) שהוא בכלל סדר היום: (כא) וא"צ לשנות מקומו. שדיינו (יז) צמה שאנו מראין סימני אבילות צמה שאנו יורדין מהספסלין ויושדין על הארץ: (כב) אסור לספר דבר. וכ"ש שרע עלי המעשה (יח) צמה שקצת נוהגין קלות וזורקין זה לזה ציהכ"נ. ועון גדול הוא לאפילו שלא צט"צ אסור להראות קלות ציהכ"נ וכ"ש צט"צ ובשעת קינות שעס ישראל מקוונים על צית ד' שנחרב ועל עמו שנפזרו בכל העולם: (כג) וכ"ש שלא לשוח וכו'. דבזה ודאי מסיים דעתו מן האבילות: ו' (כד) אם יש אבל בעיר וכו'. היינו אפילו תוך ג' ימים ואף דשאר אצל אסור לצאת תוך ג' ימים אפילו לצית אצל אחר (יט) הכא כיון דכולם אבילים קיל טפי (כ) יש מחמירין בצלל תוך ג' ימים והגר"ש קלוגר הכריע דצלילה שיש קינות מועטים לא ילך אצל ציוס שיש הרבה קינות וזער לו אם לא ילך שרי ואחר ג' ימים גם צלילה ילך לציהכ"נ. אונן צלילה (כא) יושב צייתו ולמחר (כב) לאחר הקצורה לדעת המקילין לעיל בצלל תוך ג' ימים גם הוא מותר ליכנס לציהכ"נ עד שיגמרו הקינות ואח"כ ילך לצייתו: ז' (כה) אחר שגומרים הקינות. דמלוא זו (כג) עושין אותה ישראל צמחמה ולכן אין מלין בשעת קינות והספד: עד

באר היטב

(ד) שילאו. דהולכין על הקצרות והיו עד חלות דלא רשאי לישב על הספסל מנהגים. וכתב הט"ז אצל שאר דברים דהיינו רחילה וסיכה ונעילת הסנדל וכו' ודאי אסורים עד הלילה כמו אכילה ושתייה והחון העם טועים והולכים אחר חלות צמח"צ ומחמירין ידעיה עושים כן ע"ש ועסי' מקנ"ד ס"ק א': (ה) אחד. ומהרי"ל כתב להדליק עוד נר אחד שאם יכבה נר החון ידליק ממנו. משמע שהקהל לא יאמרו איכה וקינות רק ישמעו מהש"ן מ"א. וע"ז כתב דכל הקהל צריכים לומר הקינות דמה יועיל אמירת החון לחוד ע"כ נראה דכל שכונה יהיה נר אחד שע"י הדוחק יוכלו לומר קינות לאורו ע"ש. ובאר היטב כתב דמ"ש כ"א נר אחד היינו דוקא בצניסת הלילה אבל בשעת קריאת איכה וקינות יכולין להדליק כל אחד נר ע"ש. מהרי"ל היה נותן ריוח בין כל פסוק ופסוק מעט. ובין כל איכה יותר מעט. ופסוק אחרון שצכל איכה אומר בקול רם. וטוב שיחיד יקרא איכה גם ציוס של"ה: (ו) תחנון. ואומרים מזמור לתודה כ"ש צעט"צ וכתב א"ז וכן הגהיג זקני הגאון ז"ל דלא כהגמ"ג ועסקי"נ נ"א. וא"א שיר מזמור לאסף. כתב הט"ז ונ"ל דמותר לעשות הספד על חכם שמת ולישע ע"ג קרקע צט"צ ואפי' אחר חלות ע"ש. וכ"פ צמח"צ דבר שמואל ס"י ט' ע"ש: (ז) צמורה. יש לצרך ברוך דיין האמת קודם שקורא צמורה בלא שם ומלכות מ"א ע"ש: (ח) אסוף. צניגון איכה: (ט) הקטורת. וכ"ש שאין אומרים סדר הקרבנות הכתובים ססי"א: (י) אבל דמותר להניח תחתיו שק או כר קטן. וגם יוכל (ט) לישב על ספסל נמוך למי שקשה לו לישב על הארץ: (יב) מיד אחר שיצאו מביהכ"נ וכו'. ר"ל דהולכין אח"כ לבית הקצרות כמו שכתוב בסוף הסימן ועם שיעור זה ימשך עד חלות דלא רשאי לישב על הספסל: (יג) ומאריך עם הקינות וכו'. כדי שלא יצאו לעשות מלאכה צמח ההוא: (יד) אין מדליקין וכו'. משום דכתיב צמחשכים הושיעני וגו': (טו) כ"א נר אחד. ולפי מנהגינו (י) שכל הקהל אומרים איכה בלחש עם החון וגם קינות יש להדליק נר אחד בכל שכונה שע"י הדחק יוכלו לומר קינות לאורו. ואין מדליקין נר חפלה ציהכ"נ (יא) צט"צ שחרית. ולמנחה מדליקין. ולצריח מילה (יב) מדליקין גרות בשעה שצדיקין התינוק למול: ד (טז) א"א תחנון וכו'. בשחרית משכימין קצת לציהכ"נ ואם עי"ז יגמרו לומר קינות זמן הרבה קודם חלות (יג) טוב שלא להשכים כ"כ: (יז) משום דמקרי מועד. דכתיב קרא עלי מועד וגו' ומ"מ מותר (יד) לעשות הספד על חכם שמת ולישע על גבי קרקע ואפילו אחר חלות דכל ההוא יומא קבוע לצביה והספד ולענין זה לא אשגיחין צמאי דקרו מועד: (יח) אסוף אסיפס. צניגון איכה: (יט) ולא למנצח. דכתיב שם יעקב ד' ציוס צרה ישגב וגו' ואין שייך לומר זה: (כ) ולא פטוס

(* נשתבש בדפוסים הקודמים וצ"ל בס"י תקי"א סק"ה. ע"ש. המגיה:

שער הציון

(ט) פשוט דבאופן זה גם להמרי"ל מותר: (י) ט"ז וא"ר ע"ש: (יא) א"ר בשם מהרי"ל: (יב) פמ"ג: (יג) א"ר: (יד) ט"ז וש"א: (טו) מ"א: (טז) אחרונים: (יז) עיין צ"י: (יח) א"ר: (יט) מ"א וא"ר ומי"ט: (כ) מ"א בשם רי"ז ועיין בקרבן נחמאל צפרק אלו מגלחין אות ע"ג ובתענית פ"ד אות י"ז שהסכים כן לדינה וכן מלמד בספר ישועות יעקב: (כא) א"ר בשם מי"ט: (כב) המ"ט סתם הדבר דציוס מותר והא"ר ביאר דבריו דהיינו לאחר הקצורה והנה כ"ז הוא לשיטת המ"א וא"ר דאף תוך ג' ימים יש להקל אצל לדעת המחמירין דבתוך ג' ימים אסור כ"ש דציוס ראשון שהוא יום מר ודאי אסור: (כג) הגר"א:

אפי"רש לאפוקי (כו) עד אחר חצות ומברכים ברכת המילה (כו) * בלא בשמים (כח) (והמנהג כסדרא ראשונה) יואם היולדת מצויה במקום המילה יברך על הכוס [ה] * ותשתה ממנו (כט) היולדת והוא שתשמע הברכה ולא תפסיק בדברים בין שמיעת הברכה לשתיית הכוס יואם אינה שם יברך על הכוס ויטעים (יא) (ל) לתינוקות: ח * בעל ברית לובש (לא) בגדים אחרים אך לא לבנים ממש: הגה (לב) ואזי הבן והמוהל והסנדק כולם נקראים בעלי צרית (צ"י) * ומותר ללבוש (לג) בגדי (צ) שצח לאחר שגמרו הקינות (לד) וצאין למול התינוק אבל לא ילבוש לבנים (מהרי"ל): ט' יט' באב שחל להיות בשבת (יג) (לה) * ונדרחה ליום א' (יד) [ו] (לו) בעל ברית (לז) מתפלל מנחה (טו) [ז] בעוד *אפי"רש ואזיר מולדת הנריכה לאכול כדלפיל ס' תקנ"ד ס' י' טור בשם החו' דלא חיישין דלמא אפי' למסרך ולשמות אף עלא זה כיון שאינו דבר קטע מ' שם ז טור מעשה דברי יעב"ץ מהא דתניא א"ר אליעזר בר' דרוב חעניה י"ב

באר היטב

אין אסור כלילה ולמחר נכנס ויושב צה"כ עד שמסלימין הקינות: (יא) לתינוקות. צ"ח כתב דליתן לתינוק הנימול כמ"ש ס' תרכ"א ס"ג לענין יוה"כ אבל דעת רמ"א כיון שט"ז הוא דרצון לא מחמירין כ"כ ומוטב ליתן לתינוק גדול קצת שחייב לחנוכו בצרכה. מ"א: (יב) שבת. ואם הם עדיין חדשים וניכר הגיהוץ בהן נ"ל דאסור ללבושן כמ"ש ס' תקנ"ד ס' מ"א. ומותרים בכחונת לבן ואחר המילה פושטין בגדיהם. מהרי"ל: (יג) ונדרחה. אבל אם חל מילה צט"ז מסלימין מיהו מותרים לאכול כליל יו"ד בשר כמ"ש סימן תקנ"ח ס"ק א': (יד) בעל צרית. כולם בכלל כמ"ש ס"ח: (טו) צעוד. הוא מנחה קטנה מ"א ע"ש. וכחב מ"ט וה"ה פדיון הבן למהרש"ל דהוי סעודת מצוה שהאב והכהן לא ישלימו. וכחב המ"א בסי' תקס"ח ס"ק יו"ד דפשוט דמקום דמותר לאכול על הסעודה אינו חענית כלל ומותר אחר כך לאכול אפילו צצחו מיהו קודם הסעודה נ"ל דאסור לאכול צצחו מיהו הצעלי המנהג להשלים אפילו בחד מד' זומות שנדרחו וכ"כ הרדב"ז ומ"א דעכשיו נתפשט המנהג שרוב הסעודות עושין כלילה א"כ ציוס חענית ג"כ אין להקל ע"ש. [אבל צב' אליהו רבה דחה אותו בשתי ידי

שערי תשובה

מילה אומרים יוצר צמילה: [ה] ומשתה ממנו היולדת כו'. עין דברי יוסף ס' י' לישב מיו"ד סימן רס"ה: [ו] בעל צרית. ענה"ט ועיין בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב בסי' כ"ג שכחב שהצ"י לא החליט זה ואין לסמוך להחיר רק לאזי הבן לבד ועי' לקמן בס"ק שאח"ז: [ז] צעוד. ענה"ט מ"ש וכ"כ הרדב"ז ומ"א דעכשיו כו' חסר חיבה אחת ונ"ל ומ"א כתב כו' ודברי המג"א קאי שם על דברי מהר"ש הלי לענין חתן אבל לענין מילה א"ז לטעם שעושין הסעודות כלילה דאפילו מקום שנוהגין לעשות ציוס מ"מ המנהג להשלים כמ"ש בכנה"ג וגם מ"ש וכ"כ הרדב"ז כן הוא ג"כ במ"א והוא ט"ס ונ"ל וכחב הרדב"ז ח"ב ס' ל"ה דאפילו היכא שכלו אחר חצות אסור להקל אפילו ד' זומות אם לא נדחו כן מותר למעין בכנה"ג ועיין בא"ר ור"ל דאע"ג דכבר עבר חצות היום שהקיל בה רבינו יעב"ץ צט"ז שנדרחה אחר חצות גדולה מ"מ צאם לא נדרחה אפילו בחד מד' זומות האחרים והוא אחר חצות אין להקל. ובשאלת יעב"ץ ח"ב ס' כ"ג כתב שט"ס מוקדק בלשון המג"א ונ"ל אסור להקל אפילו ד' זומות שנדרחו כו' ע"ש ודבריו תמוהים דמה גריעותא יש שכלו אחר חצות והעיקר כמ"ש אף במ"ש המג"א המנהג להחמיר זהו מדברי הכנה"ג והא"ר כתב

צרית מותרים לאכול מיד דיו"ט שלהם הוא ע"ש. ועכשיו נתפשט דעכשיו נתפשט המנהג שרוב הסעודות עושין כלילה א"כ ציוס חענית ג"כ אין להקל ע"ש.

ביאור הלכה

* ומותר ללבוש בגדי שבת. עין בספר גדי ישע שכחב דמ"מ אסור לנעול מנעלים דשינוי בגדים הוא רק מנהג ומותר לנעול לפי שעה לכבוד המילה אבל כלילה לבטל אחד מחמשה עינים שהוא מדינה דגמרא: * ונדרחה וכו'. עיין במ"ז במש"כ לענין חתן ציוס חופתו ועיין במ"א

הגאונים שקוצרין דהיום אין מצאין כוס לצרכה אפי' ליתן לתינוק למעט חענוג כל מה דאפשר: (כח) והמנהג כסברא הראשונה. הג"ה וז' לריכה להיות קודם חיצה ומצרכין: (כט) היולדת. עיין לעיל בסימן תקנ"ד ס' י' ובמ"ז שם: (ל) לתינוקות. ולא חיישין דלמא אפי' למסרך ולשמות אף בגדלותו (כו) כיון שאינו דבר קטע אע"ג דגבי הבדלה כשחל ט"ז צמ"ש חיישין ואין נותנין לתינוקות * וכדלעיל בסימן תקנ"ו היינו משום דלפי קביעות השנים שלנו ע"כ יבא לפעמים לסוף ג' או ד' שנים פעם אחד צמ"ש וחשוב כמו דבר קטע משא"כ צמילה שאין לה קביעות כלל לא חיישין לזה: ח (לא) בגדים אחרים. ומותרים להחליף (כו) הכחונת כמו בשבת חזון: (לב) ואבי הבן. וה"ה (כח) אמו: (לג) בגדי שבת. ואם הם חדשים שניכר הגיהוץ בהן אסור ללבושן [מ"א ודה"ח] ובספר גדי ישע מנדר דוקא אם הם חדשים ממש אבל בלא"ה אף שניכר הגיהוץ שלהם מותר: (לד) ובאין למול התינוק. ולאחר המילה (כט) פושטין בגדיהן: ט' (לה) ונדרחה וכו'. אבל אם חל מילה צט"ז שלא נדרחה (ל) צריך להשלים חענית ולא דוקא צט"ז דה"ה (לא) צתם חענית שגזרו הנזיר או בכל ד' זומות אם לא היו דחויין צריך להשלים (לז) וכן הדין לענין חתן ציוס חופתו צתם ח"ז או בכל ד' זומות אם לא היו דחויין צריך להשלים חענית (לג) ונותנין הכוס לתינוק לשמות אבל אם היו דחויין (לד) א"ז להשלים ומותר לשמות הכוס וכן לאכול אחר חופתו דרגל שלו הוא: (לו) בעל ברית. בכלל זה (לה) אפי' הבן ואמו והמוהל והסנדק (לו) אבל לא המכנים והמוציא וכ"ש שארי קרואים. ומ"מ אף שמותרים לאכול (לז) לא יעשו ציוס סעודה גדולה כמו שעושין בשאר הימים אלו לא הי' צט"ז: (לז) מתפלל מנחה. והסכימו (לח) האחרונים דהיינו מנחה גדולה

שער הציון

(כד) צ"י: (כה) עיין צ"י: (כו) פוסקים ועיין במ"א דמוטב ליתן לתינוק הגדול קצת שחייב לחנוכו בצרכה: (כו) מ"א וש"א: (כז) ח"א: (כט) ד"מ בשם מהרי"ל: (ל) צ"י ורדב"ז וכן מוכח מריטב"א שהצאתי ציה"ל בסימן תקמ"ט: (לא) מ"א בשם כמה פוסקים וכ"כ הא"ר וח"א: (לז) דמה שכחב המ"א בשם הר"ש להקל היינו בחענית שנדרחה כ"כ הדגמ"ר לעיל בסימן תקנ"ו וכ"כ בחכמת שלמה אח"כ מלאמי כן צהדיא בכנה"ג שהעתיק משמיה דהר"ש עיי"ש: (לג) לעיל בסימן תקנ"ג במ"א סק"ו: (לד) ודוקא ציוס חופתו אבל בשאר ו' ימי המשתה שלו צריך להשלים אף בחענית שנדרחה [מ"א בשם כנה"ג] ולכאורה טעמיה דעיקר שמתה הוא חד יומא כמו שאמרו צמ"ק דף ט'. ומ"מ לענ"ד אינו צריך כ"כ דהלא שצעת ימי המשתה דוחין אפילות דהוא לדידיה כרגל דכאמא ציו"ד סימן שמ"ז אח"כ מלאמי בפתחי תשובה בשם ח' דה' יהודא דדעתו דאף צמ"ח ו' ימי חופתו אינו מחייב להשלים עד לאת הכוכבים שנדרחה: (לה) מ"א וש"א: (לו) פמ"ג: (לז) מ"א אבל כלילה מותרים לעשות סעודה [ט"ו וש"א]: (לח) חמד משה וא"ר ושע"ת וח"א דלא כמ"א:

הלכות תשעה באב סימן תקנט

לז באר הגדה

היום גדול ורוחץ * ואינו משלים תעניתו לפי (לח) שייט שלו הוא: י (לט) נוהגים שלא לשחוט * ושלל להכין צרכי סעודה (מ) * עד אחר (טז) חצות: הגה והולכים (מא) על (יז) הקצרות מיד שהולכים מזה"ל (צ"י בשם תוס') ואם אירע מת בט"ז (מב) אין אומרים לדוק הדין תשצ"ז):

באר היטב

שערי תשובה

ע"י שנה"ג כתב זה על מדינתו מדינת תוגרמא אצל מרמ"א ולבוש ושאר אחרונים לא משמע מנהג זה לאסור ואדרבה מדברי המייט שכ"כ גם לענין פדיון הבן מוצא דמחיר וכן משמע ב"ש"ש פרק מרובה ובעל חו"ט היה רב מובהק וצדיק בכל המנהגים ולא הזכיר מנהג לאסור רק להספיק היתר גם בפדיון הבן (אך מה שגראה מדברי מייט להקל גם בסעודה ז"א דגם במילה לא יעשה סעודה כמ"ש בנה"ג רק בעלי ברית לא ישלימו שייט שלהם הוא ע"ש בא"ר ולענ"ד אפשר דגם הלבוש ומעייט ה"ק כיון דפדיון הבן חשיב לרש"ל סעודה מלואה הא לקמן דמיצוה מלואה פדיון הבן בשעתה סעודה שלו

ומסיק להיתר גמור רק שלא יעשו סעודה ע"ש): (טז) חלות ולנורך סעודה מלואה מותר לשחוט קודם חלות עיין סי' תקנ"א ס"ט צה"ה: (יז) הקצרות. ואם אין קצרי ישראל הולכים על קצרי עמים אחרים ואין לילך על קצרי עובדי כוכבים אם יש שם אליהם. וכתב בכתבי האר"י ז"ל דאין לילך על הקצרות אלא לנורך הלוי המת וצפרט אם לא חוקן עון קרי כי מתדבקים בו החיטויים:

נקרא סעודה מלואה לכן שפיר מחשב יו"ט שאבי הבן והכהן לא ישלימו ומ"מ אינו מחיר לעשות סעודה שאין מלואה הסעודה דוחה התענית ועיין לקמן סימן תקס"ח הביא המג"א דברי הש"ך סי' ש"ה דפדיון הבן יעשו הסעודה בלילה ועי' מג"א שם דפדיון הבן שבער זמנו י"ל דלא מיקרי סעודה מלואה וכן מוצא מדברי סי' רמ"ט לענין סעודה בע"ש וז"מ גם לדון זה שאם הוא יום התענית שנדחה מ"מ מחייבים אבי הבן והכהן להשלים כיון שגם הפדיון הבן עבר זמנו ולא מחשב סעודה שלו מלואה מ"מ לא נחשב ג"כ יו"ט שלו לדחות התענית כיון שהיה יכול לדחות גם הפדיון הבן על יום אחר) ומ"ש המג"א דצמדינתו שנהגים לעשות הסעודה בלילה אין להקל. הנה צמדינתו אלו אין מנהג לעשות סעודה ברית מילה ופדיון וכיוצא בלילה רק סעודה נשאין עושין בלילה אך אין כ"מ מזה לדינא דודאי אין להקל ולעשות סעודה ולהאכיל לקרואים אפילו ביום התענית שנדחה ואפילו אחר חלות רק לבעלי ברית מותר וכן לחתן וכלה וכן לאבי הבן והכהן שא"ל להשלים ומ"מ אפשר שלא יאכלו עד אחר מנחה גדולה כמו שעשה רבינו יעב"ץ אף ש"ל דדוקא בעובדא ידיה שהיה בט"ז והשלימו סדר הקינות עד חלות ולכן היו צריכים להחפול מנחה גדולה ולאכול אח"כ אבל בשאר חגיגות אין קפידא ויכולים לאכול מיד אחר עשיית המנחה. מ"מ מלשון מהר"ל שהביא בא"ר שכתב שהתענו חצי היום ואחר כך סעדו משמע לכאורה כן שצריך להתענות עד"פ עד חלות ולפי המג"א יש להחמיר עד אחר מנחה אך באמת ז"א כמ"ש יד אפרים בשם הא"ר דט"ס צה"ג ומשנ"ץ וז"ל אחר וא"ו שעות ע"ש והוא ברור ומדברי המג"א סי' תקס"ח שכתב דבעלי ברית מותרים לאכול מיד ולכן עכ"פ אין להחמיר רק עד אחר זמן מנחה גדולה ולענין אם הסנדק והמוהל רשאים גם כן כבר כתבתי בס"ק שלפני זה שצ"ל יעב"ץ דעמו לאסור לפי שצ"י לא החליט זה רק כתב דרך אפשר והמעין צ"י יראה שאחר שהביא דברי המשנ"ץ והג"א דבעל ברית קרי להסנדק כתב ע"י ומ"מ נראה דמוהל לא גרע מסנדקים כו' ונראה שתופס כן דרך ודאי ומה שהיה מסתפק במחלה היינו לפי שהיה סבור דמ"ש הגמ"י ומדברי בעל ברית הכוונה על אבי הבן ולכן כתב על המוהל וסנדק בדרך אפשר אבל אחר שנכתב לו מהמרדכי דמ"ק והג"א דבעל ברית היינו סנדק וכן מוצא במשנ"ץ שהוא היה אבי הבן ורחץ הוא ובעל ברית כו' א"כ אין כאן ספק כלל על הסנדק וממילא דגם המוהל מותר דלא גרע מסנדק. והא דלא חשיב מוהל ברחייה אין זה דקדוק כלל. וגם י"ל שהוא בעצמו שהיה אבי הבן היה מוהל דעיקר המלואה זו כמ"ש ביו"ד וצח"מ סי' שפ"ז ולכן העיקר בדברי המג"א בזה שכתב בשם הב"י שכולם בכלל ואם מותרים לאכול קודם קיום המלואה ז"ע דלכאורה ממה שכתבו קודם המילה נראה דשרי ויש לדחות דרחייה שאני שיכנס למלואה צה"דור ורחייה לנורך המלואה היא. אבל באכילה י"ל שיש להמתין עד אחר המילה ואין לאכול קודם דשמא בינתיים יארע איזה קלקלה שלא יוכלו לקיים המלואה היום בחיקוניה ויטל בזהם התענית וכן משמע קצת מלשון הפוסקים. ולענין מילה שלא במנחה עי' בשאל אברהם מ"ש בזה בשם

משנה ברורה

ביאור הלכה

דבשאר שבעת ימי המשתה שלו אין נחשבין כרגל לענין זה ולפ"ז אפילו אם חל אחד מד' תעניות שנדחה בימי המשתה שלו חייב להתענות וכן כתב בח"ס ועיין בעט"ז שכתב דאם חל יא"צ בשבעת ימי המשתה א"ל להתענות ועיין בח"ס דהסכים לזה לדינא ומ"מ מסיק דלר"ך בזה התרה ע"ש: * ואינו משלים תעניתו. וכן בחולי קצת ומעוברת שיש מיתוש קצת מותרים לאכול [יחידוש רע"א בשם תשובת שו"ת]: * עד לאחר חצות. כדי שיהא יושב ושומם באכילות של ירושלים להתעסק ולהתאון בנהי וקינות ולא בדברים אחרים המשמחים ומסיחים מן האכילות [לבוש]:

גדולה אחר חלות היום (לט) ומותר אח"כ לאכול (מ) אך צריך להבדיל על הכוס קודם שיאכל: (לח) שייט שלו הוא. י"א שה"ה (מא) אם חל פדיון הבן בט"ז שנדחה נקרא ג"כ אצלו יו"ט והאב והכהן א"ל להשלים התענית ומ"מ אינו מותר לעשות הסעודה שאין מלואה הסעודה דוחה התענית וכנ"ל לענין בעל ברית (מב) ודוקא כשהל פדיון הבן בזמנו שחל יום ל"א שלו זו ביום אצל שלא בזמנו ואפילו היה יום ל"א בשבת דאעפ"כ הוא שלא בזמנו צריכין להשלים: * (לט) נוהגים שלא לשחוט וכו'. היינו לאותן הנוהגים לאכול בשר בלילה דאלו

הנוהגים מנהג כשר שלא לאכול גם בליל עשירי כדלעיל צמיתן תקנ"ח אסור לשחוט בט"ז אף אחר חלות נורק להכין שאר צרכי סעודה מותר אחר חלות] (מג) כ"כ הט"ז ובספר א"ר מקיל בזה ובמקום הדחק (מד) יש להקל: (מ) עד אחר חצות. ואסור (מה) להקל במקום שנהגו איסור (מו) אכן לנורך סעודה מלואה שיהיה בלילה מותר לשחוט אפילו קודם חלות: (מא) על הקצרות. של ישראל כדי (מז) שיבקשו עלינו רחמים ואם אין של ישראל הולכים אפילו על קצרי עכו"ם לומר שאנו חשודין כמחיים (מח) וכ"ז היינו לילך לביה"ק ברחוק ד' אמות אבל לא על הקצרות ממש אפילו קצרי ישראל כי יש לחוש שיתדבקו בו החיטויים. כתב בשל"ה שגכ"ן שלא לילך בכוונתא גדולה כי אין זה אלא טיול וגם מביא לידי שיחת חולין ומסיחין דעתן מאכילות רק ילך יחידי או עם עוד אחד שלא יפסקו מלדבר בענין החורבן ולהתעורר באכילות ונראה עוד דאם ע"י ההליכה לביה"ק יהיה מוכרח לילך במנעלים טוב יותר שלא ילך כלל: (מב) אין אומרים צדוק הדין. דאקרי מועד וכנ"ל בריש הסימן:

תקנו

שער הציון

(לט) אף דהמ"א כתב בשם בנה"ג דעכשיו נחפשט המנהג להחמיר בזה לא העתקתיו לחולק עליו הא"ר וכתב דזהו רק בתוגרמא ולא צמדינתו והעתיקו השע"ת וכן המ"א העתיק כהשו"ע: (מ) דגמ"ר: (מא) א"ר בשם מייט וע"ש בא"ר שמשפיק עליו בזה: (מב) ח"א: (מג) ולא זכרתי בזה דברי המ"א בענייניו שגם הוא סבור כהט"ז דצמיתן תקנ"ח במ"א סקכ"ה משמע מהאצטדקה שהביא דסובר כהא"ר להקל בזה. והנה ראיתי בח"א שכתב צ"י קל"ה אות כ"ו נוהגין שלא להכין צרכי סעודה ושלא לשחוט עד אחר חלות וכו' ויש מקומות שנהגין לשחוט לנורך אכילה למחר (מ"א סימן תקנ"א וט"ז סי' תקנ"ט) ובאמת המעין בגוף דברי האצטדקה שהביא המ"א יראה שלא המיר רק אחר חלות וגם מדברי הט"ז שהביא אין ראיה שבאותן מקומות הקילו קודם חלות רק שבאותן מקומות נהגו כמנהג כשר שלא לאכול בשר בליל יו"ד ואפ"ה הקילו לשחוט בט"ז אחר חלות זהו חובן כונת הט"ז וכ"כ בכתב סופר שזהו כונתו: (מד) כי גם בספר מאמ"ר מלמד להקל: (מה) רשב"א ומונ"א צ"י: (מו) מ"א ושא"ל: (מז) גמרא: (מח) אחרונים:

תקס לעשות זכר לחורבן. ובו ה' סעיפים:

א נתינת צ"ב ס
ב הרמב"ם בסוף
הלכות
מגרימא
מסידין וכו' ג שם
נתינת ד שם
נתינת וספירוס
רמב"ם שם

א * משחרב בית המקדש תקנו חכמים שהיו באותו הדור * שאין בונים לעולם בנין (א) מסוייד ומכוייד כבנין המלכים אלא [א] (ב) טח ביתו בטיט וסד בסיד ומשייר מקום אמה על אמה (ג) כנגד הפתח (ז) בלא סיד והלוקח חצר מסויידת ומכויידת (פי' מלויית) הרי זו (ג) [ג] (ד) בחזקתה ואין מחייבים אותו לקלוף בכותלים: **ב** * יוכן התקינו שהעורך שלחן (ה) לעשות (ז) סעודה לאורחים (ו) מחסר ממנו מעט (ז) ומניח מקום פנוי בלא קערה מן הקערות הראויות לתת שם וכשהאשה עושה תכשיטי הכסף והזהב משיירה מין ממיני התכשיט (ח) שנוהגת בהם כדי שלא

שערי תשובה

באר היטב

(א) מסוייד. וזה"ל שרי ככל ענין וכן המנהג מ"א: (ב) בלא סיד. וללא כחות העושים האמה שחור דהו"ל ג"כ ליור לבוש ושל"ה. ואותן המולין בגדי רקמה סביב הכתלים ישירו ג"כ אמה. וכן בקישוטי הנשים שמתקשטות במילואן עברי אדרגן וגם גורמים הרבה רעות מאנסין המתקנאים עש"ה: (ג) בחזקתה. ואם ידוע שנעשה ביד ישראל צאיסור חייב לקלפו מ"א: (ד) סעודה. אפילו בסעודת

תשובת פרי הארץ והציאו ג"כ צרי' נקצרה וכבר הארכתי בזה סי' תקנ"א והנאיתי שם דברי המג"א סי' תקס"ח שכתב בשם החוס' דגם שלא צומנה מצוה דקציעי וקיימא הוא שהרי אסור להניחו על ג"כ צרי' רמ"ט לענין סעודה ע"ש ע"ש ובפי' דברי המ"א בש"ס דעירובין ע"י ביד אפרים וע"י צבאר יעקב מ"ש בזה וע' בשו"ת מהר"ש הלוי סי' ב' ובספר בני סיי מ"ש על דבריו בזה:

[א] אלא טח ביתו כו'. ועי' בא"ר שכתב דלפי מ"ש צרי' א' בשם לקוטי מהרי"ל דבית נקרא חדר אפשר דהכא צריך להניח לכל חדר וחדר

ע"ש. אך בשאלת יענין סי' קס"ט כתב דבאמה על אמה פ"א כפי לכל חדרי הבית אע"פ שיש לו חדרים רבים וסמך לדבר מחזיק בנכסי הגר ע"ש. ומ"מ כשהוספתי לעצמי חדר נאה לשם מצות סוכה הנחתי כנגד הפתח איזה טפחים בלתי מסודר בסיד לכן בדרך שעושים לכותלים ע"ג הסיד שטחין אותו וז' ואפשר שאף צומה בית מחדש כפי כשמיני מקום פנוי מבלי סיד לפי שמקומו ייכר היטב וכמזומה שכן פשט המנהג להקל בזה ומכ"ש לחדר זה והקלתי בו עוד שלא להקפיד על מדת אמה דחומרא כפי וכמ"ש בש"ע אפילו דבר מועט דיו ע"ש גם כתב דאפילו אינו צומה רק חדר א' רק שיהא ראוי לדירת כבוד צריך לשירי ע"ש. ועיין בפ"מ דמסכת דאמה על אמה היינו מרובע ולא ארוך וקטון וע"ש מ"ש כנגד הפתח משמע נוכח הפתח וכן משמע מהלבוש כדי שיראה בהנכסה כו' וקצת עושין סמוך לפתח כו' ע"ש ובמשניות זהב שכתב דאף דמלת נגד פירושו על הרוב מול ונוכח. מ"מ לפעמים פירושו נגד כו'. ולפענ"ד לשון מקרא לחדר ולשון חכמים לחדר וכל דוכא בלשון הש"ס נגד היינו נוכח ובפרט דמסכת טעמא כדי שיראה מיד שזכנס בפתח ויש מניחים פנוי למעלה מן הפתח בגובה ואז אינו נראה כלל לנכנס ואפשר כדי שיתראה תמיד לפני צעה"ל היושב צפנים שעל הרוב הוא יושב אלל הקיר אשר נוכח פתח הבית וצ"ע. אך בדורות אלו יצאו להקל והקילו וחזרו והקילו עד שכתעט נשכח מלב ואין על מה להשען וכן כמה דינים ביצא צעה"ל יצאו מה שיצאו עי' לעיל סי' תקנ"ד סעיף י"ז צעה"ל וצ"ע: [ג] בחזקתה. ענה"ט ועיין פ"מ שהדר בשכירות צבית עובד כוכבים אם מסיד בכל שנה לעצמו או מולה

ביאור הלכה

משנה ברורה

תקנו וכו'. שכל דבר שמחה צריך לעשות בזה דבר זכר לחורבן הבית וכמו שכתוב אם לא תעלה את ירושלים על ראש שממתי: **א** (א) מסוייד ומכוייד. הם (א) מיני ליור (ב) ואפשר לומר שדרך העולם שטחין בטיט ואח"כ סדין צמיד והמלכים עושין הכל צמיד

* שאין בונים לעולם וכו'. וזה"ל וזה"ל שרי ככל ענין היינו אף צמיד לחדר וכלל שיר אמה על אמה [מ"א ופמ"ג]: * וכן התקינו שהעורך שולחן וכו'. וכשהאשה עושה וכו' וכשהחמין נושא אשה וכו'. וצ"ע שכל זה אין נוהגין כלל [ח"א]:

ולפי' אפילו צמיד לצדו אסור ומדקאמר שאין צוין לעולם צוין וכו' משמע דאפילו ע"י שיר אמה על אמה אסור בזה והנה המסכת העתיק לשון הרמב"ם (ג) אצל דעת הטור דאפילו סדין צמיד ומיירין נמי מהני שיר אמה על אמה וכן המנהג: (ב) טח ביתו בטיט וסד בסיד ומשייר וכו'. היינו שאותו אמה יהיה בלא סיד רק צטיט לצד והיכא שמערב חול צמיד נמי שרי (ד) ע"י שיר אמה על אמה (ה) ויש מקילין ע"י חול דס"ל דהיכא דעירב חול שוב לא מקרי צסם סיד. והנה בזמנינו לא נהגו לשיר (ו) ואפשר משום דסומכין על ה"ש מקילין ועכ"פ תמיה שהרי מלנזין הצמים צמיד לצד ואפשר דדוקא צמיני סיד הנקרא גופ"ש שהוא לכן צומה אסור משא"כ סיד שלנו אך כל זה דוחק וצ"ע על מה נוהגין היתר. והיכא שהוא טח צטיט לצד (ז) לכו"ע אין צריך לשיר כלל: (ג) כנגד הפתח. היינו נוכח הפתח כדי שיראה מיד שזכנס בפתח ויש שמיניחים פנוי למעלה מן הפתח בגובה ואינו נראה לנכנס ואפשר כדי שיתראה תמיד לפני צעה"ל היושב צפנים שעל הרוב הוא יושב אלל הקיר אשר נוכח פתח הבית [שע"ת] ואותו המולין בגדי רקמה סביב כל הכתלים שחור דהו"ל ג"כ ליור [לבוש] ויש מקומות (ח) שעושין שחור וכותצין ע"ז זכר לחורבן (ט) ואותן המולין בגדי רקמה סביב כל הכתלים ישירו ג"כ אמה על אמה: (ד) בחזקתה. דחליין שנעשה ביד עכו"ס ולקחה ישראל ממנו (י) ואם ידוע שנעשה ביד ישראל צאיסור חייב לקלוף אמה על אמה. וכ"ז כשהוא קיים (יא) אצל כשנפל אפילו אם ידוע שנעשה הראשון היה ביד עכו"ס מ"מ כשחזר וצומה מחוייב לשיר השיעור: **ב** (ה) לעשות סעודה לאורחים. אפילו (יב) סעודת מצוה כמילה וסחונה וכ"ש שאר סעודות ועיין צמור וקציעה דנשעודת שבת ויו"ט (יג) לא יחסר שום דבר: (ו) מחסר ממנו מעט. כלומר שאין נותן כל תבשילים הראוים לסעודה אלא מחסר מעט (יד) אפילו כסא דהרסנא די בזה [מ"א]: (ז) ומניח מקום פנוי. דאל"ה (טו) לא יהיה ניכר (טז) החסרון אצל כשיניח פנוי ירגישו שהיה ראוי עוד תבשיל אלא שנחסר [ט"ז] והנה הלבוש השמיני תנאי זה (יז) אפשר דס"ל דמחסר מעט לצדה סגי: (ח) שנוהגת בהם. היינו אם

שער הציון

(א) כ"מ: (ב) שם והעתיקו המ"א. והגר"א ג"כ משמע דכן דעתו ציבור הרמב"ם: (ג) מ"א והגר"א וס"א: (ד) צ"ח: (ה) מאמר מרדכי בשם הר"ן ע"ש שהגרסא א"ל לשיר: (ו) נשמת אדם: (ז) צ"ח: (ח) אף דח"א מחמיר גם בזה מ"מ נראה דאין לתחות ביד המקילין אחרי שהא"ר הי"א בשם האגודה סמך להמקילין שעושין שחור המקום ההוא: (ט) אחרונים: (י) מ"א (יא) צרימא: (יב) ט"ז ומור וקציעה ואפילו צעטות חמנים דהוא ג"כ מצוה החמירו: (יג) ואיסורא נמי איכא אם מקומו ניכר בשולחן שפנוי מקערה הראויה לתת שם שאפילו צמי אצל אסור להראות שום דבר של פרהסא אצל תכשיטי נשים צריך לשיר גם בשבת ויו"ט דלא מינכר השיר כולי האי [מו"ק]: (יד) גמרא: (טו) והטור דלא נקט מקום פנוי או דס"ל דמחסר מעט לצדה סגי כמו שמתרץ הא"ר לדעת הלבוש או דס"ל כיון דמחסר כסא דהרסנא שהוא דבר הרגיל צמייהם לצד כלל סעודה ממילא ירגישו בזה [כן אנו מוכרחים לתרץ דברי ה"ט"ו דהלא הטור הזכיר כסא דהרסנא ע"ש]: (טז) היינו כשמשייר איזה דבר שאין דרכו ליתן בכל סעודה אצל אם שיר תבשיל אחד מה שרגילין צמקום ההוא בסעודה או ניכר שחסר רשאי אח"כ ליתן על השולחן ולסדר כל הקערות שיש לו בלי מקום פנוי וט"ז: (יז) א"ר:

הלכות תשעה באב סימן תקס

לז באר הגולה

יהיה תכשיט שלם ויכשהחתן נושא אשה לוקח אפר מקלה ונותן בראשו במקום הנחת תפילין: הגה יש מקומות [ג] שנהגו (ט) לשבר כוס בשעת חופה או לשום מפה שחורה או שאר דברי אצילות בראש החתן (כל צו) וכל אלה הדברים כדי לזכור את ירושלים שנאמר אם (ה) אשכחך ירושלים וגו' אם לא אעלה את ירושלים על (י) ראש שמחתי: ג' וכן גזרו (יא) שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיצי קול של שיר לשמח בהם: הגה וי"א דוקא מי (ו) שרגיל בהם כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר (יב) או צמת המשתה (טו) ואסור לשומעם מפני החורבן (יג) וי"א פיר' שיר בפה על היין אסורה שנאמר בשיר לא ישתו יין וכבר נהגו כל ישראל לומר (יד) דברי תשבחות או שיר של הודאות (טו) וזכרון חסדי הקב"ה על היין: הגה וכן לצורך מצוה כגון צמת חתן וכלה (טז) הכל שרי (תוספות וסמ"ג והגהות מיימוני): ד' וכן גזרו על עטרות חתנים שלא להניח כלל וישראל יניח החתן בראשו שום כליל שנא' הסר המצנפת והרם העטרה וכן גזרו על עטרות הכלה (יז) י"אם היא של כסף (יח) אבל של (ט) גדיל מותר לכלה ודוקא לחתן וכלה

שערי תשובה

גדי רקמה י"ל שצריך לשייר ע"ש: [ג] שנהגו לשבר כוס כו'. וכתב בא"ר בשם מ"ע שזהו הטעם שמצדדין קדירה בנתינת התנאים ועיין במשניות שהוא כדי להזהיר ולזכור שאין השמחה במלואה בזמן הזה ועיין בא"ר השו"ס סי' נ"א דיש לשבר תחת החופה כוס זכרית דוקא וכן נצטוו פענח למהר"ט כתב שהוא רמז עיין שם. ומקור הדברים מצרכות פרק אין עומדין בהלולא דמר בריה דרבינא דתבר ויגותא חיורתא קמייהו ואע"פ וכתבו התוספות מלאך נהגו לשבר כוס כו' ע"ש:

החירו אלא זכרון חסדי ה' וכ"ש שיש עון גדול צמה שלוקחין לי"ץ זאת וע"ז אמרו צניח עשאוני ככנור: (ס) גדיל. כתב הט"ו דמה

באר היטב

מצוה כמילה וחתונה וכ"ש בשאר סעודות ט"ז: (ה) אשכחך. ויש מקומות שאומר השמש הפסוק הזה והחתן אומר אחריו מלה צמלה ט"ז: (ו) שרגיל. הצ"ח ושל"ה הסכימו לסבירא ראשונה דכל שאין שירות ומשכחות או לשמות חתן וכלה אף צפה אסור אפי' בשבתות וי"ט וגשים המזמרות צפה צעת מלאכתן יש למחות להם ואם אינן שומעין מוטב שיהיו שוגגין: (ז) תשבחות. דהיינו שירים שנתקנו על הסעודה כגון צצת אצל פיוטים אחרים * אסור עמ"א וכתב ט"ז בסעודות נהגו לשורר קדיש דהיינו יתגדל וזהו ודאי חטא גדול דלא ועושים שחוק בפסוקים או בחיצות קדושות אשרי אנוש לא יעשה

(* עיין בפיה"מ להרמב"ם אבות פ"א בתלקי הדיבור מש"ש בזה. המגיה:

משנה ברורה

רצה לצטט: (יד) דברי תשבחות. כתב בליקוטי מהרי"ל שלא כדין הוא שמצדדין צמחה אודך כי ענייני וכה"ג לשמחת מריעות כי אז החורה חוגרת שק ואומרת עשאוני צניח כמין זמר [סנהדרין ק"א ע"ש] אך צהכ"י לרגלים מצוה לומר וע"כ מסיק המ"א דלא שרי צצת לומר אלא אותן שירים שנתקנו על הסעודה אצל פיוטים אחרים אסור: (טו) וזכרון חסדי הקב"ה. ובא"ר סעודות נהגים לשורר קדיש דהיינו יתגדל וזהו ודאי חטא גדול דלא החירו אלא זכרון חסדי ד' וכ"ש צמה שלוקחין על הסעודה לי"ץ אחד ועושה שחוק בפסוקים או בחיצות קדושות וזהו עון פלילי [ט"ז]: (טז) הכל שרי. פי' בין צפה ובין בכלי ועל היין רק שלא יהא זה ניבול פה ומ"מ (כו) אין לשמות צייתר: ד' אם היא של כסף. ה"ה של מרגליות ואבנים טובות י"ל כ"ש דאסור ואימתי נקראת כלל י"ל כל ו' ימי המשתה צמולה [וכ"כ יש"ש פ"ק דגיטין דף ז'] גם לילה שלפני החופה וא"כ אותן המניחין בראש כלה תכשיטין בראש שקורין צינד"א וכדומה ז"ע [פמ"ג]: (יח) אבל של גדיל מותר לכלה. כדי שלא לנזול. ועיין צ"י דמסתפק לדעת הרמב"ם אם היא עיקרה של גדיל וקצועים משצות של כסף וזהב אם שרי (כח) וכהיום אין משגיחין בזה העולם ומקילין בזה וכתב הא"ר דסומכין על דעת הרמב"ן דסובר דעיקרו של גדיל שרי אף שיש בו כסף וזהב והעושה הניחא מיוחדת

שער הציון

(יח) אחרונים וידוע מה שאמר יעקב לבניו למה תתראו וכפירש"י שם: (יט) א"ר: (כ) פמ"ג וע"ש שצמחאים ראוי ליקח קדירה שטורה וע"ש שהאריך בעניינים אלו: (כא) אחרונים: (כב) גמרא: (כג) ר"ל על היין. אמנם לפי מה שכתב במסכת גיטין בהגהות רמ"א שצמחאים בשם מ"י דדוקא צמחה בלא אכילה הוא דאסור שכן דרך עבו"מ אצל צמחה של אכילה מותר אפשר דאין למחות צם אע"ג דרגילי בזה: (כד) אחרונים: (כה) ואם מזמרות כדי לשון התינוק ש"ד וגם הלא מדברי ש"ע משמע דאינו אסור צפה אלא על היין הלכך אין לדקדק כ"כ [אכן אם יש אנשים אחרים צמת יש ליהרר משום קול צאשה ערוה] ומיהו כבר הזהיר השל"ה ושאר ספרי מוסר שלא לומר שירי עגבים לתינוק שזה מוליד לתינוק טבע רע וצלא"ה נמי איכא אסורה בשירי עגבים ודברי נבלות דקא מגרי יתה"ר צנפשיה ושומר נפשו ירחק מזה וזהו לבני ביתו על זה [מאמר מרדכי]: (כו) סוטה מ"ח: (כז) מ"א: (כח) ועיין בט"ו שמתקן קצת מנהגיהם שלא אסרו חז"ל אלא אם נעשים תחלה לשם הכלה משא"כ מנהגינו שלוקחין מכלי קודש צדיה"י ומכסים בו הכלה וא"ל האין מותר להשתמש בכלי קודש י"ל דגם זה מצוה גדולה של הכנסת כלה וז"ע עכ"ל הט"ו ועיין סימן קנ"ד סי' יצמ"ב שם ס"ק מ"ב שם משמע כ"ו שלא התנו צדיה"א אין להחל בזה ולכן לא העתקתי ענה זו בפנים:

הלכות תשעה באב סימן תקס תקסא

(יט) לאבל בשאר כל אנשים ונשים לא גזרו: ה (כ) אסור לאדם שימלא פיו (ט) שחוק בעולם הזה:

תקסא דין הרואה ערי יהודה והמקדש בחורבנן ובו ה' סעיפים:

א [א] הרואה (א) ערי יהודה (א) (ב) בחורבנן אומר ערי קדשך היו מדבר וקורע (ואינו חייב לקרוע אלא (ג) כשמגיע סמוך להם כמו מן הנופים לירושלים) (ז"ל): **ב** (ד) הרואה ירושלים בחורבנה אומר (* ציון היתה מדבר שממה) וכשרואה (ה) בית המקדש אומר בית קדשנו ותפארתנו אשר הללך בו אבותינו היה לשרפת אש וכל מחמדנו היה לחרבה (ג) (ו) וקורע יומהיכן חייב לקרוע (ז) מן *) הצופים ואחר כך כשיראה המקדש קורע (ח) קרע אחר יוכל קריעה טפח ואם בא דרך המדבר שאז רואה המקדש תחלה קורע על המקדש טפח ואח"כ כשיראה ירושלים מוסיף על קרע ראשון (ט) כל שהוא: **ג** "אם קרע על אחת מערי יהודה (י) אינו חוזר וקורע כשיראה שאר ערי יהודה חוץ מירושלים שחוזר וקורע עליה קרע אחר בפני עצמו ואם קרע על ירושלים" (יא) א"צ לקרוע על שאר ערי יהודה: ד' כל הקרעים האלו (יב) בידו ומעומד וקורע כל כסותו שעליו עד שיגלה (יג) את לבו ואינו (ד) (יד) מאחה קרעים אלו לעולם אבל רשאי (טו) לשללן למללן ללקטן ולתופרן כמין (טז) סולמות: ה [ב] (יז) "היה הולך ובא (ה) לירושלים הולך ובא תוך ל' יום אינו קורע קרע אחר ואם לאחר ל' יום חוזר וקורע (וה"ה צערי יהודה וצמקדש):

פ' רמב"ן נח"ל
נשם רמ"ה
דגישון ו' ב' מומר
דרכי יוסף משום
רש"י נכוח ל"א
א' מומר דר"א
מ"ק כ"ו
ב' נח"ל שם

* (פ"י) דלא חשיב
רמ"ה מרחוק מקום
אלא משהגיע לנפיש
השיר רמ"ה ז"ל
ג' כיון מי שמת לו
מת אחר מת
ד' הרמב"ם לפי
פירושו שם צמח
ה' דפגע במקדש
וכו' ה' וכן דקדק
רמ"ש שם וה"ה
בסוף הל' תענית

נשם הרמב"ן ו' הרמב"ם שם מצרימא דאלו קרעים שאין מתאחסין וכו' שם צמחא מ"ק כ"ו ז' צמחא שם ח' ירושלמי נפ"ט דנכוח ובהנ"ל הרא"ש פ"ג דמ"ק וכ"כ הרמב"ם

באר היטב

שמכסין הכלה צהינומא של משי יש שם חוטי כסף או זהב יש איסור לכסות הכלה: (ט) שחוק. ואפילו בשמחה של מצוה כגון צחונה או פורים ט"ו. [ונס' אליהו רבה הניח צ"ע]:

(א) בחורבנן. אפילו יושבין צהם ישראל כיון שאינם מושלים עליהם מקרי חורבן ז"ל: (ב) בית המקדש. והנכנס עמה למקום מקדש חייב כרת שכולנו טמאי מתים מ"א ע"ש: (ג) וקורע. ע"כ שחייב להשתחוות ולקרוע ולצכות ולקונן ולומר מזמור אלהים צאו גימס עד סוף וכשקורע מנצח צדק דין האמת כי כל משפטיו אמת הנור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט וכו': (ד) מאחה. למ"ד יום אעפ"י שלא קרע כגון שדר צמחא א"צ לקרוע על ערי יהודה. ומי שנוגד בירושלים אפילו הגדיל א"צ לצרף דנקטנו פטור וכשהגדיל א"צ לצרף דהא ראה אותן תוך ל' יום מ"א:

משנה ברורה

מיוחדת לכלה קרויין^ו של כסף וזהב אף שיכרוך הכסף על משי יש לאסור ול"ע [פמ"ג]: (יט) אבל בשאר וכו'. שלא גזרו אלא בשעת שמחה: ה (כ) אסור למלאות פיו שחוק. שהשמחה יחירה משכח המלות. ועיין צ"ח ופרישה דאפילו בשמחה של מצוה כגון צחונה ופורים לא ימלא פיו שחוק:

א (א) ערי יהודה. ולא ערי ישראל. (א) דלא חשיב כ"כ: (ב) בחורבנן. אפילו (צ) יושבין צהן ישראל כיון שהישמעאלים מושלים עליהם מקרי בחורבנן: (ג) כשמגיע סמוך להם כמו וכו'. דרחוק יותר לא חשיב ראה כמו להלן [צ"ח] ולפי מה שציטטנו לקמיה דכמה פוסקים פליגי ע"ז וסוברין דאין שיעור לדבר אלא דממקום שרואה חייב לקרוע ה"ה צעניינו: **ב** (ד) הרואה ירושלים. יש שכתבו (ג) שמסתברא שיום שרואה אדם תחלה ירושלים בחורבנה שיאסור אותו היום כולו כנשר ויין: (ה) בית המקדש. והנכנס עמה למקום מקדש חייב כרת שכולנו טמאי מתים וקדושה הראשונה קדשה לשמחה וקדשה לעמיד לצוא [מ"א] ועיין גליקוטי הלכות זמנים צפרק השוחט והמעלה מש"כ שם מענין זה: (ו) וקורע. עיין צ"ח שחייב להשתחוות ולקרוע את בגדיו ולצכות ולהתאונן ולהתאבל על חורבן צהמ"ק ולקונן ולומר מזמור לאסף וכו' עד סוף וכשקורע מנצח ואומר צדק דין אמת (אך צ"ל שם ומלכות) כי כל משפטיו נדק ואמת הנור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול נדק וישר הוא ואתה נדק על כל הצא עלינו וכו': (ז) מן הצופים.

שערי תשובה

[א] הרואה ערי יהודה כו'. וכתב צ"ח נשם מ"ה בעל חסד לאברהם שכתב נהגו העולם שלא לקרוע על חבורן תוב"צ שמעתי נשם גדולים לפי שחבורן מערי מקלט שניתנו ולא מערי יהודה מיקרא וכתב בגליון צר צמח"ה הרב הגדול בדורו מוהר"ר אברהם יחזקי ו"ל שדברים חלופים הם עכ"ל ואף אנה אמינא דאין לסמוך ע"ז עכ"ל: [ב] היה הולך כו'. וכתב הרדב"ז סי' תרמ"ו הדר בירושלים ועברו עליו ל' יום שלא ראה צהמ"ק חייב לקרוע. אך לא זהירו צה ע"ש והצ"ח כתב ג"כ שלא נהגו כך. ועי' דרדב"ז סי' תרנ"א שכתב שמומר להמקרב אל פתחי צהמ"ק וליכנס לעלויות אשר קבצ צהמ"ק ועי' צ"ח דרך הקדוש למהר"א ז"ל:

פ"י תפירה מיושרת: (ה) לירושלים. נ"ל דהרואה ירושלים תוך למ"ד יום אעפ"י שלא קרע כגון שדר צמחא א"צ לקרוע על ערי יהודה. ומי שנוגד בירושלים אפילו הגדיל א"צ לצרף דנקטנו פטור וכשהגדיל א"צ לצרף דהא ראה אותן תוך ל' יום מ"א:

שער הציון

מיוחדת לכלה קרויין^ו של כסף וזהב אף שיכרוך הכסף על משי יש לאסור ול"ע [פמ"ג]: (יט) אבל בשאר וכו'. שלא גזרו אלא בשעת שמחה: ה (כ) אסור למלאות פיו שחוק. שהשמחה יחירה משכח המלות. ועיין צ"ח ופרישה דאפילו בשמחה של מצוה כגון צחונה ופורים לא ימלא פיו שחוק:

א (א) ערי יהודה. ולא ערי ישראל. (א) דלא חשיב כ"כ: (ב) בחורבנן. אפילו (צ) יושבין צהן ישראל כיון שהישמעאלים מושלים עליהם מקרי בחורבנן: (ג) כשמגיע סמוך להם כמו וכו'. דרחוק יותר לא חשיב ראה כמו להלן [צ"ח] ולפי מה שציטטנו לקמיה דכמה פוסקים פליגי ע"ז וסוברין דאין שיעור לדבר אלא דממקום שרואה חייב לקרוע ה"ה צעניינו: **ב** (ד) הרואה ירושלים. יש שכתבו (ג) שמסתברא שיום שרואה אדם תחלה ירושלים בחורבנה שיאסור אותו היום כולו כנשר ויין: (ה) בית המקדש. והנכנס עמה למקום מקדש חייב כרת שכולנו טמאי מתים וקדושה הראשונה קדשה לשמחה וקדשה לעמיד לצוא [מ"א] ועיין גליקוטי הלכות זמנים צפרק השוחט והמעלה מש"כ שם מענין זה: (ו) וקורע. עיין צ"ח שחייב להשתחוות ולקרוע את בגדיו ולצכות ולהתאונן ולהתאבל על חורבן צהמ"ק ולקונן ולומר מזמור לאסף וכו' עד סוף וכשקורע מנצח ואומר צדק דין אמת (אך צ"ל שם ומלכות) כי כל משפטיו נדק ואמת הנור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול נדק וישר הוא ואתה נדק על כל הצא עלינו וכו': (ז) מן הצופים.

מתרגם: עטרה

(א) צ"ח: (ב) צ"ח וצ"ח וצ"ח: (ג) פ"ע נשם כפתור ופרח: (ד) חוס' ומי"ט נשם רש"י: (ה) הגהות רע"א: (ו) שם: (ז) מ"א: (ח) מ"א: (ט) פמ"ג: (י) מ"א:

(*) צ"ל ציון מדבר היתה ירושלים שממה:

הגהות ותיקונים: (א) לקרוע: (ב) בשו"ע איתא וקורע: (ג) תחלה: (ד) ר"ת:

תקסב דין קבלת התענית. ובו י"ג סעיפים:

א (א) * כל תענית שלא שקעה עליו חמה דהיינו שלא השלימו יעד צאת הכוכבים (דהיינו שיראו (ב) ג' כוכבים (ה) [א] (ג) ציננים או שהלכנה זורחת בזה ומאיר על הארץ) (הגהות אשירי פ"ק דתענית והגהות מיימוני פ"א) (ד) אינו תענית (ה) ואם דעתו לאכול קודם לכן אינו מתפלל עננו: הנה מיהו נוהגין להתפלל עננו (ו) אע"פ שאין (ז) משלימין עד לזאת הכוכבים (ז) וכן דעת מקלם רבנוחא (תה"ד סי' קנ"ו) וי"ל דדוקא ביחיד דאומר עננו בשומע תפלה דנלאו הכי יכול להוסיף כמו שנתבאר לעיל סי' קי"ט (ח) * אבל ש"ס לא יאמר עננו אלא משלימין וכן נוהגין: **ב** * ייש אומרים שמי * שרגיל

שערי תשובה

(א) ציננים. אבל [גדולים] לא מהני ועסי' רל"ה ס"ק א'. [אמר המגיה אע"פ שצפרי ימים נכתב קטנים הוא טעות במ"א

עין סי' רל"ה]: (ב) משלימין. היינו אם פירש בשעת הקבלה שלא להשלים אפילו התענה עד מנחה גדולה מתפלל עננו אבל אם קבל תענית סתם נריך להשלים עין ס"ב ואם לא השלים ואכל עין סי' תקס"ח ואם אכל קודם שהתפלל אין מתפלל עננו. ת"ה מ"א. וט"ו כתב מאן דלא מתפלל עננו בתענית שאינו משלים מרחם ספק ברכה לרוב פוסקים ואע"ג דאין לזה ברכה צפ"ע ביחיד אלא כוללת

משנה ברורה

א (א) כל תענית וכו'. היינו בין (א) הארבע נומות (ב) או איזה תענית יחיד: (ב) ג' כוכבים. דשים עדיין הו' ציה"ש: (ג) ציננים. אבל (ג) גדולים לא מהני דהם נראין אף ציום. והנה בסימן רל"ג לענין מוצאי שבת פסק השו"ע דאין לעשות מלאכה עד שיראו ג' כוכבים קטנים ורזופים והוא משום חומרא דשבת וה"ה לענין מוצאי יו"ט אבל ציננים סגי ציננים ואפילו מפוזרים [אחרונים]: (ד) אינו תענית. הן לענין שלא ילא צוה ידי סיוצ תעניתו והן לענין שאינו מתפלל עננו: (ה) ואם דעתו לאכול וכו'. כגון שהתנה בשעת קבלתו שלא להשלים התענית: (ו) אעפ"י שאין משלימין. היינו (ד) אם פירש בשעת קבלה שלא להשלים אפילו התענה רק עד מנחה גדולה מתפלל עננו אבל אם קיבל תענית סתם נריך להשלים עד לזאת הכוכבים כדלקמן בס"ג [ועיין צביאור הגר"א דמשמע מיהו דבזה אם לא השלים (ה) אפילו לדעת מקלם רבנוחא אין מתפללין עננו] ואם לא השלים ואכל עין לקמן סימן תקס"ח ס"א ובהג"ה שס. והא דסתם רמ"א להקל צפירש בשעת קבלה היינו דוקא במתפלל תפלה מנחה קודם אכילתו (ו) אבל כשאכל מתחלה בכל גווי אינו מתפלל עננו: (ז) וכן דעת מקצת רבנוחא. טעמם דס"ל דמה שאמר הגמרא כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית והיינו אף לענין עננו הוא רק אם קיבל עליו להתענות יום שלם ולא השלים דאינו תענית אז אינו מתפלל עננו אבל אם קיבל עליו רק עד מנחה דהוא לצעורי בעלמא הו' תענית לענין זה שמתפלל עננו נוסמך עליה רק לענין יחיד דיחמנה צפ"ח ויחמם כי אמה שומע וכו' ולא יאמר צפ"ח העונה בעת צרה ועיין בט"ו שמדד דאפילו בזה ידלג חיצות צום תעניתו דלא ליחזי כדובר שקרים כיון דאינו תענית ובספר בגדי ישע פוסק דאינו נריך לדלג כיון שהוא מתענה עד אחר חלות דלא אכילתו הוא כיוצא אכן להחמם לא מיחזי כשיקרא עי"ש וכן מדד בספר מחצית השקל עי"ש: (ח) אבל ש"ס וכו'. היינו בתפלת חזרת הש"ץ דמוסיף ברכה מיוחדת עי"ז בין גואל לרופא אבל בתפלת הלחש גם הוא יאמר עננו קודם

שער הציון

(א) דהנה תענית של ט"ז שפסיקין בו מצע"י או ת"ש צפ"ח המצוה צימן תקע"ה ס"ג פשיטא דאסור עד לה"כ ממע כדאמרין בפסחים דף נ"ד ע"ז דספק שלהן אסור אלא אף שארי תעניות דמקליין בזה לאכול גליה שלפניהם מדינא דגמרא משמע דציה"ש שלהן מותר מ"מ מחמירין להמתין עד לה"כ דאין אנו צקלין בזמן ציה"ש ובפרט לפי המצוה בשבת דף ל"ד) דמספק מחמירין להלכה כר' יוסי ולדידה מחמירין ציה"ש סמוך לזה"כ ממע [לעבר חצי מינוט עיין צפ"ח פירק כמה מדליקין] וקודם לכן הו' יום צודאי אין להקל קודם לה"כ [הגר"א צימן רס"א וכ"כ הקרבן נחנאל דתרי קולי לא מקליין לומר דספק ציה"ש מותר והלכה כר' יהודה דמתחיל ציה"ש חייב אחר שקיעה]. ובהגהות מיימוני מביא שני טעמים אחד מזה דאין אנו צקלין בזמן ציה"ש וכנ"ל ועוד מדד לומר דצפוקי יומא מדינא יש להחמיר עד לה"כ דלא נפיק היום מחמתו אלא שזה אינו דבר ברור דהר"ש בשם רבינו יונה וכן בחידושי הרשב"א בשבת לא מחלקין בזה עיין צביאור הגר"א וכן מדד בספר בית מאיר צימן שצ"ב עי"ש דאין לחלק בין עיולי יומא לצפוקי יומא: (ב) היינו שקיבל עליו להתענות איזה יום. ואם קיבל עליו להתענות לילה ויום אף דצפוקי יומא נריך להמתין עד לה"כ וכנ"ל אבל בעת כניסת היום מותר מדינא לאכול בין השמשות [אם לא שקיבל עליו להתנהג בו ככל חומרא ת"ש המצוה לקמן צימן תקע"ה ס"ג] עד סמוך לזה"כ דרק בט"ז מחמירין בצפיקא שלו אף צעולי כמבואר צמרא ומ"מ טוב שלא ליכנס לבית הספק ופסיק מצע"י [מ"א]: (ג) מ"א ועיין צפ"ח ובהנה שגום וצמירום שמשון שכן ל"ל צמ"א: (ד) מ"א: (ה) ובמה"ש כפי מה שמפרש דברי המ"א משמע דאף בזה יכול לומר עננו ולתעשה צודאי יש להחמיר בהגר"א דנלא"ה רוב פוסקין מחמירין בכל גווי: (ו) מ"א בשם תה"ד ואם ידלג צום תעניתו אפשר דאף בזה שרי [פמ"ג]:

להתענות (ג) עשרת ימי תשובה * כיון (ט) שאין רגילות לקבלם בתפלה א"צ להתענות עד צאת הכוכבים אלא * (י) עד (ד) שיצא מבה"כ: הגה * והיחיד מתפלל ענוו (הגהות אשרי ומרדכי פ"ק דתענית) (יא) וכן חתן יתפלל ענוו קודם שיכנס לחופה (יב) ואז יוכל לשחות מכוס של זכרה (תה"ד סי' קנ"ז) אבל מי שמתענה מ"ז בתמוז עד תשעה באב לרי"ך (ה) (יג) להשלים (יד) אע"ג דאינו נריך קבלה וכן מי שאינו מתענה כל עשרת ימי תשובה (טו) רק מתענה יום או יומים צעי קבלה והשלמה (תה"ד סי' קמ"ז), ונ"ל דדוקא נסתם אבל אם (ו) (טז) התנה שלא להשלים הרשות צידו דלא עדיף

באר היטב

נשת"מ מ"מ לשון נוס מעניתו אינו הגון דסתם תענית הוא יום שלם. והדולג צ' תיבות אלו נוס מעניתו יפה עושה עכ"ל: (ג) עשרת. וה"ה מ' יום קודם יו"כ או יום א' של סליחות עמ"א: (ד) שיצא. ערצית הג"מ וכתב המ"א משמע דוקא אחר תפלת ערצית שהיא אחר י"א שעות פחות רביעי דזה מיקרי השלמה אחר שנכנס יום שלאחריו מיהו נ"ל דכל שהתפלל מנחה בזמן הנ"ל דיו דכיון שהוא

ביאור הלכה

דיוצא די קבלה אף אם קיבל זמן הרבה קודם מנחה וראה ממה שש"ץ מברך בשבת מי שיקבל עליו להתענות צה"צ והרי בזמנו היו נוהגין כמעט כל הקהל להתענות צה"צ כמש"כ הט"ז בריש סימן תקס"ו ולפי דבריו א"צ כלל קבלה. ואפשר דהוא מירר שלא נאשנו ונרפה שאין נוהגין שם רוב הקהל להתענות ודוחק. ועוד אפשר לומר דלענין תענית צה"צ אף במקום שרגילין לריך קבלה דכן קצתו המנהג מתחלה שכל אחד יקבל וכלשון המברך שאומר הוא יברך מי שיקבל עליו וכו'. ובמנינו שאין העולם רגילין להתענות צה"צ מסתברא דה"ל לריך קבלה בפירוש או עכ"פ שיענה אמן על הש"ץ המברך כמש"כ הפוסקים בסימן תקס"ו. והנה אם קיבל בפירוש צדאי חייב להשלים (אם לא שהתנה שלא להשלים וכמש"כ המ"א בסק"צ) ואם רק ענה אמן אף דחשוב כקבלה לענין ענוו מ"מ צ"ע אם חייב להשלים כיון שאינו כקבלה גמורה כמש"כ המג"א בסימן תקס"ו. וספק זה שייך גם לענין ענוו דאם נאמר שחייב להשלים אם לא השלים אין יכול לומר ענוו. ומ"מ לענין יחיד בשומע תפלה נראה דיוכל לומר ענוו אף אם לא השלים כיון שענה אמן. ולענין תענית של ער"ה כיון שאין מנהג קבוע לזה כ"א למקצת אנשים כמו שכתב המ"א בסימן תי"ו מסתברא דלריך קבלה מצע"י וא"כ נריך להשלים אם לא שהתנה בפירוש שלא להשלים ולענין תענית של ער"ה עיין לקמן בסימן תקפ"א צה"ה: * כיון שאין רגילות וכו'. דאם קיבל נסתם לריך אחר"כ להתענות תענית שלם [הגר"א וכו"כ הפמ"ג]: * עד שיצא מביהכ"ג. עיין במ"א דהכונה עד פלג המנחה ולדינא יש לעיין מה הרבה דהא מקור דין זה הוא משום דאמרינן דהאי תעניתא הוא רק לנעורי בעלמא משום תשובה ודומיא דמאי דמשני בגמרא לענין ט"ז שנדחה במעשה דראב"ז דאמר שהתענינו צו ולא השלמנוהו וכמש"כ הגר"א והאם הלא הכונה רק עד אחר מנחה גדולה כמו דאיתא לעיל בסימן תקנ"ט ס"ט ע"ש צמ"צ והנה המ"א אצל לשיטתיה שגם שם דעתו נוטה ל"א שעות ולזה לין עיין ס"ס תקנ"ט אבל באמת כבר השיגו שם הא"ר ושאר אחרונים עליו ודעתם דהוא רק עד אחר מנחה גדולה וא"כ ה"ה צענינו כל הימי דהוא לנעורי בעלמא יכול לאכול אחר מנחה גדולה אחר"כ מלאכה במחצית השקל שגם הוא העיר מה ונלפלא על הח"א שגם העתיק שדי עד מנחה גדולה דלא כמ"א וכאן העתיק כהמ"א ואפשר דלשון השו"ע שכתב צענינו

עד שיצא מביהכ"ג דחקו דמשמע דהייך שהוא מתענה לנער עצמו כדי שיכתפרו עונותיו אינו די צמח שימתין עד אחר מנחה גדולה וגם זה אינו ראיה דאפשר דהשו"ע נקט לפי מנהגם דאז היה המנהג כן אבל לא לדינא הכי ונ"מ במקום שהמנהג הוא באופן אחרן והנה הפמ"ג כתב על דברי המ"א ח"ל ומיהו העולם נוהגין אחר מצות ע"פ מנהגם והיי כאלו פירש מתחלה שאינו מקבל יותר עכ"ל ונ"ל ויכול ג"כ לומר ענוו וכן משמע בסידור דה"ה הרי בדבריו דזה תלוי באמת בכל מקום לפי מנהגו וכפרט באיש חלוש נראה דבדאי יש לסמוך ע"ז להקל ולא יחמיר ע"ע כדי שיהיה לו כח להתענות צוה"כ שזה העיקר. ויותר טוב שיתנה מתחלה שאינו מקבל ע"ע להתענות כשאר העם רק עד אחר מנחה גדולה ויכול ג"כ לומר ענוו וכנ"ל. אחר"כ מלאכה במחצית ע"ס סימן תקפ"א שכתב צה"ד דעכשיו רבים נוהגים להתענות רק עד זמן מנחה גדולה ומתפללים מנחה חתלה. אחר כתב כ"ז מלאכה צפ"ת בסימן תקפ"א שכתב בשם תשובת שאלת יעצ"ץ שדעתו שהמתענה רק עד תפלה אינו יכול להתפלל ענוו. ומ"מ נראה דהרואה לסמוך ע"ד הפמ"ג והמחלית השקל הנ"ל לומר ענוו צדאי ג"כ שפיר עבד: * והיחיד מתפלל ענוו. ר"ל דוקא יחיד ובהכרחו לעיל בס"א [הגר"א]:

שער הציון

(ו) מ"א בשם תה"ד וטעם השני הוא ג"כ שם: (ח) מ"א וע"ש שכתב שהעולם נוהגים להשלים ואפשר דמי שלא יראה להשלים לריכין התרת נדר (היינו אם היה מורגל עד כה להשלים) ואפשר דא"צ כי הוא נדר בטעות עי"ש והמ"א לא העתיק סוף דבריו צמח שכתב שהעולם נוהגין להשלים ופשוט משום דבזמנו לא היה המנהג כן ולפי הנראה גם בזמנינו אין המנהג להשלים: (ט) הגר"א: (י) אחרונים: (יא) הגר"א (יב) תה"ד: (יג) לבוש וקשה מי עדיף זה מצה"צ דהיו רגילין בהם כלל ישראל כמש"כ הט"ז בסימן תקס"ו ונבאלו ג' שטעות הוא רק אחד ממי אלף ואפ"ה צעי קבלה או לפחות צעניית אמן כשאומר הש"ץ מי שברך בשבת שקודם צה"צ ועיין צה"ל ודוחק: (יד) מ"א וש"א:

הלכות תענית סימן תקסב

לט באר הגולה

משאר תענית: ג' יחיד (יז) שקיבל עליו תענית סתם בערב שבת צריך להתענות עד צאת הכוכבים (יח) אם לא שפירש בעת קבלת התענית עד שישלימו הצבור תפלתם (יט) (וע"ל סי' (ז) רמ"ט): ד' תענית חלום צריך להתענות עד צאת הכוכבים (כ) ואפילו בערב שבת (ועיין לעיל סי' רמ"ט סעיף ד'): ה' כל תענית (כא) שלא קבלו עליו היחיד (כב) מבעוד יום אינו תענית: הנה להתפלל ענו ולא לענין אם חייב תענית סתם ומתענה כך (כג) לא יאכל יד נדרו (מרדכי והגהות מיימוני פ"א) (כד) מיהו יש אומרים דמתפלל ענו (מרדכי בשם ר"י) וכן נראה לי לנהוג (כה) תענית (ס) [ב] יחיד ולכולי עלמא המתענה תענית חלום (כו) מתפלל ענו אע"פ שלא קבלו עליו מאתמול: ו' * אימתי מקבלו (כז) בתפלת המנחה אומר (כח) "בשומע תפלה או "אחר שסיים תפלתו

שערי תשובה

באר היטב

ס"ק ט' ועי' סי' רל"ה בשם ס"ק א' מ"ש בה: [ב] יחיד. עצה"ט וכתב במ"ק שגם בתפלת מנחה של שבת יכול לקבלו אך התענה לא יאמר רק יאמר הנני תענית נדבה למחר. וכתב במ"ק שהוא פשוט וכן המנהג ועי' בד אליהו סי' ו' מי שמתענה בכל יום ופעמים רוצה להתענות אחרי הפסקות ורוצה להפסיק מצע"י ולאכול באותו יום שמתענה מקודם אז אם קודם שיחלל שאינו ראוי לדמות תפלה בנדר אפילו אם ירצה לשמוע קדושה ערבית שמתפללים מצע"י יש שהוא לאכול ולהפסיק מצע"י ש"ד ולכן גבי

ביאור הלכה

* אימתי מקבלו בתפלת המנחה. הנה מלשון רש"י משמע הטעם דבעינן שיהא הקבלה סמוך לזמן התענית ולפ"י אם התפלל מנחה בתפלת זמן מנחה קטנה דהיינו ט' שעות ומחצה יכול לכאורה להתחלה להמתין לאחר קבלתו בזמן מאוחר סמוך לשקיעת החמה שיהיה יותר סמוך לזמן התענית אבל מדברי הפוסקים לא משמע כן דקצוהו בתפלת המנחה דוקא כדי שינקט בתפלה שיחלל תעניתו עיין באשכול ובחידושי הרא"ה על תענית ובאמת יש לכיון לזה גם דעת רש"י שכתב ד"ה בתפלת המנחה בסופה תוספות רי"ז ותוספות וזייתר מוכח כן בהדיא בחידושי ריטב"א שכתב דקצוהו לקבלה זו בתפלה דומיא דמאי דאמרינן לענין קידושא ואדלתא דמתחלה קצוהו בתפלה עי"ש. ומ"מ יש לומר דכ"י לכתחלה אבל בדיעבד מהני כמו שהסכימו הב"ם והמ"א דכל זמן שהוא יום יכול לקבל עליו התענית. ואכן בעיקר הדין מיסתפקא טובא עד אימתי יכול לקבל עליו בדיעבד דהנה לפי מה שמבואר בפוסקים דלר"ך שיהיה הקבלה סמוך לזמן התענית וידוע דכל התעניות

תע"ב: (ז) רמ"ט. וע"ש לענין יאר לייט צע"ש: (ח) יחיד. וכתב ט"ז כבר כתבנו לענין תענית שלא שקעה עליו חמה שלא לומר ב' חצות נוס תעניתו הוא הדין כאן בזה שלא קיבל התענית כי ב' דברים אלו שווין הן דהיינו הקבלת התענית והשלמת התענית:

אחמול קיבל תענית סתם הרי צריך להשלים ואם התנה עד איזה שעה יתענה יאכל וזכרו צה"כ ולהתפלל מידות אינו נכון. ואם יוכל להפסיק אחר תפלת

משנה ברורה

בשעת (טו) קבלת תענית ואפשר דה"ה (טז) אם התנה מקודם אמרינן דקבלה שקיבל אח"כ אדעתא דתנאה קמא הוי: ג' (יז) שקיבל עליו תענית סתם וכו'. היינו (יז) שלא פירש בעת הקבלה את כוונתו אמרינן דמתמא היה כונתו כמו בשאר ימות החול דדינו הוא עד לאת הכוכבים כ"ו שלא פירש: (יח) אם לא וכו' עד שישלימו הצבור תפלתם. וה"ה דמהני (יח) כשמתנה שיתענה רק עד זמן מנחה גדולה ומיקרי תענית ויכול להתפלל ענו: (יט) וע"ל סי' רמ"ט. היינו מה שהכריע שם צה"ה לדינא ועיין שם מה שכתבתי שם במ"ב וזה"ל: ד' (כ) ואפילו בע"ש. דהא מתענין עבורו אף בשבת: ה' (כא) שלא קבלו עליו היחיד וכו'. לאפוקי תענית נדר דאינו צריך קבלה כמבואר בס"ק: (כב) מבעוד יום אינו תענית להתפלל ענו. משמע אע"פ שקבלו אח"כ בלילה לא מהני והא דמבואר לקמן בס"י

בדעה קמייתא דמהני הקבלה לענין תענית שעות להתפלל ענינו הכא כיון (יט) שהתחיל להתענות לשם חובה ואח"כ קבלו לא הוי קבלה כלל [מ"א בסקט"ו] ואפילו השלימו עד זה"כ ג"כ אינו חסוד תענית שנאמר קדשו נוס משמע דבעינן הזמנה מקודם [רי"ף]: (כג) לא יצא ידי נדרו. ומ"מ אם התחיל להתענות ביום זה צריך לשלם נדרו בזה שקבל עתה אף שלא קבלו מבעוד יום וגם הוי כפרת עון דלא גרע ממי שמנטער עצמו מצער ויין וכלקמן בס"א (כ) כ"כ הפמ"ג והגר"א צביאור דברי הרמ"א וידי אפרים וכן בשו"ר לקט מפסקין ע"י דכיון דהוא סגר ללא נדר שגדר מכבד א"כ היה הקבלה בטעות ויכול לחזור בו ולאכול בו ביום: (כד) מיהו י"א דמתפלל ענינו. טעמם דמה שאמרו בגמרא כל תענית וכו' אינו תענית היינו רק לענין שלא יאכל יד נדרו שחייב מקודם אבל שם תענית עליו ויכול להתפלל ענינו (כא) ואפילו לא קבלו כלל: (כה) בתענית יחיד. משום דיחיד אומר ענינו בשומע תפלה ואינו קובע צרכה לעצמו וכנ"ל בס"א צה"ה (כז) ומיהו אפשר דדוקא בזה שחלל ריעותא דהיינו שלא קבלו מבעוד יום אבל השלימו עד הערב אבל אם אין דעתו להשלימו אפשר דאינו חסוד תענית גם לענין ענינו (כג) ונכון שבאופן זה ידלג חצות נוס תעניתו ואמר ענינו ד' ענינו ביום זה כי בנראה גדולה אהנו וכו': (כו) מתפלל ענינו אע"פ וכו'. וזה לכונ"ע יכול (כד) לומר בו שפיר נוס תעניתו אע"פ שלא קבלו מאתמול כלל כיון דמשמא רמו עליה הוי במקום קבלה מעצמו: ו' (כז) בתפלת המנחה. דבעינן שיהא הקבלה (כה) סמוך לזמן התחלת התענית ונראה דלכתחלה יותר טוב (כו) שיהיה במנחה קטנה דהוא בנ"י שעות ומחצה ולא קודם ובידיעבד (כו) מהני אפילו במנחה גדולה וכתבו האחרונים שבדיעבד אם לא קיבל בתפלת המנחה יכול לקבלו אח"כ כל זמן שהוא יום: (כח) בשומע תפלה.

דמותר

שער הציון

(טו) מ"א: (טז) פמ"ג וגם המ"א גופא אפשר דאינו ממעט רק אם התנה למחר צב"ר בשעה שמתחיל להתענות דאינו כלום: (יז) כ"מ מהגר"א צביאורו ופשוט. ומ"א כתב תענית סתם מחמת נדר וכתב מחמת"ש דאחי לאפוקי אם היה ת"ח או ח"ל בזה לא מהני מה שפירש עד זה"כ" [ועיין בסיומן רמ"ט צה"ל מה שכתבתי שם דמצי משמע באופן אחר] והפמ"ג פירש דאחי לאפוקי אם קבלת תעניתו צע"ש היה מחמת שהוא אסתינא ודאי דעתו היה רק עד שיא מביהכ"נ. וע"ש עוד דמסתפק אם היה חסוד עליו קבלת תענית נדר מומן רצ [לא בגדר איסור אכילה על יום אחד בזה טעמי צריך יום שלם אלא ר"ל קבלת תענית] וקיבל עתה עליו צע"ש אם יאכל בזה כשפירש עד שיא מביהכ"נ ואני סתמתי שם דבדאי לא יאכל ע"ש וכן מסתברא בפשיטות: (יח) מ"א לעיל בס"ב² וכ"כ ש"א: (יט) דהתענית מקרי משחשיכה אע"פ שמוחר לאכול בלילה כמבואר בפוסקים: (כ) לבאר דברי המ"א וכ"כ המחמ"ש: (כא) מ"א וכן מוכח מהגר"א וטעמם דלא גרע מתענית חלום שאין בו קבלה כלל ואפ"ה מתפלל ענינו אח"כ מלאחי צב"ח שגם הוא כתב דכן מוכח מהמרדכי בשם ר"י אך דעתו דלדינא אין לסמוך עליו בזה רק כשקיבלו עכ"פ בלילה אבל לא בשלל קיבלו כלל אכן צה"ה העתיק לדינא דלא כותיה: (כב) ח"א ודעה הפמ"ג שאף בזה יכול לומר ענינו: (כג) אף שאם היה בלילה השלמה לבד העתקנו לעיל דברי האחרונים החולקין על ה"ט"ז בזה אכן בזה יש תרתי ריעותות נכון לנהוג כן: (כד) ט"ז: (כה) רש"י: (כו) צפ"י רגמ"ה: (כז) כן משמע מפירוש רש"י דכתב שאחי לאפוקי תפלת יואר משמע דמנחה אפילו גדולה ש"ד וגם לדעת הראב"ה וסיעתו מהני אפילו קודם לזה ויש לסמוך עליהו עכ"פ בזה:

הלכות תענית סימן תקסב

קודם שיעקור רגליו הריני (כט) בתענית יחיד מחר יהי רצון שתהא תפילתי ביום תענית מקובלת ואם לא הוציא בפיו [ג] (ל) אם הרהר בלבו שהוא מקבל תענית למחר (לא) 'הוי' (ט) קבלה * והוא שיהרהר כן (לב) בשעת תפלת (י) המנחה: הגה (לג) וטוב יותר לקבלו אחר (יא) תפלה מנעמת תפלה (לד) כדי שלא להפסיק תפלתו (המגיד והגמ"י כל צו וצ"י): ז' יקבל עליו תענית בתפלת המנחה אע"פ שהוא אוכל ושותה בלילה (לה) לא הפסיד כלום יוכן אם קבל עליו להתענות ג' או ד' ימים או יותר זה אחר זה (לו) להתענות בימים ויאכל בלילות אע"פ שהוא אוכל כל הלילה לא הפסיד כלום דהוי קבלה לכולם אע"פ שלא קבל כל אחד ואחד במנחה שלפניו: הגה ואם קבל להתענות שני ימים רצופין מותר לאכול בלילה שצנייהם אם לא פירש צדיק אף על הלילה (מרדכי פ"ק דתענית) (יז) (לו) ואם מתפלל כל יום במנחה ענו (פסקי מהרא"י סי' ק"ח): ח' אם קבל עליו בתפלת המנחה ג' או ד' תעניות ולא רצופין זה אחר זה כגון שקבל עליו להתענות שני וחמישי ושני וכיוצא בזה ייש מי שמסתפק (לח) אם סגי בקבלה אחת לכולם או אם צריך קבלה לכל אחד ואחד: הגה (לט) מיהו נהגו העם לקבלם בקבלה אחת וסגי בהכי וכן דעת מקצת רבותא (מרדכי והגמ"י): ט' קבל עליו להתענות למחר והתענה ובלילה שלאחר התענית

י טור בשם ר"ח דהוי בכלל נדיב לב מהא דשטעמ' כ"ו ב עיין לקמן סימן תקס"ג
ז מיתר דר' הונא שם ב לגי' ר"מ שם ז טור בשם הרא"ש ב מיתר דר' הונא י"ט וכינסת קפריס שלט הרא"ש שם

באר היטב

(ט) קבלה. וחיוב להתענות. ומכל מקום דוקא כשקבל בלבו להתענות. אבל אם היה רק בדעתו להתענות לא מיקרי קבלה. בית חדש מגן אברהם: (י) המנחה. והצ"ח כתב דשרי לקבלו כל זמן שהוא יום וכ"כ המ"א. אבל קודם מנחה לא מהני ט"ז ע"ש: שמקבל התענית צ"ח מ"א: (יז) ואז. לשון ואז אינו מדויק דהא דאפילו אז שמענה גם בלילה הוי כל יום צפ"ע לענין ענו ט"ז ועמ"א:

משנה ברורה

דמותר לשאול לרצו בשומע תפלה (כח) וכיון שמסיים יהי רצון וגו' כדלקמיה לא הוי הפסק דהוא בכלל שאילת לרצו: (כט) הריני בתענית יחיד. אחי לאפוקי דלא נטעי שהוא מקבל עליו להתענות כחומר תענית צבור ומ"מ נדיעבד אף אם אמר בסתמא הריני בתענית מחר ג"כ דינו כתענית יחיד [צ"י]: (ל) אם הרהר בלבו שהוא מקבל ודוקא שהרהר בלשון זה שהוא מקבל (כט) אבל מה שדעתו להתענות לא מיקרי קבלה ויכול לחזור (ל) אכן אם התחיל להתענות (לא) אסור לאכול בלילה החרה: (לא) הוי קבלה. דאע"ג דלענין שבעה ונדב כשאוסר איזה דבר על עצמו לא מהני עד שיציא בשפתיו (לז) אבל תענית דמי לגדר של נדקה דמהני כשגמר בלבו ליה וט"ז כתב דכיון דע"י התענית נתמעט חלבו ודמו חשוב כקרבן ובקרבת כחיו כל נדיב לב עולות: (לב) בשעת תפלת המנחה. ולא קודם דלא עדיף הרהור מהנאפה צפה דלא מהני אם הוציא צפיו

שערי תשובה

חמן דלקמן לכחלה יש לו להתפלל צבור ע"ש: [ג] אם הרהר כו'. ועי' דלא מהני הרהר רק בשעת תפלת מנחה ולא קודם לכן או אח"כ בלילה ועי' בשו"ת ושב הכהן סימן כ"א שהאריך צענין זה וכתב לישב מה שהקשה הב"ח על הרא"ש שדבריו נעמית סותרים למ"ש בשטעמ' ושם מוצא (יא) תפלה. ומ"מ גם בשעת התפלה כשמגיע לש"ת יהרהר בלבו בין אכל בנתיים ובין לא אכל מתפלל בכל יום ענו ואפשר דלרבותא אמר

ביאור הלכה

לבד מט"ז ות"ז דה"ש שלהן כניסחו מותר דעדיין אין חיוב תענית עליו ואפילו יחיד שקבל ע"ע להתענות לילה ויום כמבואר במ"א בריש הסימן א"כ אפילו היתה הקבלה אחר שקיעה ג"כ שפיר דמי ונפרטו דלדעת ר' יוסי עדיין יום הוא ואולי נכון לסמוך עליו בזה וצ"ע: * והוא שיהרהר בן בשעת תפלת המנחה. היינו ולא מקודם דלא עדיף מהוציא צפיו קודם התפלה דלא מהני לומר ענו. ואף דיש פוסקים [הראש"ה והאור זרוע והג"מ ומרדכי] שסוברים דשמואל מודה לרב דאף קודם מהני המחנך סתם לדינא כדעת רש"י ורא"ש וסיעתיהו דלא מהני מקודם ומ"מ נראה דאם איחר להתפלל מנחה עד סמוך לשקיעה שגמר המנחה היה אחר שקיעה טוב שיקבל עליו התענית קודם מנחה ויחזור ויקבל גם בתפלתו ללא ידי כולם דאף דלענין מנחה סומך עצמו על הפוסקים דעדיין לא עבר זמן תפלה כמבואר לעיל בסימן רל"ג ברמ"א מ"מ לענין קבלת התענית הלא יכול לחמן לקבל גם מקודם דהוי קבלה גמורה לאידך פוסקים הנ"ל:

קודם תפלת המנחה להתענות למחר ופרטי דינים אלו עיין לקמן בסימן תקס"ג: (לג) וטוב יותר וכו'. קאי אריש הסעיף שכתב אומר בשומע תפלה או אחר וכו' ועי' קאמר דטוב יותר לקבלו אחר תפלה דהיינו (לג) קודם יהי רצון או אח"כ קודם שיעקור רגליו: (לד) כדי שלא להפסיק. דע"ס הקבלה שאומר הריני בתענית (לד) אינו שייך לתפלה והאחרונים כתבו דטוב שגם בשומע תפלה יהרהר שמקבל עליו התענית למחר: ז' (לה) לא הפסיד כלום. דלא נחשב זה להפסק משום דע"ס חיוב התענית אינו אלא לכל היום אם לא נמקום שהחמירו בפירוש גם ללילה כגון לט"ז או להמזרחים לקמן בסימן תקע"ה ס"ג: (לו) להתענות בימים ויאכל בלילות. אין הכונה שפירש שיאכל בלילות אלא מסתמא הוא ג"כ מותר כדלקמיה: (לז) ואז מתפלל. ט"ס הוא (לה) וצ"ל ואפ"ה מתפלל ור"ל דאף שמענה גם בלילה אין לומר דהוי כיומא אריכתא ולא יתפלל ענינו אלא במנחה של יום שני אלא כל יום הוא תענית צפני עצמו לענין ענינו (לו) ואפילו מתענה ששה ימים רצופים נמי מתפלל כל יום ענינו במנחה: ח' (לח) אם סגי בקבלה אחת לכולם. מפני שקבלן צדק אחת: (לט) מיהו נהגו העם וכו'. והוא מה שמצרכין בשעת שלאחר פסח וסוכות מי שיקבל עליו להתענות צה"צ והעם עונין אמן (לז) וזהו הקבלה וא"ל לקבלו עוד במנחה שלפניו ומ"מ אם רוצה אח"כ שלא להתענות הרשות בידו כיון שלא הוציא צפיו. אכן לפי מה שכתבנו לקמן בסימן תקס"ג דיש מחמירין שאפילו בהרהור בלבד הוי קבלה צריך ליזהר לדבריהם אם בעת שענה אמן היה בלבו להתענות שלא לחזור

שער הציון

(כח) הגר"א: (כט) מ"א והגר"א לעיל בסימן תקנ"ג: (ל) כ"מ ממה שהביא המ"א מיו"ד סימן רי"ד וכ"כ הח"א ועיין במחבר"ש ולכאורה לדבריו אין להמ"א מקור לדבריו: (לא) ואם לא חזר צו והתחיל להתענות צ"ע דאפשר דמהני מה שהיה בדעתו לחשוב כתענית ע"י קבלה: (לז) פוסקים: (לג) ריטב"א בחידושו: (לד) אחרונים: (לה) הגר"א וכן הסכימו לדינא הט"ז ומ"א וכ"מ בד"מ הארוך: (לו) מ"א: (לז) לבוש וש"א בסימן תקס"ג וכתב שם הפמ"ג ודלא כנהגין שבעה שה"ץ מצדן מי שצריך למי שיקבל צה"צ דאין שום אחד כמעט עונה אמן דהא אין מחוייב להתענות עי"ז ואם רוצה להחמיר יתנה בלב שלא להתענות ולמה לא יענה אמן אחר מי שצריך עכ"ל ואפילו לדעת המחמירין שכתבנו בפנים יכול ג"כ לענות אמן אך שלא יכיון בעניימו אמן לקבל התענית אלא שהקב"ה יצרך למי שיקבל עליו צה"צ:

הלכות תענית סימן תקסב

מ באר הגולה

ע שם צמח וע"ז
ל"ד פ אוקימתא
דבר תפלה שם
י"ח צ לפירוש
רש"י שם ק לפיר
הר"ש שם וסמ"ק
והר"ן והראש"ד
בהשגות פ"ח
ר מהנהו ת"ר
מיתר דר' תפלה
ש הראש"ש שם אלה
דר' יהודה ור' יונה
שם בירושל' והוסף
צ"ח שם ת הראש"ש
שם בשם הראש"ד
מהירושל' דר' יהודה
נשיאה גור תעניתא
וכו' והג"מ פרק א'
וכן נראה מדברי
הרמב"ם א הר"ן
בשם הרמב"ן ב ר"י נחב י"ט

נמלך להתענות (מ) אע"פ שלן בתעניתו שלא אכל בלילה והתענה כל היום השני (מא) אינו תענית מפני (מב) שלא קבלו עליו (יג) מבע"י: י' מתענה אדם תענית שעות וזהו שלא יאכל כל היום כיצד (הרי) שהיה טרוד בחפציו ומתעסק בצרכיו ולא אכל עד חצות או עד ט' שעות (מג) ונמלך להתענות בשעות שנשאר מן היום ה"ז מתענה אותם שעות ומתפלל בהם עננו שהרי קבל עליו התענית קודם שעות התענית ר"י א (מד) שגם זה תענית שעות וצריך (מה) שיקבלנו עליו מאתמול והיכי משכחת לה כגון שקבל עליו מאתמול להתענות עד חצי היום וכשהגיע לחצי היום (מו) נמלך וגמרו או שקבל עליו להתענות למחר מחצי היום ואילך ולמחר נמלך ולא אכל גם בחצי היום ראשון (מז) ה"ז תענית שעות: יא אם קבל עליו התענית (מח) עד חצי היום ואכל אח"כ או שאכל עד חצי היום וקבל עליו תענית משם ואילך י' אינו נקרא תענית להתפלל עננו ש"אבל נקרא תענית לענין (מט) שצריך (יד) להשלים נדרו: יב תענית שגזורים על הצבור אין כל יחיד צריך לקבלו בתפלת המנחה אלא ש"צ מכריז התענית והרי הוא (טו) מקובל (ג) וי"א דה"מ בא"י שהיה להם נשיא לפי שגזרתו קיימת על כל ישראל אבל בחוצה לארץ צריכים כל הצבור לקבל על עצמם כיחידים שכל אחד מקבל על עצמו: יג (נא) י"ש מי שאומר שמי שנדר ואמר (נב) אם לא אלק למקום פלוני (נג) אשב

שערי תשובה

נמסקנמו דאף לכתחלה יש לחוש להוציא צפיו אבל בדיעבד יש לפסוק דקבלה כלל מהני ע"ש ועיין בא"ר שדעתו דהיה שלא בשעת מנחה מהני. וגם כתב לישב תמיהה הב"ח:

בסעיף י"ד: (יד) להשלים. דה"ל דמותר לאכול חוץ אותו זמן שקיבל עליו דלא הוי נדר כלל קמ"ל דמ"מ צריך להתענות אותו זמן: (טו) מקובל. וכן מנהגו בתענית דה"ל אחר פסח ואחר סוכות שמי שעונה אמן אחר מי שצריך שאומר הסוף על התענית הוי קבלה

משנה ברורה

תענית שעות זה צריך: (מה) שיקבלנו עליו מאתמול. היינו צע"מ (מא) תפלת המנחה: (מו) נמלך וגמרו. ר"ל שנמלך שלא לאכול אפילו שלא לשם תענית: (מז) הרי זה תענית שעות. ר"ל ומתפלל בהם עננו: יא (מח) עד חצי היום. לאו דוקא דה"ל אם הקבלה היה עד ג' רביע היום אם דעתו לאכול קודם גמר היום אינו מתפלל ענינו בש"מ: (מט) שצריך להשלים נדרו. דה"ל דמותר לאכול חוץ אותו זמן שקיבל עליו דלא הוי נדר כלל קמ"ל דמ"מ צריך להתענות אותו זמן: יב (ג) ויש אומרים וכו'. ולדינא נראה (מז) דצריך להחמיר ולהתענות כדעה ראשונה אף שלא ידע ולא קיבל ע"ע וכ"ש התעניתים הכתובים בפסוק צודאי וכו'. לקבל ונראה דאף דעה השניה מודה לזה דאלו כבר רצו כל ישראל וקבלו עליהם (מג) כדאיחא בפוסקים: יג (נא) יש מי שאומר וכו'. נקט לשון זה לדין הראשון שמה שהתנה הוא דבר הרשות (מד) דבזה יש הרבה פוסקים שחולקין וס"ל דאף שהתנאי היה בדבר הרשות כיון שהדבר שהתחייב הוא דבר מזה לא שייך בזה אסמכתא ומחויב לקיים (מה) אבל שני דינים האחרונים כו"ע ס"ל כן: (נב) אם לא אלק למקום פלוני. וה"ל (מו) בקום ועשה כגון שאמר אם אעשה דבר פלוני ועשה: (נג) אשב בתענית. וה"ל (מז) אם אמר אמן לצדקה: הוי

באר היטב

(יג) מצע"י. משמע אע"פ שקבלו אח"כ בלילה לא מהני והיינו דאין עולה לו לתענית יום שלם אבל עולה לו לתענית שעות ומתפלל עננו כיון שקבלו קודם שהתחיל להתענות לשם חובה. ועיין אחרונים ובסעיף י"ד: (יד) להשלים. דה"ל דמותר לאכול חוץ אותו זמן שקיבל עליו דלא הוי נדר כלל קמ"ל דמ"מ צריך להתענות אותו זמן: (טו) מקובל. וכן מנהגו בתענית דה"ל אחר פסח ואחר סוכות שמי שעונה אמן אחר מי שצריך שאומר הסוף על התענית הוי קבלה

לחזור מזה: ה (מ) אע"פ שלן בתעניתו וכו'. אשמעינן בזה (לח) דלא נימא דבכה"ג הוי כיומא אריכתא וי"ל בקבלתו הראשונה: (מא) אינו תענית. לא לענין לנאח ידי נדרו (לט) ולא לענין להתפלל ענינו: (מב) שלא קבלו עליו מבע"י. משמע אע"פ שקבלו אח"כ בלילה לא מהני ועיין במ"א שדעתו דדוקא אם קבלו אחר שהתחיל להתענות לשם תענית דהקבלה צריך להיות מקודם התחלת התענית הן בתענית שעות והן בתענית יום שלם אבל אם קיבל ע"ע בלילה קודם שהתחיל להתענות אף דלא י"ל ידי נדרו בזה דלא נקרא תענית שלם כיון שלא קבלו מצע"י מ"מ עכ"פ תענית שעות הוי כיון שקיבל קודם התחלת תעניתו ומתפלל למחר ענינו לדעה קמיתא שצטעף י"ד (מ) ויש מאחרונים שחולקין וסוברין דהיכא שדעתו להתענות יום שלם אין עליו שם תענית שעות ונלא קבלה מצע"י אף לדעה קמיתא אין עליו שם תענית כלל אף לענין להתפלל ענינו. ודע דלפי מה שכתב הרמ"א בס"ה לנהוג בתענית יחיד שאומר ענינו בש"מ אף בלא קבלה כלל ה"ל צענינו כאן וכ"כ הא"ר: י (מג) ונמלך להתענות וכו'. מלשון זה משמע לכאורה דאפילו לא הוציא בשפתיו ג"כ סגי ומה שסיים שהרי קבל עליו היינו בלבד ואילו לשיטתיהם צ"ל ועיין שם במ"א דדוקא בשקבל עליו אבל אם היה רק בדעתו להתענות לא מיקרי קבלה: (מד) שגם זה תענית שעות וצריך. צ"ל שגם

שער הציון

(לח) עיין בר"ן: (לט) כן משמע בר"ף ולכאורה זה השנה גדולה על המ"א דמשמע לכאורה מניה דמפרש להשו"ע דכוננו הוא רק לענין לנאח ידי נדרו ולא לענין להתפלל ענינו ונאמח זה אינו כדמוכס מר"ף וגם דהלא המחבר מעתיק דינא דגמרא לענין לן בתעניתו ובגמרא הוזכר צהדיא דאינו מתפלל עננו וכמו שהקשה עליו הבית מאיר אכן נאמח נחא הכל דהמ"א אינו מעתיק לנו רק את ע"ס הדין אבל גם הוא מודה דכוננו השו"ע שכתב אינו תענית גם לענין תפלה עננו ומה דהוזכר מצע"י אחי למעט היכי דהקבלה היפה בלילה אחר שהתחיל להתענות לשם תענית דאז אינו קבלה כלל אף לענין להתפלל עננו: (מ) בגדי ישע וכן מלמד קמא בציט מאיר ואף דברא"ש משמע כדעת המ"א בציט הרמב"ן אכן הוא נשאר בקושיא על הרמב"ן ולדברי הבגדי ישע מיושב קושיאם וכתב שיש לכין כן גם דברי הט"ו ע"ש: (מא) וטעם דעה ראשונה דעד כאן לא צריך קבלה מאתמול היינו בתענית יום שלם אבל בתענית שעות די שיקבלנו סמוך לאותן שעות: (מב) כ"מ דמ"מ וכ"כ בא"ר ומה שהקשה ט"ו כבר מירץ המאמר והא"ר דגזירת נצור אלימא טפי: (מג) הרה"מ ובספר תורת האדם והוצא לעיל בסיומן תק"נ: (מד) מ"א וא"ר ונקוה"כ ביו"ד סי' רנ"ח וכ"מ מהגר"א: (מה) א"ר ופשוט וע"ש שמתמיה על הט"ו שלא נחיה לזה: (מו) נקודת הכסף ביו"ד סימן רנ"ח הנ"ל: (מז) כן מלמד המ"א וכ"כ הגר"א בפשיטות וכן משמע מנקודת הכסף שם אמנם בספר בגדי ישע ונהר שלום מלדדים לומר דאף דר"י הוה תענית וצדקה להדדי דבשניהם הוי אסמכתא המחבר מדעת עצמו מחלק ביניהם דלענין תענית חפס להקל כפצרת הר"י ולענין צדקה שמקורה מקרא דצפ"ך נקט להחמיר כדעת החולקים עליו. אכן לענין דינא צודאי יש להחמיר גם בתענית כדעת המ"א וא"ר:

הלכות תענית סימן תקסב תקסג תקסד

בתענית מאחר שמה שהתנה הוא דבר הרשות (נד) הוי אסמכתא (פי' שאלס קומן דעמו שיוכל לעשות דבר אחד ועל סמך זה הוא נודר או מתחייב דבר מה) (נה) אבל אם אמר אם לא אעשה מצוה פלונית אשב בתענית וכן אם אמר (נו) אם יצילני ה' מצרה (נז) או אם יצליח דרכי לא הוי אסמכתא:

תקסג דין מי שהרהר בלבו להתענות. ובו סעיף אחד:

א (א) מי שהרהר בלבו (ב) שלא בשעת תפלת המנחה להתענות למחר לא הוי קבלה דלא עדיף (ה) מהוציא בפיו להתענות למחר (ג) דלא הוי קבלת תענית כיון שלא קבלו בתפלת המנחה:

תקסד דין ליל שלפני התענית. ובו סעיף אחד:

א כל תענית שאוכלים בו בלילה בין צבור בין יחיד ה"ז (א) אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר^א (א) והוא שלא ישן (ב) * (שינת (ג) קבע) (טור) (ג) אבל אם ישן (שינת (ג) קבע) אינו חוזר ואוכל ולא שותה (ד) אא"כ יתנהג לאכול או לשתות: הגה וי"א (ד) דנשמה א"ל תנאי (ה) דמסתמא דעמו של אדם לשמה אחר השינה (ו) והוי כאלו (ה) התנה (טור) ומרדכי והג"מ והג"א):

באר היטב

(ג) קבע. אפילו שלא על מטתו ט"ו: (ג) קבע. אפילו תוך סעודתו ב"י. וט"ז פסק כהר"ף דאם ישן בתוך הסעודה מותר עד שיגמור וישן אחר"כ שינת קבע ע"ש: (ד) דנשמה. ב"י כתב אפילו כל המשקים מותרים. והכל כו כתב דוקא מים: (ה) התנה. ומהגין להתנות אפילו לשמה וכוון הוא אחרונים. וכתב המ"א וי"ל דהכל לפי מה שהוא אדם אם רגיל לשחות בלילה מותר לשחות בלא תנאי ועס"י תקפ"א בהג"ה. וכ"כ הרדב"ז סי' רמ"ז:

משנה ברורה

רמ"א לעיל בס"ה יחיד יכול לומר אפילו לא קיבלו כלל וכ"ש בענייני שקיבלו שלא בתפלת המנחה דלהרבה פוסקים חשוב זה קבלה גמורה עכ"פ לענין יחיד (ה"ף) בודאי יש לו לומר ענונו:

א (א) והוא שלא ישן וכו'. היינו אפילו (ה) אם גמר סעודתו מכבד ורואה קודם אור היום לחזור ולאכול רשאי: (ב) שינת קבע. אבל אם ישן שינת קבע. אפילו שלא על מטתו. והנה המחבר סתם דבריו משמע דס"ל אפילו ישן בתוך הסעודה ג"כ שוב אסור לאכול ולגמור סעודתו כשיעור משנתו וכמו שמסיק ב"י אבל כמה אחרונים (ג) הסכימו דאם ישן בתוך הסעודה מותר לגמרה אחר"כ כיון דמתחלה היה דעתו לאכול עוד. ומ"מ המחמיר ע"ע בזה (ד) קדוש יאמר לו: (ד) אא"כ התנה וכו'. קודם השינה ואז מותר (ה) אפילו גמר סעודתו קודם השינה וגם ישן אחר"כ שינת קבע דעדיין לא קבל עליו התענית: (ה) דמסתמא דעמו וכו'. דדרך האדם (ו) להיות למא אחר שינתו: (ו) והוי כאלו התנה. כתבו האחרונים (ו) דלכתחלה ראוי להחמיר ולהתנות אף לשמה אחר המנחה אכן אם (ח) רגיל לשחות אחר השינה א"ל להתנות:

אומר

שער הציון

(מח) מ"א וא"ר וכ"מ מנקה"כ שם ע"ש: (מט) הגר"א: (נ) רי"ו: (נא) הגר"א: (נב) גס זה שם: (נג) מ"א: (ה) מ"א וי"א: (ז) כן משמע ממ"א בסיומן תקס"ג סק"י וכ"כ המ"א: (א) מ"א וי"א ומאמר מרדכי: (ד) ס"א וחשש לדעת ראב"ה דס"ל דאפילו קודם לזה מהני ולדעת ר"ם דהרהור כדטור דמי וכ"כ הא"ר ע"ש שמפקפק על דברי הט"ז בס"י תקס"ג ס"ק ח' ודלא כמ"א דס"ל דהרהור אין להחמיר בזה מטעם דהוי מרי ספקא שמה אין הלכה כר"ם ושמה אין הלכה כראב"ה: (ה) ומה ג"ל פשוט דאין לדגל חיבת כוס תעניתו אפילו לדעת הט"ז לעיל בסיומן תקס"ג: (ה) ב"י וי"א: (ז) ט"ז והגר"א ומאמר ולאפוקי מנה"ג שפירש דאחי לאפוקי אם ישן בתוך הסעודה דו"א דלדעת המחבר שינה מועלת בכל גווני כדאיתא בב"י: (ג) ב"ם וי"א וי"א גס רי"א וי"א וכפירוש הרא"ש ור"ן דעת הר"ף וכן מוכח מהריטב"א בחידושי ע"ש. ומוכח עוד שם דאפילו אם השינה לא היה בתוך הסעודה אלא קודם אכילה (כמו שמוזכר שאלס ישן בתפלת הלילה ואח"כ קם לאכול) מ"מ מותר לאכול אחר"כ כיון שדרכו לאכול לא סילק ע"י השינה מאכילה: (ד) ב"ם: (ה) פוסקים: (ו) טור: (ז) א"ר דדעידע אין להחמיר בזה וכ"מ מהגר"א דמא"ד כה"א: (ח) מ"א וא"ר וי"א:

א ייחזיקו לעיל סעיף י'

א בריהא חתמה י"צ וכו' ב כלשנה נהרל דבא שם טור ב"י אפי' הרא"ש וי"א (פ"י) אלא היה מתנמנמ או ישן בתוך סעודתו ב"י ג ירושלמי שם וכן הפסחת רוב הפוס'

א חקס"ד נמחבר. י' מקום לחשוב עמוד השחר שעה וחומש (ע"צ דק') קודם נץ החמה, דכן הוא שיעור ד' מילין מעמיה"ש עד נה"מ, כשחושבין כל מיל ח"י דק', דכן הוא עיקר לדינא אחרי שבה התה"ד הגר"א והשו"ע מסכימים לדעה א. ח. ב. המחמיר מוחמירין לחשוב כ"צ דק' ומחלה שיעור מיל, ונמצא דמעה"ש עד נה"ח הוי י' דק' שהם שעה ומחלה. אבל אין להחמיר כדעת הר"מ לחשוב מיל כ"ד דק', ומעמה"ש עד נה"ח ה' מילין דהוי ק"כ דק' שהם ב' שעות. וכל דקות אלו הם זמניות. ודינא דמס' ודינא דמס' שהיום והלילה שוים הויא שעה וחומש (דמעמיה"ש עד הכין) ע"צ דק', אבל בימים הארוכים מגדל השעה כמו שנגדל בחלוקת היום ליי"ב חלקים, וכן בימים הקצרים חקטן השעה כמו שחקטן בחלוקת היום ליי"ב חלקים. ובאופן חישוב השעה הזמנית נחלקו המ"א והגר"א, דלהמ"א מחלקין הזמן דמעה"ש עד נה"כ ליי"ב והיא שעה זמנית, ולהגר"א מחלקין הזמן דמנה"ס עד השקיעה ליי"ב. סיכום עפ"י סי' י"ג והמכתבים.

תקסה דין תפלת עננו. ובו ו' סעיפים:

א ממלא דבר
יחזק ורע שם
תעני י"ג ב הראש
שם ג כל ט
ד בריחא שבת
כ"ד ה טור לעתו
ו שם בשם הגאונים
ז כפירוש הכ"י
דבר הגאונים
ושם נראה מדברי
הסמ"ג והרומק
והמרדכי בפרק כ
דשנה ח כל ט
ט טור מהא
דברות י"ז י שם
בשם רב נתן
ב הרשב"א בתשו'

א יחיד (א) אומר עננו בשומע תפלה בין יחיד שקיבל עליו תענית (ב) * בין יחיד המתפלל עם הצבור בת"צ יוכן ש"צ שמסדר תפלתו בלחש כיחיד דמי ובשומע תפלה: הגה ואומרו קודם כי אתה שומע וכו' (ג) ולא יחסום צעקה צרה אלא כשמגיע לזכר עת צרה ולוקה יסיים כי אתה שומע תפלת וכו' (ז"י בשם תוספות) ולא ישנה ממנו הצרכה אפי' כשמחנה יחיד (ד) יאמר עננו (ה) גלוס (א) תעניתנו וכו' (רשב"א סימן כ"ה): ב יאם שכח מלומר עננו אין מחזירין אותו (ו) וע"ל סימן רנ"ד סעיף ד' וה' ואם נזכר קודם שעקר רגליו יאמר בלא חתימה (ז) (לאחר תפלתו): ג י"א שאין היחיד אומר עננו כי אם (ג) במנחה (ח) שמא יאחזנו בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו אבל ש"צ אומרו יגם בתפלת (ד) שחרית * כשהוא מתפלל בקול רם * שא"א שלא יתענו קצת מהקהל ובראבוע צומות גם היחיד אומרו (ט) בכל תפלותיו דאפי' יאחזנו בולמוס ויאכל שייך שפיר למימר עננו ביום צום התענית הזה כיון שתיקנו חכמים להתענות בו: הגה ונהגו בכל הצומות שלא לאומרו (י) כ"א צמחה מלמד ש"צ שאומר שחרית כשמחלל נקול רס: ד טוב לומר בתחנונים שאחר תפלת המנחה לאחר אלהי נצור וכו' רבין כל העולמים גלוי וידוע לפניך שבזמן שביה"מ קיים אדם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבים ממנה אלא חלבו ודמו וכו': ה אין היחיד רשאי לומר שלש עשרה מדות דרך תפלה ובקשת רחמים (יא) דדבר שבקדושה הם אבל אם בא לאומרו (יב) דרך (ה) קריאה בעלמא אומרו: הגה (יג) וכן אין ליחיד לומר סליחות או (ו) ויעבור (מהרי"ל

באר היטב

אס נזכר קודם שהתחיל רצה אין לאומרו דהוי הפסק בתפלה מ"א ע"ש: (ג) צמחה. כתב המ"א ונ"ל דאפילו מתפלל מנחה גדולה יאמר עננו דאפילו יאחזנו בולמוס לא יהיה שקרן בתפלתו דעכ"פ התענה עד חלות ע"ש. וכחז ט"ו ונראה דאם רוצה להתפלל בשחרית עננו ולדלג ביום צום תעניתו הרשות בידו דאז אין חשש שמא ימצא שקרן וכן ראוי לעשות ע"ש: (ד) שחרית. עסי' תקנ"ו כתבתי בשם הט"ו שאין לאומרו אפילו הש"ץ בשחרית בת"צ מטעם דאיקרי מועד ע"ש: (ה) קריאה. צניגון וצטעמים. כשאומר ויקרא בשם ה' יש להפסיק מעט בין שם לה'. אין לומר האדרת והאמונה צבור כ"א צוה"כ. אין לומר קודם חלות לילה שום סליחה ולא י"ג מדות בשום פנים לעולם חוץ מיוה"כ. אחרונים עמ"א: (ו) ויעבור.

ביאור הלכה

* בין יחיד המתפלל עם הצבור. ואפילו אם הוא מתפלל עם הש"ץ בשום ג"כ לא יאמר צרכי עננו עמו ורק בשומע תפלה כשאר יחידים [אחרונים]. כתב המ"א יחיד שאינו מחנה ומתפלל עם הצבור יאמר בש"ת ענינו ויאמר ביום ת"צ זה [א"י בשם הב"ח] עכ"ל ובמאמר מרדכי השיג ע"י ע"ש ודבריו נכונים דאין יחיד שאינו מחנה אין לומר עננו בשום נויים: * כשהוא מתפלל בקול רם. אכל בתפלת לחש שלו לא יאמר עננו בש"ת תפלה דהוא כשאר יחידים: * שאי אפשר שלא יתענו קצת מהקהל. עיין לקמן בסימן תקס"ו ס"ג דצניגון דוקא עשרה מחנים אלא דכאן מיידי שיש

(א) תעניתנו. והקשה הט"ו דהאין יאמר צום תעניתנו דהוא שקר שאין הרבים מחנים היום. ע"כ י"ל עננו ביום צום תעניתנו. וכ"כ הב"ח. והמ"א בשם הרשב"א לא כ"כ אלא אפילו יחיד המתענה רשאי לומר תעניתנו ולא מיחוי כשיקרא דא"א שלא יהא אחד בסוף העולם שמתענה היום ע"ש והיד אהרן הסכים עם הב"ח וט"ו. מי שמתענה תענית יחיד והיה ש"צ והתפלל צמורה לא יאמר עננו בש"ת דכשרצבור אין מתעניין איך יאמר עננו צמורה התפלה אכל כשצא לצה"כ ומצא שהתפללו הצבור בלחש והוא צריך לעבור לפני התיעה לאלתר יורד לפני התיעה ומתפלל בקול רם לצבור ואז יאמר עננו כיון שאינו חוזר ומתפלל בלחש שכתב"ג ע"ש ועסי' תקס"ו ס"ה: (ב) תפלתו. נ"ל דר"ל דוקא לאחר תפלתו רשאי לומר אכל

משנה ברורה

א אומר ענינו בשומע תפלה. ר"ל שאינו קובע צרכה לעצמו בין גואל לרופא כמו ש"צ אלא כוללה בשומע תפלה ודלקמיה בהג"ה: (ב) בין יחיד המתפלל עם הצבור. דרך לשלח צבור קצבו צרכה לעצמו בין גואל לרופא ולא ליחידים: (ג) ולא יחתום וכו'. ואפילו ש"ץ אם שכח לומר ענינו בין גואל לרופא שאומר בשומע תפלה ג"כ (א) לא יחסום שם בצרכה צפ"ע אלא יסיים כי אתה שומע כיחיד: (ד) יאמר ענינו וכו'. דלעולם ליסתתף אינש צהדי לצורא: (ה) בצום תעניתנו. ולא מיחוי כשיקרא מה שאומר בלשון רבים דא"א שלא יהיה אחד בסוף העולם שמתענה היום [מ"א] ויש מאחרונים (ב) שמתדדים לומר ביום צום תעניתנו (ג) או ביום צום תענית (ד) והעולם נהגו כרמ"א וכן העתיק דה"ח: ב (ו) וע"ל סי' רצ"ד סדו"ה. דשם מוכח צמ"ד (ה) דחיקף כשיסיים צרכה שומע תפלה אין לו לחזור אע"פ שלא פתח בצרכה שלאחריה רק אחר תפלתו יכלול צאלהי נצור דלקמיה וגם הסעיף ה' דשם שייך לכאן: (ז) לאחר תפלתו. קודם (ו) יהיו לרצון: ג (ח) שמא יאחזנו בולמוס. שיהיה צריך לזכור כדי להשיב נפשו. ועיין צמ"ו שכתב דאם רוצה להתפלל בשחרית ענינו ולדלג חצות ביום צום תעניתו הרשות בידו דאז אין חשש שמא ימצא שקרן: (ט) בכל תפלותיו. ואפילו (ו) בתפלת ערבית שקודם התענית דע"פ התענה עד חלות (יא) דדבר שבקדושה הם. ואין נאמר צמחות מעשרה: (יב) דרך קריאה. צניגון וצטעמים. אין לומר האדרת והאמונה צבור כ"א צוה"כ (ט) הא יחיד יכול לומר האדרת כל השנה. אין לומר קודם חלות לילה שום סליחות ולא י"ג מדות בשום פנים לעולם חוץ מצד הכפורים [אחרונים]: (יג) וכן אין וכו' או ויעבור. אף ד"ג מדות

שער הציון

(א) שלחן שלמה: (ב) צ"ח וט"ו ודעת האגודה: (ג) כ"כ צמח שלום דהרואה לעשות כדברי האגודה יאמר כן כדי שלא יהיה תפלתו בלשון יחיד: (ד) עיין בד"מ: (ה) מ"א ואפילו לא אמר אלא השם בלבד [אחרונים]: (ו) היינו לכתחלה וביעבר יכול לומר אף אחר יהיו לרצון כיון שלא עקר רגליו עדיין: (ז) הגר"א בשם גמרא ומוספתא: (ח) דאף שצ"ג צומות רשאי לזכור צלילה ולא הצרכיהו להפסיק מעבר מ"מ שם תענית מחיל מעבר שם יסו שז אינו רשאי לזכור והגר"א בשם הר"ן: (ט) פמ"ג ב"א:

נָסַם אִ"ו: ו' לַהֲמַתְעֵנָה (ז) (יֵד) וּמִפְרָסָם עֲצָמוֹ לְאַחֲרִים לְהִשְׁתַּבֵּחַ שֶׁהוּא מַתְעֵנָה הוּא נִעֲנֵשׁ עַל כֵּךְ:

א *בתענית צבור אומר ש"צ עננו (א) בין גואל לרופא יוחותם בא"י (ב) העונה לעמו (ג) ישראל בעת צרה (ואם שנה ע"ל סוף סי' קי"ט סעיף ד) (ג) יוקורים ויחל בשחרית ובמנחה (ד) בין

א משמעות הגמ'
תפנית י"ג
ב הרמב"ם נפרק
ד מהל' תפלה
ג טור נשם רנ
ז שר שלום ד טור
ה שם נשם חזי
העזרי נשם חזיו
ר' יואל ורבי ר"ש

שערי תשובה

[א] ומפטירין במנחה דרשו. ועיין בז"ב מ"ת ס"י ק"י באם השלישי אינו זקי להפטיר והכהן והלוי יודעים יפטירו הם שהרי קראו צמורה וצמורה ע"ש. ואם גם הם אינם יודעים יפטיר אחר בלי שום קריאה צמורה ע"ש. וע"ש במ"ש בשערי אפרים שער ט' סעיף ד': [ב] כשהנזכר גוזרים. ועי' בשו"ת מ"ס רבי' ס"י מ"ח באם המזמנים ער"ה רואים לקבוע עונן ע"ש

ודאי יחיד יכול לאומרם ע"כ: (ו) ומפרסם. ואפי' אם שואלין אותו אם להחניף בלא"ה יאמר שהוא מחננה ט"ז ומ"א ע"ש. ואם מחננה (א) ישראל. כתב הט"ז בסידורים שלנו יש חסרון הני ב' תיבות לע וכו' במשנה פ"ג דתענית: (ב) בזה"ב לפי שחנניתיס אלו קצתו

ביאור הלכה

עשרה שדעמס להפענות ורק מהששא שמה לא יוכלו אח"כ להפענות בזה האמצעים כיון דעכ"פ יסאר מעט אף לבסוף לא יסחז כסיקרא אבל אם יודע שנשעת הפלה אין שם עשרה שדעמס להפענות אח"כ אינו שליה של צבור לענין הפלת העניט [מאמר מרדכי]:

א (א) בין גואל לרופא. דכתיב ד' לורי וגואלי (ה) וסמיק ליה יעקב ד' ביום נרה: (ב) העונה לעמו ישראל וכו'. ונסידורים שלנו אינא העונה צעת נרה (ג) וכן העימך: (ג) וקורין ויחל בשחרית ובמנחה. היינו ככל מעניית לבור אצל צט"ז קורין בשחרית כי

מוליד בנים וגו' ומפטירין בירמיה אסוף אסיפס כלעיל בסומן חקנ"ט ס"ד בהג"ה ורק במנחה דומה בקריאה לשאר ח"ל. מה שהקבל
לואמרם שזו מחזון אפך דרך בקשה וכן ד' אל רחום וחנן וגו' העולה למורה וכן החזן הקורא (ג) אין אומר אותן פסוקים עם הקבל
רק אח"כ כשסיימו הקבל אז קורא החזן עם העולה במורה (ד) וראוי לומר שהש"ץ ימתין עד שסיימו כולם ואח"כ יתחיל לקרות כדי
שישמעו כולם מתורה: (ד) בין שחל בשני ובחמישי. עיין לקמן בס"ב בהג"ה דתעניתים שאין קצוועין לכל מנהגינו שאין דוחין פרשת
השזוע בשחרית: (ה) וקורין. ויחל (ה) בשחרית ובמנחה (ו) וה"ה דלומר הש"ץ ענינו בין גואל לרופא: (ו) קורין שחרית פרשת ר"ח.
בדיעבד אם קרא יחל (ו) נראה שאין מחזירין אותו דיש לסמוך על הירושלמי דקוצר דאף לכתחלה קורין ויחל: ב (ז) מיהו אם קבעו
התענית וכו'. היינו אם הצבור גזרו תענית ולאסוקי תעניתים הכתובין אפילו אם חלו צד' וה' דוחין פרשת השזוע וקורין ויחל לכו"ע:
(ח) אין דוחין פרשת השזוע. דהוא מדיר ואין חשוב תענית שלא נתפשט בכל ישראל לדחות פרשת השזוע. ועיין בא"ר שהביא בשם
מלכוצי יו"ט שדעתו לדינא להורות כהטור וכדעת רב שר שלום דדוחין פרשת השזוע וקורין ויחל אלף דמ"מ כיון שנהגו כן אין לשנות המנהג
ועיין בציפור הגר"א שדעתו ג"כ לדינא כהמלכוצי יו"ט וממה על הרמ"א עיי"ש אמנם בא"ר מלמד להורות כהרמ"א שכן נמצא באגודה
בשם רבותי עיי"ש. ומ"מ בדיעבד אם התחילו לקרות פרשת ויחל אין לחזור כללענ"ד: (ט) אלא קורין בשחרית בפרשה. ומ"מ הש"ץ
לומר (ח) ענינו בין גואל לרופא בשחרית ומנחה: (י) בלבד בה"ב שמתעניין אח"פ וכו'. לפי שמעניתם אלו קצו כל הארצות ומיעוט
הוא

(י) צ"ח וא"ר ושכנה"ג וכן משמע ממ"א להקל ולדלג כטו"ו והמ"א מבאר בדברי האו"י דכוונתו שבמקום שנהגין לומר קליחות בצנור באמצע חפלה היחיד מהפעלתו אין יכול לעשות כן משום הפסק וביאורו הוא נכון בדברי האו"י אכן לשון הרמ"א דקאמר וכן לא משמע כן וי"ע [הגר"א]: (א) צ"ח בשם א"ח: (ב) כן משמע ממ"א וכ"כ הגר"א: (ג) אחרונים: (ד) פמ"ג: (ה) לעיל בסיומן חק"ג ס"ג בהלכה: (ו) שם בד אפרים: (ז) עי' צביהור הגר"א שדעתו להלכה כהירושלמי ועכ"פ צדיעבד צדאי אין לחזור: (ח) כ"מ מאחרונים:

הלכות תענית סימן תקסו

מב באר הגולה

והקשו עליהם והרא"ש יישב קושיתם הילכך למנהג הראשונים שומעין ומיהו היכא שגוזרים תענית
שלא לשום צורך יאלא לשוב בתשובה (יא) יש נוהגים לדון כח"צ לענין עננו בין גואל לרופא
וקריאת ויחל (יב) * ויש נוהגים לדון (ג) כתענית יחיד שאף ש"צ אינו אומר עננו אלא בשומע
תפלה ואין מוציאין ס"ת: ג' אין ש"צ אומר עננו ברכה (יג) בפני עצמה (יד) אא"כ יש בכה"כ
(ד) [ג] (טו) שמתענין ואפי' אם יש בעיר י' שמתענין כיון שאין בכה"כ י' שמתענין לא:
ד' נוהגים להרבות סליחות (טז) בברכת (ה) סלח לנו י'יש שאין נוהגים לומר סליחות עד אחר
סיום י"ח ברכות וכן הנהיגו הקדמונים בא"י (יז) והוא המנהג הנכון: ה' לבת"צ ש"צ שאינו מתענה
(ו) (יח) לא יתפלל: ו' ייש מי שאומר (יט) שאין עומד לקרות בתורה בת"צ (כ) מי שלא

שערי תשובה

ולעיל סי' תי"ז^א מובא דשפיר יכולים לקבוע ע"ש: [ג] עשרה עצה"ט
ועי' במח"צ בשם מהר"ם בן חביב בתשובה כח"י שאין זה אלא בת"צ שהקבל
קיבלו עליהם על כל צרה של"מ אצל הד' נומות דמדברי קבלה יניחו אפילו
שחמית זה הוא קבוע יותר מזה"כ לאחר פסח וסוכות ט"ו וכ"כ ל"ח: (ג) כתענית יחיד. וער"ח נהגו שקורין ויחל במנחה ולא
בשחרית וזהו כדי לפשר בין הדעות קורין במנחה דוקא דלא מרביס קצת בסליחות ועיין ט"ו ומ"א: (ד) עשרה. נ"ל דאם יש זהם א'
שאינו משלים לא יאמרו עננו מ"א. ומ"מ יאמרו אותו בש"מ כיון שהוא ת"ל. ועס"י תי"ז: (ה) סלח. ואם שכן לומר עד שגמר
ברכה סלח יאמרו הסליחות אחר תפלת י"ח מ"א. ויכולים לומר הסליחות אפילו אין עשרה שמתענים ועס"י ת"צ מש"ס. ודוקא
סליחות וידידים אצל למען אמתך ועננו וא"מ אין לומר אלא לאחר התפלה. אחרונים: (ו) לא יתפלל. נ"ל דאם אירע שעבר לפני

ביאור הלכה

* ויש נוהגים לדון כתענית יחיד. כתב בשערי אפרים בתענית מיתות הנדקיים
בגין ו' נאדר וכיוצא אף אם יש עשרה מתענין וכן הנכונים המתענין
בע"פ אף אם יש שם עשרה לא יקראו ויחל ומכ"ש הנוהגים להתענות צד' וה'
של כל השנה או בפרשת שופ"ס וכן מה שנוהגין התעניות קדושות שכל עיר
לצחור לעצמם יום אחד לקבוע בו תענית ואומרים סליחות אע"פ ששומעין כן
בכל שנה בקביעות אין להם לקרות ויחל עכ"ל. ובכמה מקומות נוהגין

חל כ' סיון בע"ש שנוהגין שלא להשלים התענית רק עד שעה שיאלו
בגין ו' נאדר וכיוצא אף אם יש עשרה מתענין וכן הנכונים המתענין
בע"פ אף אם יש שם עשרה לא יקראו ויחל ומכ"ש הנוהגים להתענות צד' וה'
של כל השנה או בפרשת שופ"ס וכן מה שנוהגין התעניות קדושות שכל עיר
לצחור לעצמם יום אחד לקבוע בו תענית ואומרים סליחות אע"פ ששומעין כן
בכל שנה בקביעות אין להם לקרות ויחל עכ"ל. ובכמה מקומות נוהגין
חל כ' סיון בע"ש שנוהגין שלא להשלים התענית רק עד שעה שיאלו
בגין ו' נאדר וכיוצא אף אם יש עשרה מתענין וכן הנכונים המתענין
בע"פ אף אם יש שם עשרה לא יקראו ויחל ומכ"ש הנוהגים להתענות צד' וה'
של כל השנה או בפרשת שופ"ס וכן מה שנוהגין התעניות קדושות שכל עיר
לצחור לעצמם יום אחד לקבוע בו תענית ואומרים סליחות אע"פ ששומעין כן
בכל שנה בקביעות אין להם לקרות ויחל עכ"ל. ובכמה מקומות נוהגין

שער הציון

(ט) פמ"ג: (י) מ"א וס"א: (יא) ט"ו וס"א וס"א: (יב) ט"ו: (יג) מ"א וס"א: (יד) כ"מ מביאור הגר"א וכ"מ
בתשובת הרשב"א סי' פ"א דלא כפמ"ג שמתפק צד: (טו) והא"ר ופמ"ג הג"ל ע"כ דלא ס"ל הכי דהא הם לא קאי אסתם פ"א דצדו לא היו דוחין
פרשת השבוע כ"א על ד' נומות וכן מה"א משמע דלא ס"ל כן: (טז) מ"א וס"א: (יז) וה"ה אחד שלא קיבל עליו מצעד יום את התענית [פמ"ג]
ואינו קאי אד' תעניות דצדו לא צריך קבלה: (יח) מ"א וס"א וס"א דלא כט"ו והנה נח"א כתב דט"ס הוא במ"א מה שכתב בשומע תפלה אלא דבשעת
הדחק נוכל לסמוך על הטור דיוכל לומר ענינו אצל האמת כמחלית השקל דהמ"א עשה הכרעה בזה וכן משמע בא"ר ופמ"ג: (יט) מ"א וס"א דלא כט"ו
באמת אמתהא דלו יהי דהדין שאינו יכול לומר ענינו כלל אפילו בש"מ מ"מ זה עדיף משלא יתפלל כלל דיבטלו לשמוע קדיש וקדושה ונכחו: (כ) עיין
בא"ר ובמאמר מרדכי:

הלכות תענית סימן תקסו תקסז

א תקס"ו במחצת
ס"ח. ונשאים כפים
במנחה דתענית חף
אם מתפללין מנחה
בעוד היום גדול.
כמו שנתבאר בס'י
קכ"ט בקיצור
חז"ל.

תקסז טעימה ורחיצת הפה שמותר בתענית. ובו ג' סעיפים:

מור"ח.
י"ד ב תוספות
ורא"ש בשם ר"מ
ג רא"ש בע"ק
דמעני בשם הר"י
ברללוי

באר היטב

אין שם מתענים רק ששה או שבעה והשאר אינם מתענים לאינטי שם חולים יכולים לקבוע ברכת ענו ולקרוא ויפל אף שאין שם עשרה מתענים בזה"כ ע"ש. ויראה דעכ"פ ששה או שבעה צעיקן ואם אין שם רק חמשה אין להם לומר ענו ולא יוציאו ס"ת כלל כיון שאין כאן רוב מתענים וגם דש ששה צ"ע לפענ"ד להפטר הרובא ממנכרי צעיקן כמ"ש לעיל סי' קצ"ו לענין וימון בעשרה ע"ש:

(א) לטעום. אם יש בו מלח או תבלין רש"י: (ב) רביעית. היינו ביצה ומחצה צ"י:

משנה ברורה

ביאור הלכה
 שקורין יחל בע"ו כליו שהוא קביעות מענית לחברה קדישא יש סעד
 לדבריהם מפני"ג מק"ה צמ"ה שמהלך בבעין זה לענין שוב"ס מ"ח אכן אם
 חל ביום ב' וז' אין דוחין בשחרית פרשה השבוע עיין שם:

יקראוהו. ודיעבד אם קראוהו והוא איש ח"ם ומחמת איזה אונס יהיה ח"ם בדבר נראה שיוכל לסמוך בשעת הדחק על המקילין ויעלה מזה אחד וגו'. וכמו האחרונים שעכשי אין נוהגין בזה משום שהכל אור וכו'. ומ"מ נראה מכל זה לענין אמירת אלקינו ואלקי אבותינו בברך או"א ברכנו וכו' וענין לעיל בסימן קכ"ט ס"א ו

שער הציון

(כא) ס' דה"ס: (כב) ח"א צנינים (לא: (כג) ודעת הח"א שם דבזה צריך לקריתו לכתתלה אם לא ילא: (כד) וה"ה בשחרית אם חל הח"א א' ג' ד' י' (כה) הע"ז וא"ר ודה"ס וש"א: (כו) הדי"ם ומ"א וס"א ושולחן שלמה: (א) מ"א וכן העתיק הא"ר דשרי: (ב) כן מוכח מרשב"א והוצא צביאור הגר"א: (ג) לבוש: (ד) הגר"א לאפויי שארי מ"א וכן פסק בא"ר:

הלכות תענית סימן תקסז תקסח

מג באר הגולה

ד הגהות מיימני
נפרק א' והרמב"ם
ה רש"א ו תה"ד

ב י"א שלא התירו רביעית בפעם אחת אלא (ג) (ז) מעט מעט (ח) ה"י"א שאפי' בפ"א יכול לטעום (ט) עד כדי (ד) רביעית אם יודע בעצמו שיכול להעמיד עצמו שלא יבלע כלום: **ג** ימי (ה) שדרכו לרחוק פיו בשחרית (י) בת"צ לא כשר (ו) (יא) למעבד הכי אבל בתענית יחיד שרי כיון שפולט (י) (יב) ואפילו יש במים שרוחץ יותר מרביעית: הגה ומותר ללעוס עלי (ס) [א] קנמון ושאר צמחים ועץ מחוק ללחלח גרונו ולפלוט (יג) מלכד ביה"כ דאסור (מרדכי דתענית והג"מ פ"א):

תקסח דיני נדרי תענית. ובו י"ב סעיפים:

א נדר להתענות יום זה (א) [א] (א) ושכח ואכל (ב) משלים תעניתו (ג) וה"ה אם היה תענית א' הר"ף פ"ק דתענית נדר להתענות יום זה (א) או שני ימים (ד) וכשהתחיל להתענות שכח (ה) ואכל (ו) [ב] כזית איכד חלום או שהיה ת"צ באו שהיה יום ידוע לו להתענות ביום שמת בו אביו או רבו יאכל אם נדר להתענות יום א' או שני ימים (ד) וכשהתחיל להתענות שכח (ה) ואכל (ו) [ב] כזית איכד

שערי תשובה

[א] קנמון. עצה"ט ולענין שחיית טיטון כנר כחצמי לעיל ס' תקנ"ד לענין ח"צ ועיין דברי"ל כאן בשם מו"ה שפ"ט היתיר בכל תענית לנד בת"צ מפני האכילה:

[א] ושכח. עצה"ט וכחצ' צ"ל בשם נחפה צכס"ף דמי שה' שרי בתענית ושכח ולקח איזה מאכל וצריך עליו וזכר מהתענית יאכל פחות מכזית מפני הדבקה והתענית עולה לו. ובאדמת קודש גמגם בזה ואין דבריו נראה וכן מהר"ש גרמזיא"ן כתב שיש לעשות כן ע"ש (ו"ע ד' זומות שנראה דאסורים יש לו לומר מיד שנוכר בשכ"מ). וע"ש בשם פרי הארץ ח"צ שאם היה אוכל ואמר לו שעלה ע"ה יפלוט ועי' מ"ש כאן באשל אברהם בזה. ועי' מהר"צ בשם אשל אברהם אם קיבל במחשבתו שלמחרתו יום ה' ער"ח ואח"כ נודע לו שאינו כן דר"ח היא שבת א"ל התרה ועשהו"ט יתירו לו ועוד כתב אם אמר אהא בתענית יום ה' אם אפטר מדבר פלוני ושכח ולא קיבלו בשעת מנחה חייב להתענות ע"ש וע"ש בשם הרדב"ז ח"צ ס' רע"ז מי שנדר להתענות שנה אחת צ"ל ורואה להתיר אין מחירין לו עד שיכנס יום שני הראשון. וכחצ' בשו"מ דמי יהודה ח"צ מי שנהג להתענות כל ער"ח יום לפני ער"ח היה מולה ושיער שאין יכול להתענות יכול להתיר יום לפני ער"ח: [ב] כזית. עצה"ט וכחצ' צ"ל בשם מהר"י מולכו אם שחה רביעית

באר היטב

(ג) מעט. וכל היום כולו מנטרף לרביעית ויותר מכאן אסור עסי' תרי"צ מ"א: (ד) רביעית. ומותר לטעום כמה פעמים כל פעם רביעית רש"א מ"א: (ה) שדרכו. מהר"ל היה נוהג לרחוק לעולם אף כופף נארו שלא יוצו המים לגרון חוץ מיה"כ דאסור: (ו) למעבד. ודווקא ביותר מרביעית מ"א ע"ש: (ז) ואפילו. ודווקא מים וכן חומץ. אבל שאר משקין אסור ביותר מרביעית מ"א ע"ש. עיין דצ"ש ס' ז"ל להתיר ליקח תרופה מרה בתענית: (ח) קנמון. ומ"א אסור בכל ת"צ בכל צמחים וזלת פלפלין ע"ש. כתב האגודה צ"ח דיומא מותר לבלוע הרוק ביה"כ וב"ח צ"ח תרי"צ אסור. ול"נ דמותר צרוק כיון שאין כוונתו כלל לאכילה מ"א וב"ח צכס"ר חסידים. השכנה"ג אסור שחיית הטיטון בין ב"ט בין בתענית אבל בתשובה דרכי נועם ס' ט' כתב להתיר בשניהם אלא דבת"צ ראוי למונע מלשתותו ובשאר תענית ראוי ליזהר מלשתותו בחוץ בשוקים ובתחומות ע"ש ועסי' תקי"ד ס"ק א'. ובסי' תקנ"א ס"ק ל"ט מש"ש. אם נפל דיו צכס"ר יכול ללחוך אותו בלשנו בתענית ס"ח: (א) ושכח. ואפילו היד ואכל הרבה לא יאכל יותר צ"ח מ"א: (ב) כזית. ג"ל דוקא שאכל בפעם א' אבל אם שחה בינתיים והמתין יותר מאכילת פרס אין מנרפין ובשתייה שיעורו מלא לוגמיו

משנה ברורה

אבל זהו דוקא לדעת המרדכי אבל לדעת המחבר לעיל צכ"א דאסור צ"ח וכן לדעת הרמ"א דאסור בכל תענית צכ"ר (י) גם צעניינו דינא הכי. ולענין לבלוע רוקו מחיר המ"א אף ביה"כ דאף דקי"ל דהשחה משקין שאין ראויין לשתייה פטור אבל אסור הכא שאני כיון שאין כוונתו כלל לשתייה:

א (א) ושכח ואכל. ואפילו (א) היד ואכל הרבה לא יאכל יותר: (ב) משלים תעניתו. ר"ל מחייב להשלים אותו היום (צ) ואינו יולא בזה שיתענה יום אחר כיון דפרט צנדרו יום זה דהיינו שאמר אהמול הריני בתענית למחר: (ג) וה"ה וכו' תענית צבור. ונראה דצ"ח אע"פ שאכל יכול לומר עננו בתפלתו דשייך לומר ענינו ביום נוס התענית הזה כמו שתקנו חכמים להתענות צו וכדלעיל צסימן תקס"ה אבל אם הוא תענית יחיד אע"פ שמחייב להשלים כל שאכל כשיעור שהיה מאבד תעניתו אם לא היה נודר יום זה לא יאמר ענינו [נהר שלום]: (ד) וכשהתחיל להתענות וכו'. הטעם כיון שבתחלת קבלת התענית לא ייחד על אותו יום דוקא (ג) ע"כ אף שאתמול קבל על עצמו במנחה ואמר הריני בתענית למחר יכול לנאח ידי חובתו בזה שישלים יום אחר: (ה) ואכל בזית. אבל (ד) פחות מכזית אף דלכתחלה אסור לאכול אפילו משהו מ"מ דיעבד מחננה ומשלים

שער הציון

(ה) מ"א בשם פוסקים ע"ש: (ו) ונראה דמטעם זה סתם הלבוש ג"כ להקל וכן מצד ג"כ צביאור הגר"א ואח"כ מנאמי צכס"ר האשכול שהביא ג"כ דעת המחמירין בזה ודעתו מכרעת להקל וכדעה האחרונה המוצא בשו"ע וכן נראה קצת מסתימת לשון הרמב"ם ע"ש: (ז) מ"א בשם הרשב"א בתשובה: (ח) שם בתשובה: (ט) מ"א וס"א: (י) מ"א וביאור הגר"א: (יא) ב"ח ומ"א וס"א: (יב) וגם א"ל להתענות יום אחר דא"ל לתקן בזה מה שפית אם לא שמכין בזה לכפרה בעלמא [מאמר ופשוט]: (ג) מטא"ר צ"ח: (ד) מ"א וא"ר ומאמר"ר דלא כצ"ח:

הלכות תענית סימן תקסח

ד תעניתו (ו) וחייב לצום (ג) (ז) יום אחר * (ויש מחמירין (ח) דאפי' נגדר להתענות יום זה דחייב להשלים מ"מ (ד) מחמירין להתענות יום אחר (מ"ה סי' ק"ע): ב' יהנודר לצום י' ימים באיזה יום שירצה והיה מתענה ביום אחד מהם והוצרך (ט) לדבר (ה) מצוה או מפני כבוד אדם גדול (או שמלטער) (טור) ה"ז [ג] (י) לזה ופורע יום אחר שהרי לא קבע (ו) הימים (יא) בתחלת הנדר אבל אם לא קבל עליו קודם לכן להתענות יום אחד אלא במנחה קבל עליו להתענות למחר (יב) מקרי תענית זה ואינו יכול ללוותו: הגה וכו' יום זה ממש כגון שאמר בתחלת נדרו תענה יום פלוני או תענה (ז) [ד] (יג) ב' וה' כל השנה או כדומה לזה (מ"ה סי' ע"ר) וכל (זו) וכן

באר היטב

כמו צוה"כ עס' תרי"ג: (ג) יום אחר. ואם קבל להתענות ב' ימים רצופים ושכח ואכל כלילה מתענה ב' ימים אחרים. כל זו ב"י סימן תקס"ג: (ד) מחמירין. הטעם כיון ד"א דאפילו ביום זה רשאי ללוות תענית ולפרוע ולכן כשאכל אינד תעניתו וחייב ללוות יום אחר לאכל תענית הקבוע שאסור לאכול א"ל להתענות יום אחר אם לא שכונתו לכפרה על עונו ושגגתו. מ"ה מ"א: (ה) מצוה. כגון לסעודת מצוה אע"ג דלא שייך בגוה מ"א ע"ש. ועיין חות יאיר סימן ע': (ו) הימים. ואע"פ שקבלו במנחה מותר ב"י: (ז) ב'. ק"ל דכאן אמר דבזה אין יכול ללוות אפילו צמטער דהוי כיום זה ולעיל סי' תקנ"ג סי"א צאם חל עט"ז אז ילוה ופורע. ובאמת יש מחלוקת בין הפוסקים אי אמרינן גם ביום זה לזה ופורע. וז"ל דהיה לעיל סימן תקנ"ג לאו הלכתא היא אלא דוקא שמתענה עד שיעור גדול מהיום ואחר כך לזה ופורע כמ"ל וגם כאן מועיל אם מתענה מקצת היום ואח"כ לזה ופורע אפילו ביום זה ט"ו. הא דב' וה' מקרי יום זה ולא מהני ביה הלואה היינו דוקא שרואה להתענות ביום אחר עבור יום ב' או ה' דאמרינן שהוא קיבל עליו דוקא יום ב' וה' דהם יומי דרחמי אבל אם רואה ללוות מיום ב' זה על

משנה ברורה

ומשלים וא"ל יום אחר ואסור לאכול היום יותר כיון שקבלו בתענית מאתמול (ה) ויותר מזה דאפילו אכל כזית רק שלא אכלו צפ"א ושהא צינתיים יותר מאכילת פרס לא מצטרף ודינו כפחות מכזית שאינו מאכד תעניתו בזה ולענין שחיה השיעור (ו) אם שמה מלא לוגמיו הא פחות מזה לא מקרי שחיה בדיעבד ומשלים תעניתו וא"ל להתענות יום אחר: (ו) וחייב לצום. ואם קבל להתענות ב' ימים רצופים ושכח ואכל כלילה מתענה (ז) שני ימים אחרים: (ז) יום אחר. שלם אבל באותו היום מותר לאכול: (ח) דאפילו בנגדר להתענות יום זה. עיין בבית מאיר שמסיק דדוקא באומר הריני בתענית למחר אבל אם נדר להתענות איזה יום מיוחד ושכח ואכל זו לכו"ע צריך להשלים תעניתו וא"ל להתענות יום אחר אם לא שכונתו לכפרה על עונו ושגגתו. וה"ה בתענית חלום או יא"ל (ח) וכו' צאצב תעניתים הקבועים (ט) או שאר תענית כצור אם שכח ואכל זו בודאי מחוייב להשלים

התענית וא"ל להתענות יום אחר אם לא שכונתו לכפרה וכן איתא צמהרי"ל שצוה לאחד להתענות אח"כ לכפרה: ב' (ט) לדבר מצוה. כגון לצרית מילה (י) או סיום מסכת (יא) ואפילו הוא אינו שייך בגוה (יב) ומכל מקום צכל זה צריך להתענות מקצת היום זמן מועט יותר ממה שהוא רגיל כגון שרגיל לאכול בשעה רביעית יאכל בשעה חמישית וי"א דאפילו (יג) הפצירו זו לשמחה מריעות שרי מפני דרכי שלום אבל מלשון השו"ע שכתב מפני כבוד אדם גדול משמע דדוקא מפני כבודו שמתפזר זו (יד) אבל מפני שאר אנשים לא: (י) לזה ופורע וכו'. וא"ל (טו) להחיר הנדר: (יא) בתחלת הנדר. ר"ל אע"פ שקבלו מאתמול במנחה כיון שקבלה זו לא הוי עתה תחלת הנדר אלא ממה שהוסכם אצלו בתחלת התענית איזה יום ושם לא ציר היום: (יב) מקרי תענית זה ואינו וכו'. עיין צט"ז שדעתו דאם מצטער מתעניתו ומתענה מקצת היום יכול ללוות ולפרוע יום אחר אפילו ביום זה אבל דעת המ"א ועוד כמה (טז) אחרונים דאין יכול ללוות ולפרוע אלא בקבלת תענית סתם וגם שם דוקא כשהתענה מקצת היום וכנ"ל: (יג) ב' וה' כל השנה. דהו"ל יום מיוחד ולא יכול להחליפו לימים אחרים וגם אין יכול לשנותו לשנה אחרת (יד) דכיון דאמר השנה שנה זו דוקא אבל אם נדר להתענות בזה"ל חצי שנה או שנה ולא אמר השנה לא מקרי יום זה ויכול ללוות ולפרוע בזה"ל אחרים לאחר שיכלה חצי שנה או שנה ראשונה אבל על ימים אחרים כגון אגד"ו אין יכול להחליף דאפשר דדוקא על ימים אלו קפיד שהם ימי ראון. וכתבו אחרונים דמי שנדר להתענות בזה"ל יכול להחליף ולהתענות בזה"ל דכונתו היה רק לימים אלו שהם ימי ראון:

תענית

שער הציון

(ה) מ"א וא"ר: (ו) שם צמ"א: (ז) מ"א בשם ב"י: (ח) מ"א בשם ח"ד: (ט) מ"א: (י) הג"א: (יא) מ"א: (יב) שם והטעם כדי שיחקים מעט נדרו על אותו היום גופא ואל יחל צריך להחירו [הרא"ש]: (יג) א"ו והלבוש העתיקו: (יד) וכן מ"א משמע קצת דלא נקט ליה לדינא: (טו) רא"ש וטור: (טז) הנהר שלום ומלבושי יו"ט והח"א: (יז) מ"א ונהר שלום והנה הט"ז כתב בסק"א היפך זה ונדחק הא"ר ליישבו וכונתו דמייירי בלא אמר השנה בזה"ל אבל באמת אינו מבין סברת המ"א דלמה לא נימא צעניינו דכמו שאם אמר אני נודר להתענות יום ג' וד' בשבוע זו דיכול להחליף על ימים אחרים בשבוע זו כשהוא מצטער [דדוקא צב' וה' אמרינן דכונתו היה דוקא על אלו משום שהם ימי ראון] ומה שנקט ג' וד' לאו דוקא קאמר אלא דכונתו שקבל עליו שני ימים ה"נ נימא לענין זמן של השנה דאין כונתו להקפיד על שנה זו דוקא אלא חשבון של צה"ב של שנה זו קבל עליו ואינו דומה למה דאיתא צו"ד סימן ר"כ בש"ק סקט"ו¹ דבשנה רק שנה זו משמע המס לענין נדר של קונס בודאי מדקדקין היטב את דבריו משא"כ כאן לענין קבלת תענית אמרינן דרק נחמין לצעורי נפשיה [וכעין שכתב הר"ן דמטעם זה אמרינן לזה ופורע] אפשר דאף אם אמר השנה יכול להחליפם בזה"ל אחרים לאחר שיכלה שנה זו והוה לענ"ד סברת הט"ו:

הגהות ותיקונים: (א) קנ"ו: (ב) ער"ה: (ג) סקט"ו:

הלכות תענית סימן תקסח

מד

אם היה (יד) תענית חלום אינו יכול ללוותו: הגה וכו' שאינו יכול ללוות ולפרוע ת"ל (ת"ה סימן ק"ט) וכל זו ורצונו ירוחם) מיהו תענית זה"ל שנוהגים להתענות אחר פסח וסוכות או (טו) אפילו בעשרת ימי תשובה ואירע זהם (טז) ברית מילה (ח) [ה] (יז) מלוא (יח) לאכול וא"ל התרה (יט) כי לא נהגו (כ) להתענות בזה"ל ודוקא כשאוכלים שם אבל אם שולחים לו לביתו אין לו לאכול (כא) ואם קבל

שערי תשובה

נריך להחיר משום נדר דלא כלשם סימן ת"ל ע"ש: [ה] מלוא. ענה"ט ועין דגול מרצבה שהקשה דבשל יום ל"א בשבת למה לא יעשו כלל מ"ש הפדיון עם הסעודה בלילה ע"ש ולפענ"ד דהמג"א ס"ל דע"פ מ"ש לעיל בשם הש"ך אין הטעם כמ"ש בדגול מרצבה משום דזימנין דלא שלימו כלילה ל' י"ב תשנ"ג אלא הטעם משום פרסומא מלתא ומעיקרא הו' סבר דעיקר פרסומי בסעודה ושבו כתב ושמעתי כו' וא"כ הפרסום הוא גוף הפדיון ולכן עכ"פ א"ל שיעשו שיהיה כלילה ולכן כתב המג"א שהפדיון יהיה ביום והסעודה כלילה:

באר היטב

יום ב' אחר או על ה' אחר דהיינו אחר שישלימו מספר ימי נדרו שקצב עליו שפיר מצי למעבד כן ט"ו. והא דאמרין דב' וד' הו' הו' כיום זה דוקא אם נדר להתענות בזה"ל בשנה זו. אבל אם לא אחר בשנה זו לא מיקרי יום זה מ"א ע"ש: (ח) מלוא. נ"ל דאם יודע לפני ר"ה שיאכל בין ר"ה ליו"כ על ברית מילה מחויב להתענות עוד יום א' לפני ר"ה דהא מה"ט מחננין ד' ימים לפני ר"ה נגד ד' ימים שאוכלין וכ"ש אם אירע מילה ד' ימים שלפני ר"ה שמחננין

יום א' נגדו מיהו נ"ל אם ר"ה הוא ביום ה' דליכא אלא ד' ימים לפני ר"ה א"ל להתענות יום א' קודם שבת דמעיקרא לא קבלו עליהו אלא להתענות בימי הסליחות ולא בימים האחרים. ופשוט דכשחל פדיון הבן או שאר סעודת מלוא בזה"ל או צו"ד ימים ג"כ מלוא לאכול. אבל בשאר תענית שגזירים הנצור אסור לאכול אפילו בסעודת מלוא. ואם חל פדיון הבן בזה"ל נוהגים לפדות הבן ביום התענית ולעשות הסעודה כלילה ש"ך צ"ד ס' ש"ה ס"ק י"ב. וכתב המ"א אם חל יום ל"א בשבת וצוים א' הוא תענית יו"ד ימי תשובה מאחר דהו' מלוא שלא צומנה ויכול לדחותו יותר לא מיקרי סעודת מלוא ועשה הסעודה כלילה אבל צומנה מותר לאכול כמ"ש. ונ"ע כשמחננין כ' סיון אם מותר לאכול על סעודת מלוא. מיהו פשט א' חל בע"ש והיה מילה וזויה הרצ לאכול מפני שלא ימצאו אנשים שילכו כלילה. ופשוט דצמקום דמותר לאכול על הסעודה אינו תענית כלל ומותר אחר"כ לאכול ולשתות אפילו צדיתו מיהו קודם הסעודה נ"ל דאסור לאכול צדיתו ומיהו הצעלי ברית מותרים לאכול מיד דיו"ט שלהם הוא מ"א ועסי' תקנ"ט ס"ק ט"ו מש"ש:

ביאור הלכה

פסם כיון שבתחלת קבלה לא צירר היום וכמו שכתב המ"א בסק"ו וממילא כשאכל איבד תעניתו של אותו היום ומותר לאכול עוד וחייב לזום יום אחר שלם והמ"א בכלל קל"ב אות ל' כתב דיש פוסקים דכיון דקיבלו הו' כיום זה

משנה ברורה

(יד) תענית חלום. או (יח) יא"ל: (טו) אפילו בעשיית. פי' שמיוחדים אלו ימים דוקא והו"ל דאסור לאכול: (טז) ברית מילה. או (יט) פדה"ל או שאר סעודת מלוא: (יז) מצוה וכו'. וא"ל (כ) לזום יום אחר עבור זה: (יח) לאכול. ופשוט דצמקום דמותר לאכול על הסעודה (כא) אינו

תענית כלל ומותר אחר"כ לשתות ולאכול אף צדיתו ומיהו קודם הסעודה אסור לאכול ולשתות צדיתו מיהו הצעלי ברית מותרים לאכול ולשתות מיד דיו"ט שלהם הוא ובספר א"ר מסתפק דאפשר לדוקא אחר תפלת המנחה ע"ש: (יט) כי לא נהגו וכו'. ואם יודע לפני ר"ה שיאכל בין ר"ה ליו"כ על ברית מילה או שאר סעודת מלוא (כז) מחויב להתענות עוד יום אחד לפני ר"ה דהא מהאי טעמא מחננין ד' ימים לפני ר"ה נגד ד' ימים שאוכלין וכ"ש אם אירע הסעודת מלוא בארצעה ימים שלפני ר"ה שמחננין יום אחד נגדו. אמנם אם ר"ה הוא ביום ה' דליכא אלא ד' ימים לפני ר"ה א"ל להתענות יום אחד קודם שבת דמעיקרא לא קיבלו עליהו אלא להתענות בימי הסליחות ולא בימים האחרים: (כ) להתענות וכו'. ואם חל יום ל"א של לידת בנו בשבת שצריך לעשות הפדיון ביום א' דהוא פדיון שלא צומנו מסתפק המ"א אם הו' סעודת מלוא ומותר לאכול כשחל בעשיית או לא (ואינו דומה לברית מילה דהו' סעודת מלוא אף שלא צומנו דהתם כל שעתא ושעתא זמניה הוא כדי שלא יהיה ערל משא"כ לענין פדיון הבן) וע"כ מצד דיעשה הסעודה אחר"כ כלילה [ובדגול מרצבה כתב דטוב יותר (כג) שיעשה הפדיון והסעודה כליל מוצאי שבת ע"ש] וכתב הרמ"א דכל זה דוקא בזה"ל גזונא אבל בשאר תענית שגזירים הנצור אסור לאכול אף בסעודת מלוא. וע"כ אם חל פדיון הבן ביום ח"ל אף שנוהגים לפדותו ביום התענית הסעודה אין עושין ביום כ"א אחר"כ כלילה [מ"א] ובהגהת חתם סופר מצד דאף בזה (כד) יעשה הפדיון והסעודה כליל כניסת יום ל"א ע"ש. עוד כתב המ"א נ"ע כשמחננין כ' סיון צמכות פולין אם מותר לאכול על סעודת מלוא [דאפשר דהוא בכלל שאר ת"ל דאסור וכו'] ומיהו צומניו ע"פ הרוב עושין כל הסעודות (כה) כלילה ומיהו פ"א חל כ' סיון בע"ש והיה סעודת ברית מילה וזויה הרצ לאכול ביום (כו) מפני שלא ימצאו אנשים שילכו כלילה. וצריך שאין מחננין כ' סיון ויש שם אנשים ממקומות שמחננין אם צריכין להשלים למנין מותרים לאכול אפילו בכל הימים [ח"א]: (כא) ואם קבל עליו וכו'. ר"ל דכל זה דוקא כשלא קבל עליו התענית אלא שסמך עצמו על המנהג או שענה אמן כשמצרכין בזה"ל דאז לא קיבל עליו צדד ואם רצה שלא להתענות רשאי ולכן אפילו לא ידע שיצמינו אותו לסעודה והתחיל להתענות מ"מ מותר לאכול בסעודת מלוא אבל אם קיבל עליו התענית צמחה שעה יתיר ממנהג נריך לקיים ולהתענות אף בסעודת מלוא [לבוש] ודעת המ"א (כו) ואיזה אחרונים דאף כשקיבל עליו צמחה מותר כיון שקבלתו היה עבור המנהג ורמ"א מייירי צמי שאינו מחננה כל בזה"ל או כל עשיית אלא שמחננה יום או יומיים ונמצא דזה נריך מדינא לקבל צמחה ודינו כאלו מחננה צמחה השנה שהרי אינו תלוי צמחה וע"כ חייב להתענות. והנה מהגר"א משמע שמפרש כהלבוש ומ"מ נראה דבזה יכול ללוות ולפרוע תענית אחרת דכלא"ה יש כמה ראשונים דס"ל דאפילו צאומר הרני מקבל להתענות למחר יכול ללוות

שער הציון

(יח) ח"א וכו"ל צמ"א: (יט) מ"א וכו"ל: (כ) פמ"ג ופשוט: (כא) מ"א: (כב) מ"א: (כג) והיינו אפילו אם נחמיר בדיון השני שהבאנו בשם המ"א צמ"ק שאחר זה הכא צדדי שרי דהוא ליל ל"ב ואין שום חשש כלל ע"ש אמנם א"ל לכל זה דהמור"ק וכן בספר בית מאיר מסיק דשלא צומנה הו' ג"כ סעודת מלוא וע"כ מותר לעשות ביום וכו"ל הח"א: (כד) ומיהו יהיה נוהג שיהיה לאחר שנשלם מלידתו עכ"פ כ"ע ימים וי"צ שעות ותשנ"ג חלקים דלפעמים אם נולד קודם שקיעה עדיין שיעור זה אינו: (כה) וצעלי ברית צמחם מסתפק צדית מאיר דאפשר דמותרים לאכול מיד אחר תפלת המנחה: (כו) דמסחצר דבכה"ג צדדי לא קיבלו עליהו: (כז) מטה אפרים והלכה ברורה:

הגהות ותיקונים: (א) קנ"ו: (ב) המ"א סק"י:

הלכות תענית סימן תקסח

עליו התענית (ט) צממנה צריך להתענות (הג"מ פ"א) י"א שאם מצטער הרבה (כב) צממיתו (כג) * יכול לפדותו (י) (כד) צממון וה"ה צאונס אחר (הרא"ש בשם הראב"ד ורבינו ירוחם נ"ה" ס"א) ונראה דוקא (כה) בקבל עליו תענית בעלמא אבל אם קבלו דרך נדר צריך לקיים נדרו: ג (כו) 'מי שנדר להתענות סך תעניות (כו) יכול (יא) לדחותם (כח) עד ימי החורף (כט) ויכול ללוות יום ארוך ולשלם יום קצר דכל א' מיקרי יום (ת"ה ס' ס' והגמ"ר): ד 'יש מי שאומר ששני ימים ושני לילות רצופים יש להשוותם (יז) למ' תעניות שאינם רצופים: הנה ויש אומרים דבחדש חלש סגי לו צ' ימים רצופים אבל אדם צריך (ל) ג' ימים (הגהות מנהגים בשם מהר"י ברי"ן) ונראה לי דכל זה לא מיידי אלא צמי שנחייב לזום מ' ימים שאינם רצופים (לא) מכה (יג) תשובה כדי להצטער ואז משיינן האי צער להאי צער ועל כיוצא בזה נאמרו דינים אלו בדברי האחרונים ז"ל אבל מי שנדר לזום מ' יום (לב) צריך לקיים מה שנדר דלא גרע מיום זה דאינו לזה ופורע ואפילו למ"ד דאפילו יום זה לזה ופורע (לג) הכא מודה דצריך לקיים נדרו כ"ש מ' יום (לד) שלפני (יד) י"כ שמתענים לזכר עליית משה צהר (לה) שמי שקבל עליו שאין להם תשלומין צ"ל או ג' ימים רצופים: ה' המתענה תענית חלום ביו"ט או בחש"מ (לו) או בר"ח או בחנוכה ופורים (לז) * או בעיה"כ צריך (טו) למיתב תעניתא לתעניתיה כדין

באר היטב

(ט) צממנה. עמ"א: (י) צממון. ושיעורו ליתן י"ב פשיטתים שהם מטבע וינ"ר לזו. והעשיר יתן לפי עשרו מ"א: (יא) לדחות. ודוקא לזמן מועט דחיישינן שמא ימות מ"א ע"ש: (יז) למ'. המתענים ג' ימים וג' לילות נוהגים להתענות עוד צ' שעות בליל ד' שיהיה ע"ד שעות סימן לדבר שזנה ישראל ע"ד ה' אלהיך והאזכרים בתחלת הלילה לא הפסידו שהוא כמנין חסד מנ"מ. והמתענה צ' ימים יתענה שעה א' בלילה ופסיק ג"כ שעה א' מצע"י דהו' כמו

ביאור הלכה

ומייב להשלים ואינו יודע מנין לו זה: * יכול לפדותו בממון וכו'. בקיבל עליו תענית בעלמא. עיין גר"ש בשם הראב"ד דאומדן דעת הוא דאדעתא דהכי קיבלו ומה שאמרו לזה ופורע היינו דבר מלי הדבר אם ירצה יתן ממורתם לעניים ולא יתענה ואם ירצה יפרע תעניתו עכ"ד ונלענ"ד דאין לנו להקל בזה רק ע"פ האופנים המבוארים לעיל שיכול ללוות ולפרוע דהיינו בקיבל עליו תענית סתמא אבל צאמר הרני צממית למחר דאז קי"ל דאינו לזה ופורע משום דייחוד יום זה וכ"ש דאינו יכול להתלפז צממון ואף דלהראב"ד תמיד שרי היינו משום דהוא ס"ל דאפילו צום זה יכול ללוות אבל לדין דקיי"ל דביום זה וכן צאמר הרני צממית למחר אינו יכול להתלפז ליום אחר וצודאי דה"ה צממון אינו יכול להתלפז. ואח"כ מצאנו בציאור הגר"א במקורו על דין זה ומוכה כמו שכתבתי. ולפ"ז פשוט דצי"צ וכ"ש צממית חלום אינו יכול לפדותו צממון: * או בעיו"כ כו'. עיין לעיל בסימן רפ"ה צמ"ב סק"ח דמי שקשה לו התענית יכול לסמוך על דעת הט"ז וש"א דאחרי שצבר יוה"כ א"צ שוב להתענות דיוה"כ כיפר לו ואפילו צאמר תענית חובה ג"כ יש לסמוך במקום הדחק ע"ד המקילין:

אפרים הלכות נדרים סימן ט"ו דצריך לקיים מיד (לג) אך אם הנודר עצמו אומר שצלו היה שלא לעשותם מיד פשיטא דנאמן מה שצינו לבין קונו: (כט) ויכול ללוות וכו'. היינו צממ' דאיתא לעיל צמ"ב דלזה ופורע: ד (ל) שלשה ימים. ונוהגים (לד) להתענות עוד שני שעות בליל ד' שיהיה ע"ד שעות סימן לדבר שזנה ישראל ע"ד ה' אלהיך והאזכרים בתחלת הלילה לא הפסידו שהוא כמנין חסד. והמתענים שני ימים רצופים טוב שימנעו שעה א' בלילה שאחר התעניות ופסיקו ג"כ שעה אחת מצע"י [היינו קודם התחלת התעניות] דאז יחשב כמו כ"ו תעניות דיום ראשון הו' תענית אחד ואח"כ עולה כל שעה ליום א'. ושעה לאו דוקא דמקצת היום ככולו: (לא) מכה תשובה. היינו מכה תיקוני תשובה המצוה בספרים. ומ"מ טוב יותר שיזום מפוזרים שכל עת יהיה לבו נכנע והיו חטאיו נגדו תמיד [מ"א]: (לב) צריך לקיים מה שנדר. עיין צמ"ג שמסתפק להיפך אם נדר להתענות שני ימים רצופים אם יכול לשנותם לזום ארבעים יום שאינם רצופים ע"ש: (לג) הכא מודה. דהתם אדעתא שיצטער לא קבל עליו ולכן יכול ללוות משא"כ הכא דסוף סוף יצטער לכן צריך לקיים מה שקבל עליו [ד"מ]: (לד) שלפני יוה"כ. ויתחיל להתענות (לה) אחר ט"ו צאז ולא יתענה בשבת ור"מ (לו) ואותם התעניות שמתענים למספר ארבעים יום א"צ להשלים. והמתענה א"צ לקבל תענית לכל יום צפ"ע אלא יכול לקבלם צפ"א בעת שמתחיל: (לה) שמי שקבלם עליו. ואפילו לא אחר דרך נדר (לו) רק בקבלת תענית בעלמא: ד (לו) או בר"ח. נראה דהמתענה ת"ת צר"מ ניסן או צר"ח אב דא"צ למיתב תענית לתעניתו דהא י"א דמזוה להתענות צם כמ"ש סימן תקפ"פ: (לז) או בעיוה"כ. ודוקא הנך ימים הא שאר ימים שא"א תחנן כחדש ניסן ול"ג צעומר וט"ו צאז ושצט

ובין

שער הציון

(כח) ח"א וכ"מ צר"ו: (כט) אחרונים: (ל) מ"א: (לא) פוסקים: (לב) אבל אם אמר שמקבל על עצמו להתענות צמי הקץ פשיטא שאינו יכול לדחות ליום החורף דהו' כיום זה [פמ"ג] ומשמע מלשון דלמי הקץ של שנה אחרת יכול לדחות ויש לעיין בדבר: (לג) פ"ה בשם מכתם לדוד: (לד) אחרונים: (לה) מ"א בשם ע"ה: (לו) מנה אפרים צמ"י תקפ"א: (לז) מ"א בשם ד"מ:

הלכות תענית סימן תקסח

מה באר הגולה

י' מ"מרח דר' ירמיה
תענית
ב' ראשית 5 המדר
בס' ראשית
ס' תשובת מהר"ל
לדעתו 3 אגודה
מדקאמר שמואל יום
שמת 30 אביו
שטענ' כ' 8 מהר"ק
בשורה ל"א

המתענה ת"ח בשבת. (לח) (וע"ל סי' רפ"ח ס"ד): ו (לט) 'אין ת"צ בבבל ליאסר במלאכה ולהפסיק מבע"י אלא ת"ב בלבד (מ) 'הילכך יחיד שקבל עליו תענית לא חיישינן שמא ת"צ קבל עליו ומותר בכולן לומר מ"מ לכתחלה טוב לומר בשעת קבלת תענית הריני בתענית יחיד לפניך מחר: ז' כשאירע יום (מא) שמת אביו או אמו באדר והשנה מעוברת 'יתענה (טו) [ו] באדר ב': הגה יש אומרים דיתענה בראשון (מהר"ל ומהר"י מינץ) אם לא שמת בשנת העיבור באלר שני דלא נוהגים להתענות בשני (ת"ה סי' רל"ה) וכן המנהג להתענות בראשון (מב) מיהו יש מחמירין להתענות (יז) בשניהם (פסקי מהר"י בשם מהר"י מולין): ח' 'א"צ להתענות אלא (מג) ביום מיתת אביו (מד) ולא ביום (ית) קבורה: ט' אם אירע יום מיתת אביו בשבת או ב"ח ידחה למחר: הגה

שערי תשובה

[ו] באלר. ענה"ט ועיין בפמ"א ח"ב סי' פ"ג שחמה על הט"ז ודעתו כיון שהטעם שמחמנים משום דרע מולו בלוחה שעה וידוע דע"פ רוב המולד ביום שלשים כמ"ס הלבוש והרמב"ם בהלכות קה"ח כו' נמצא יום שלשים הוא מקלט ר"ה שבו הוא המולד וכיון שנתרע מולו ביום המולד או סמוך לו או אח"כ א"כ אף בשנה הנאה שר"ח כסלו יום א' דהיינו יום שלשים ע"פ הרוב ביום שלשים הוא מולד הלבוש יהיה לו יא"צ ביום המולד להדליק נר ולומר קדיש על אביו. וכן להיפוך אם ביום המיתה היה ר"ח כסלו ביום א' ובשנה אחרת היה כסלו שני ימים יהיה לו יא"צ ביום המולד כמו בשנה ראשונה דפסק הט"ז חמיה דאלר משנה מיום שלשים יום כ"ט דא"כ כל מי שהיא"צ שלו בחודש הזה יחזור לחיוריו כו' ע"ש ועיין במאמר מדרכי סי' י' שמפקפק בדברי הט"ז ומג"א ודעתו כיון שיום זה הוא בלשון ב"א ר"ח לעולם נקבע ב"ח ועכשיו נוהגין כדברי המג"א בזה ועיין בתשובת גבעת שאול סי' ע"ג במת אביו בשנת העיבור בער"ח אדר שני שהוא כ"ט לאדר ראשון יתענה בשנה פשוטה ככ"ט באלר ולא ככ"ט שבת והביא שם מדברי הב"ח ס"ס ת"צ שחמה בזה על מ"ס בספר חסידים סי' תשי"ב מש"ס דר"ה דף ט"ו דקאמר הלך אחר הרוב שנים ע"ש ועוד כמה חסידות צענינים אלו ויתבאר בהלך יו"ד א"ה ועי' לקמן סי' תרפ"ה בלבוש ובא"ר שם מ"ש

נמי מתחיל מיום המיתה דהיינו ביום נמשכה הקבורה איזה ימים מן יום המיתה או מי שלא שמע שמת לו מת עד זמן הרבה מן המיתה א"צ להתאבל אלא עד תשלוש השנה מיום המיתה עיין ט"ו:

משנה ברורה

יודע יום שמת בו אביו ואמו יצטרך לו יום אחד אך אל יסיג גבול אחרים לומר קדיש. אם מת אביו ביום ראשון דר"ח אדר שני יתענה לשנה הנאה שהיתה שנה פשוטה ביום א' דר"ח אדר ולא ככ"ט בו דלעולם אדר של שנה פשוטה עומד תחת אדר שני של שנה מעוברת. ומי שמת אביו ביום ראשון דר"ח כסליו ולשנה הנאה היה חשוון חסר ור"ח כסליו אינו אלא יום אחד ז"ע מתי יתענה אם ככ"ט לחשוון שהוא יום א' לפני ר"ח כסליו דהא לעולם יום שני עיקר שמויין למועדות משני וא"כ היה יום פטירת אביו יום אחרון מחודש חשוון וגם עמה יקבע ביום אחרון לחודש זה או נימא דעכ"פ הו' שם ר"ח עליו ולכן יקבע יום ה'א"צ עתה ג"כ ב"ח [ולא להתענות בו דהא אין מחמנין ב"ח כדלקמיה אלא להדליק בו נר ולומר קדיש] ומסיק המ"א דאם שנה ראשונה למיתת אביו השנה היא חסרה וכמ"כ וא"כ עדיין לא הוקבע הענין עליו בנדר יקבע ה'א"צ ככ"ט לחודש חשוון וכמ"כ הטעם אבל כששנה הראשונה היא ג"כ מלאה א"כ צריך ליקבע היום ב"ח ולכן אף בשנים הבאים אחריהם אף שהם חסרים יקבע ב"ח (לט) ויש מאחרונים שסוברין דלעולם יקבע ב"ח (מ) והעולם נוהגין כהמ"א: ח' (מג) ביום מיתת אביו. דהיינו דאם מת בג' ימים לאיזה חודש צריך להתענות בשנה הנאה ג"כ בג' ימים לחודש זה ואף דאינו אותו יום של ימות השבוע: (מד) ולא ביום קבורה. ואפילו (מא) בשנה ראשונה שהאבילות של יצ"ח מתחלת מיום הקבורה אפ"ה יא"צ הוא ביום המיתה ולא מיצעי אם יום הקבורה היה למחרת יום המיתה דלא נשלים

שער הציון

(לח) ואם אינו יודע אם מת אביו באלר ראשון או בשני יתענה בשני חדר שהרי מוקמינן האדם על חוקתו ואמרין מי היה ועוד שהרי י"א שלעולם מתענין בשני [ח"א]: (לט) ת' פמ"א והובא בשע"ת ובס' גנדי ישע ג"כ דעתו נוטה כן: (מ) ש"ס וכן הסכים בשועת יעקב: (מא) אחרונים:

הגהות ותיקונים: א) רצ"ד: ב) המחצית השקל מגיה במ"א שצ"ל יואם מת ביום א' דר"ח אדר שני יתענה בשנה הבאה ביום א' דר"ח אדר, ולא בכ"ט בו. דלעולם אדר עומד תחת אדר שני" (ור"ל ששנה שמת בה היתה מעוברת ושנה שלאחריה פשוטה): ג) צ"ל אדר הראשון:

באר היטב

(טו) באלר. מי שמת אביו ביום ראשון דר"ח כסלו ולשנה הנאה חשוון חסר ור"ח כסלו אינו אלא יום א' ז"ע מתי יתענה אם ככ"ט לחשוון שהוא יום א' לפני ר"ח כסלו דהא לעולם יום שני עיקר שמוינים למועדות משני או נימא דעכ"פ הו' שם ר"ח עליו ונ"ל דאם שנה ראשונה היא חסרה יקבע ככ"ט לחשוון דיום למ"ד הוא נמנה לחדש העבר אבל כששנה ראשונה היא ג"כ מלאה א"כ צריך לקבוע היום ב"ח ולכן אף בשנים הבאים אחריהם אף שהם חסרים יקבע ב"ח דה"ל כמו נדר דלזלינן אחר לשון בני אדם. וע' ט"ז ס"ק ד'. ועפ"י נ"ה ס"י. ואם מת ביום א' דר"ח אדר יתענה לשנה הנאה ביום ראשון דר"ח אדר ראשון ולא ככ"ט בו דלעולם אדר ראשון עומד תחת אדר שני. מ"א: (יז) בשניהם. עיין ב"ד סי' ת"צ בש"ך ובט"ו. ובכנה"ג בשם הר"ש הלוי סי' כח דיש להתענות בראשון. ובס"ח סי' תשי"ב כתב אם מת אביו באלר ראשון והיה מחמנה בשנה פשוטה בשבת ובאלר ע"ש. וכתב המ"א ולכ"ע האבילים א"צ לימתן לו קדיש אלא פעם א' וכיוצא בזה כתב המט"מ בשם רש"ל מי שאינו יודע יום שמת בו אביו יצטרך לו יום אחד אך אל יסיג גבול לומר קדיש: (יח) קבורה. וכן האבילות לענין יצ"ח

ובין יו"כ לסוכות א"צ למיתב תענית לתעניתו [פמ"ג]: (לח) וע"ל סי' רפ"ח ס"ד. שם מבואר דין מיתב תענית לתעניתו: ו (לט) אין ת"צ בבבל. וה"ה בכל חוץ לארץ כדמוכח לקמן סימן תקע"ה ס"י: (מ) הלכך יחיד שקבל עליו תענית לא חיישינן וכו'. מלשון זה משמע דבא"י אם קבל עליו תענית סתם חיישינן שמא ת"צ קבל עליו וצריך להפסיק מבע"י ואסור במלאכה. ואולי דכיוס שאין מנוי להתענות הת"צ המצוירים לקמן צסימן תקע"ה ס"ג מסתמא כונתו אסתם תענית וז"ע ועיין לקמן שם ס"י מש"כ צענין זה: ז' (מא) שמת אביו א"א באדר והשנה מעוברת. ר"ל כששנה שמת בו אביו לא היה השנה מעוברת ובשנים הבאים אח"כ אחרמי שנה מעוברת דעת המחבר דסתם אדר הוא אדר שני וי"א להיפך וגם יש צעניינים טעם דאין מעבדין על המלות: (מב) מיהו יש מחמירין להתענות בשניהם. עיין במ"א שמסיק דאם קבל עליו בנדר להתענות יום שמת בו אביו או רבו מחוייב להתענות בשניהם דכן הוא העיקר לדינא [וכ"כ הגר"א] אכן אם לא קבל עליו בפירוש רק מלד מנהגא שמנהג להתענות יום שמת בו אביו ואמו א"צ להתנהג לעולם אלא כמו שנהג בפעם ראשונה כשמחמיר לו השנה מעוברת דמעיקרא אדעתא דהכי קבל עליה אכן בפעם ראשונה גופא אם בא לימלך כינד לעשות הנכון לומר לו (לח) שיחמנה בשניהם (אכן אם קשה לו להתענות בשניהם נראה שטוב יותר שיצטרך לו יום ראשון דכן הוא המנהג) אכן האבילים אין צריכין לימתן לו קדיש אלא פ"א וכיוצא בזה כתב בשם רש"ל מי שאינו

ואין נוהגין כן אלא (מה) אין מתענין כלל (מו) וכן בשאר ימים שאין בהם (יט) [ז] חמטון: י' הנודר לילך על קברי צדיקים שבמקום פלוני ונתעכב ימים רבים ואח"כ אירע שהשכירוהו ללכת שם (מו) די (כ) [ח] בהליכה זו: יא' הנודר לצום סכום ימים רצופים (מח) ואירע בהם תענית חובה (כא) (מט) עולין לו: יב' כל השרוי בתענית בין שהיה מתענה על צרתו או על חלומו בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם ה"ז לא ינהג עידונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב (ג) אלא (כז) דואג ואונן כענין שנאמר מה יתאונן אדם חי:

ע מהר"ל בתשובה
פ שם ממנה
ישראל יולאין די
חובת שמחה בגדלי
ונדחת וכו' צ"ק
דמגינה צ רמב"ם
בפ"ה

באר היטב

(יט) חמטון. וה"ה אם אירע לו צרית מילה של צנו ביום ההוא די"ט שלו הוא דלא יתענה ואם רוצה להתענות א"ל להשלים. ט"ז ע"ש. טוב להתענות יום שמת בו רבו המזהקים כי חייב בצדו יומת מאביו. של"ה: (כ) בהליכה. ואם נדר להוציא יו"ד זהובים להליכה זו ואח"כ השכירוהו ללכת שם לא יצא יו"ט מהר"ל מ"א: (כא) עולין. כחז המ"א מי שרגיל להתענות יו"ד ימי תשובה ואירע בהם יום שמת בו אביו או אמו בין ר"ה ליו"ט. א"ל להתענות ה' ימים לפני ר"ה מידי דהוה אלום גדליה וי"כ שהם חובה ועולין לו ואם יום שמת אביו הוא לפני ראש השנה צימי הסליחות צריך להתענות ד' ימים חוץ מיום ההוא דהא לא קבע אלו דוקא ואם חל ביום ראשון של סליחות או בער"ה א"ל להתענות נגדו יום אחר דימים אלו קבועים לעולם אך בזה צ"ע אם חל ר"ה ביום ה' דליכא אלא ד' ימים וחל יום המיתה ביום ג' אם נאמר שצריך להשלים יום אחר בשבוע שלפני זה או לא ונ"ל דא"ל להתענות. וה"ה אם חל גורו קהל תענית באותו שבוע עולה לו וא"ל להתענות יום אחר נגדו. קהל שגורו להתענות ב' וה' כל ימות הקץ ותלקו הקהלה לד' חלקים שכל ב' או ה' יתענו חלק רביע ואירע יו"ט בתמוז להיות בה' או שאירע תענית בה"צ שאחר הפסח שכלא"ה מתענים צ"ע אם צריכים אותם שהיה היום בהם להתענות יום ב' שלאחריו או יומא מזלייהו גרס ונ"ל כיון דצריכים לשם תשובה להתענות צריכים להתענות יום אחר. ואפילו מי שרגיל להתענות ער"ס ואירע ביום ב' אין עולה לו דדבר שחובה אינו בא אלא מן החולין אבל מי שרגיל להתענות בה"צ בלא הכי פשיטא דעולה לו מ"א ע"ש: (כז) דואג. וישמור עצמו יאכל כלילה קודם התענית יותר מהרגל שלו. חסד לאברהם:

ברורה

היה עליו חוב ע"י נדר כגון שנדר לצום צ' וה' ואח"כ נדר לצום מ' רגופים (מט) אין ב' וה' עולה לו דהם שני נדרים [אם לא שיאמר (ג) דכונתו היה שיעלה בשבוע הארבעים] ומ"מ מי שרגיל מכבד להתענות י' ימי תשובה דהוי ג"כ כעין נדר ואח"כ נדר צט"ו באב להתענות ארבעים יום רגופים (כא) עולין לו העשרה ימים בחוץ חשבון הארבעים דודאי כונתו נגד מ' יום שעלה משה בהר כמ"ש ס"ד וא"כ הו"ל כאלו אמר מ' ימים אלו דפשוט דאפילו היה בהם כמה תעניות עולים לו (כז) מי שרגיל להתענות י' ימי תשובה ואירע יום שמת בו אביו בין ר"ה ליו"ט א"ל להוסיף להתענות ה' ימים לפני ר"ה מידי דהוי אלום גדליה ויו"ט שהם חובה ועולין בחוץ ה' ימים ואם יום שמת אביו הוא לפני ר"ה צימי הסליחות צריך להתענות ד' ימים (ג) חוץ מיום ההוא ואם חל ביום ראשון של סליחות או בער"ה א"ל להתענות כנגדו יום אחר (נד) דימים אלו הם קבועים לעולם בחוץ העשרה ימים: יב' (ג) אלא דואג ואונן. וישמור עצמו מן הכעס. ואם יש לו משא ומתן יעשה באמונה ונחת ביותר שלא יצוא לכלל כעס:

יחיד

שער הציון

(מז) מ"ב וש"ך וא"ר ונ"ל דלא כט"ו: (מג) הכרעת הא"ר בין הט"ו להש"ך וכן הסכים הח"א. ומה דאמרין שנמשך האבילות אחר היא"ל דוקא כשהיה יום הקצרה אחר חזית ימים אבל אם יום הקצרה לא נחשך רק שהוא לא שמע ממימת אביו רק אחר חזית וכן לכו"ע נוהג הי"צ חודש של אבילות מיום המיתה [ח"א וש"א]: (מד) ש"ך ודכ"ה: (מה) ט"ו וש"א: (מו) מ"א בשם מהר"ל: (מז) ואפשר דאם יצא העשרה זהובים לצדקה דלא חב [פמ"ג]: (מח) מוכח ממ"א: (מט) מ"א וא"ר דלא כט"ו: (נ) א"ר: (נא) מ"א וש"א: (נב) מ"א ופשוט: (נג) דהא אינו מיוחד להתענות חזית ד' ימים [מ"א]: (נד) מ"א וכתב עוד שאם חל ר"ה ביום ה' דליכא אלא ד' ימי הסליחות וחל יום המיתה ביום ב' מתעבד דבה ג"כ א"ל להתענות יום אחר ע"ש. וה"ה אם גורו הצטרע תענית באותו שבוע עולה לו:

הגהות ותיקונים: א) צ"ל הקבורה (א"ר ס"ק י"ד):

הלכות תענית סימן תקס"ו תקע

מו באר הגולה

תקסט דין נודר בעת צרה. ובו ב' סעיפים:

א (א) יחיד המתענה על צרה ועברה או על חולה ונתרפא (ב) או מת (ג) צריך (ה) להשלים (ד) כל התעניות שקיבל עליו אבל צבור שמתענין על שום דבר (ו) ונענו (ז) קודם חצות לא ישלימו ואם תלמידי חכמים ורוב צבור רוצים להשלים אין היחיד רשאי להפריש עצמו מהם: **ב** היחיד שמתענה על צרה (ז) ונודע שקודם קבלת התענית כבר עברה א"צ להשלים: הג"ה וה"ה לצור ששמעו (ח) אחר (ג) חלות שקבלו התענית בטעות (ט) א"ל (ד) להשלים (תה"ד סי' ר"פ):

תקע חנוכה ופורים וימים שאין אומרים בהם תחינה שנפגשו בתוך ימי נדרי תענית. ובו ג' סעיפים:

א (א) יחיד שקבל עליו תענית כך וכך ימים ואירע בהם שבתות וי"ט או ר"ח חנוכה ופורים או ערב יוה"כ אם קבלו בלשון (ה) קבלת תענית בעלמא (ב) אין צריך התרה ואם קבלו (ג) בלשון (ז) הרי עלי (ד) שהוא לשון נדר (ג) צריך התרת חכם ויפתח בחרטה שיאמר לו

שערי תשובה

באר היטב

שאף אם יושב צ"ל ונפשו אוחה להשתטח על קברי הצדיקים צ"ל או יושב בירושלים ורואה ללכת על קברי הצדיקים שנא"ל שרי לילך אדמתא לחזור ע"ש:

(ב) ונענו. משמע דוקא שנענו או א"ל להשלים שצריכים להודות בנפש שצעה וכרס מליאה אבל כשמת צריכין להשלים ביחיד. אבל לבוש ומ"א דעתם דאף כשמת אין הצבור צריכים להשלים: (ג) חלות. ר"ל אפילו אחר חלות וכ"ש קודם חלות: (ד) להשלים. וזוהו אין שייך לת"ח ורוב צבור להחמיר אם לא שכבר העריב היום ביותר ועיין עטרת זקנים:

(ה) קבלת. דהיינו שקבלו במנחה ע"י תקס"ג תקס"ג מי שנדר להתענות ד' ימים רגופים וחלם בתוכו חלום בשבת והוצרך למיתב תענית לתעניתו נסתפק בהל"ק ט"ו ח"צ סי' רנ"א אם עולה לו מן המניין ועמ"ל צ"ח רפ"ח. ועמ"י תקס"ח ס"ק כ"א מש"ש: (ז) הרי. פי' שאומר הרי עלי אכילה יום פלוני קונס אבל אם אומר הריני נודר להתענות יום א' לא מקרי נדר ולכן נהגו שמי שאומר הריני נודר להתענות צ' וה' כל ימות השנה א"ל להתענות צ"ח וא"ל התרה מ"א ועיין צ"ח סי' רט"ו: (ג) צריך. ואם לא

משנה ברורה

עדיין להתענות צריך להשלים [א"ר וס"א]: (ח) אחר חצות. ר"ל אפילו לאחר חלות שעבר רוב היום בתענית אפ"ה לא ישלימו (י) וכ"ש קודם חלות: (ט) אין צריכין להשלים. וזוהו (יא) אין שייך לת"ח ורוב צבור להחמיר כיון שהיה בטעות אם לא שכבר העריב היום ביותר:

א (א) יחיד שקבל עליו תענית וכו'. דאלו אם גזרו תענית על הצבור צ"ל והתחילו להתענות ואירע בהם חלום הרימים חל גזירתם בדיעבד וכדלעיל בסימן תי"ח משא"כ ביחיד: (ב) א"צ התרה. דאין כח קבלתו חל כלל על יום זה ועיין בסימן תי"ח צ"ח ס"ק כ"א מש"ש: (ג) בלשון הרי עלי. פי' שאמר (ה) הרי עלי אכילה יום פלוני קונס ומשום דנדר חל אפילו על דבר מצוה דנדר אוסר החפץ עליו ואין שום ציוו על החפץ אבל בשבועה שנשבע להתענות צמים אלו אינו חל וכמבואר צ"ח משום דשבועה אוסר נפשיה על חפצא והוא כבר מצוה שלא לעשות כן: (ד) שהוא לשון נדר. כתב מ"א דאם אמר הריני נודר (ז) להתענות יום אחד לא מיקרי נדר ולכן נהגו שמי שאמר הריני נודר להתענות צ' וה' כל ימות השנה א"ל להתענות צ"ח וא"ל התרה ועיין צ"ח סי' רט"ו: (ה) צריך התרת חכם. ויראה להחמיר כדי שלא יהיה מחוייב להתענות [ג] ואם לא החמיר והתענה צריך למיתב אחר"כ תענית לתעניתו כדי שיכופר לו על מה שהתענה צמים אלו

שער הציון

(ה) הרה"מ: (ז) ר"ן וריטב"א בשם הרמב"ן ועיין עוד טעם ברא"ש והעמקנו לקמיה: (ג) רא"ש: (ד) כ"מ ברא"ש וטור וכ"כ הר"ן: (ה) פוסקים: (ו) כתבתי לכאורה משום דדעת הט"ו הוא דלא כמ"א בזה אלא דכונן השו"ע אפילו צנענו וכ"ש בשבת דא"ל להשלים [פמ"ג]: (ז) היינו לטעם הרא"ש משום דצריכין הציבור לומר הלל אח"כ בנפש שצעה ומחוק שמהה לפיכך הקילו להם שיאכלו משא"כ בשבת [מ"א]: (ח) היינו לטעם הר"ן והרה"מ משום דאין מטריחין על הצבור או משום דלכ צ"ד מתנה וזה שייך אף כשמת [מ"א וא"ר וכ"מ מלבוש] והנה צ"ח מצד להורות להקל כהלכו ובספר נהר שלום מפסק בזה ודעתו להחמיר בזה אך אין ראיותיו מכריעות ורק מסבירא יש מקום לדון דלולי ע"כ לא אמרינן לז צ"ד מתין אלא כשנענו דשמחה היא להם ואין כאן תענית משא"כ כשמת שלא נענו כלל: (ט) רש"י: (י) אחרונים: (יא) אחרונים: (א) מ"א: (ב) והעמיקו גם הא"ר והוא הוסיף עוד דאפילו אם אמר הרי עלי להתענות ג"כ לא הרי נדר ולעני"ד צ"ע בזה ואכ"מ להאריך: (ג) מ"א ועיין צ"ח: